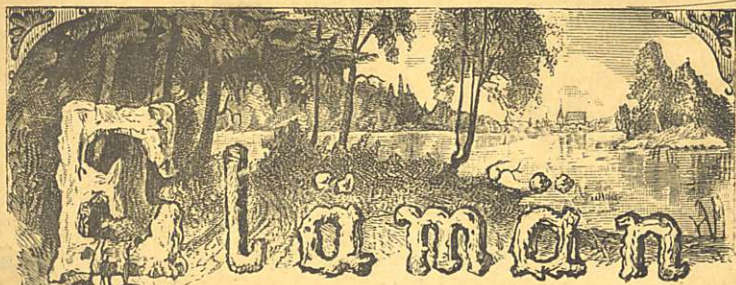

Sofia Dahlström

1887.

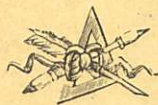

Sitä kausta kuulonhen, jonka
juurell a asatlo

HAVALINNOITA

kirjoittanut

P. Päiväranta

VIII.

Hinta: 1 mk. 50p.

— RAUTA-VAIMOJA. — SOKEA. —

— KUIHTUNUT VESA. —

Sitä kuusta kuulemehen, jonka
juurella asaito

H A V A N N O J A

kirjoittanut.

P. Päivärinta.

VIII.

ELÄMÄN HAVAINNOITA.

Kuvauksia kansamme elämästä.

Sirjoittanut

P. PÄIVÄRINTA.

VIII.

Rauta-waimoja,

Shokeä,

Huhtunut wesa,

Borwoossa,
Werner Söderström,
Kustantaja.

Porvoosja 1887,
G. L. Söderströmin kirjapainosja.

Rauta-waimoja.

Balanen matkakertomusta.

I.

Minun oli rautatietä myöden meneminen etelään päin toiseen pitäjääsen — ei kuin kolmanteen, sillä olihan siinä eräs pitäjäs välillä. Rautatie ei ollut vielä valmis, mutta kumminkin jo kiskoitettu, niin että sitä myöden pääsi rautatien tarpeita kuljettavat junat vapaasti kulkemaan; siinähan sitä sitten sai kyytiä joku matkustajakin, käydäksensä kotinurkkiansa edempänä. Rautatien työmiehet, heidän waimonsa ja lapsensa saivat myös työjunassa kulkea edestakaisin.

Olimpa semmoisen junan kanssa saanut luvan tehdä tuon pienen matkustukseni. Mitään säännöllistä kulkua kun ei vielä ollut, tähtyi jo waraselta mennä asemapaikalle wartomaan, milloin juna meni sinne päin, mihin minunkin oli meneminen.

Oli Pohjolan kaunis elokuun päivä. Aurinko paistoi tähdeltä terää tukehduuttawan kuumasti ja ihmiset puhkailivat töisfään wesimärkänä palawasta. Pyhäspaikalle oli kokoontunut wäkeä kaikilta maailman suunnilta, osaksi katsomaan tuota uutta ja kummaa, osaksi koettamaan, saisiko kyytiä tuon wohwottawan, hihkailewan ja puhisewan höyryhewon pitkähäntäisesä roikasfa.

Mita kului ja monelle rupefi odotus tuntumaan pitkälliseltä. Seisottiin pitkin rataa, ja yksi ja toinen arweli yhtä ja toista rautatiestä sekä tuon uuden kummituksen kiireisestä

kulusta; minäkin seisoin heidän joukossansa. Vaikka ilma oli niin kaunis, alkoi kuitenkin taitaan rannalle kokoontua oikein aika jykhytilviä, mitkä vähitellen laajenivat ja taajenivat ja pian olivat peittäneet senkin taitaan kohdan, minkä alla me olimme. Tuulen ryöppy alkoi huihtoa ja pyöritellä kaikkia liehuwia esineitä, niinpä meidänkin odottajien ja katsojien hape-neita, huolimatta siitä ensinkään, olivatko ne huolista harmaantuneita haituwia, waiko elämän toivosta humertawia ja kiittämisestä sädehtiwä kiharvoja. Pian alkoi runsaasti tulla raskaita wesi-piiraita ja itsekin täpisteli ja pudisteli itseään.

Samassa tuokiossa riehui editsemme eräs nainen ja minä arvelin: sydämettä on se ihminen, jonka huomiota ei hän herättäisi. Hän oli lyhyenläntä nuorenlainen nainen hajallansa olewilla hiuksilla sekä pakartuneilla, wetistyneillä ja punottawilla silmillä.

„Sataa, sataa . . . woi kun nyt vielä sataakin . . .! Hywä Jumala kun minä pääsisin kotiin .! enhän tiedä enkä hymärrä — — lapseni!“ supisi hän omia aikojaan riwimme siwuihitaasti mennessään, kantaen ja suojustellen lastuneita hameensa helmuksia.

Raikkien silmät kääntyiwät häneen, mutta minä kenties katsoin häntä tarkkaavaisemmasti kuin yksikään muu.

Pian palasi hän takaisin, seisahdi meidän eteemme ja, kuinka lienee' niin sattunutkaan, katsoa muljautti hän minua filmiin.

„Hywä Jumala, kun minä pääsisin kotiin!“ sanoi hän taasinkin, mutta samassa kääntyi hän selin meihin; olipa niinkuin ei hän olisi meitä nähnytkään.

„Mihin päin te matkustaisitte?“ kysyin häneltä.

Hän säikähti ja nyt wasta nähti hänen huomionsa heränneen. Hän loi turwottuneista ja weristyneistä filmistänsä toisen kerran minuun niin epätoiwaisen ja surkean katseen, että minua oikein kauhistutti ja sanoi ujusti: „Etelään päin.“

„Mistä te olette kotoisin?“ kysyin taas.

„H—n pitäjämästä“, sanoi hän arasti.

„Oletteko rautatien työmiehen waimo?“

„Olen.“

„Onko teidän miehenne täällä työssä?“

„Ei, ei se ole . . . ei hän ole . . . ei hän ole ollut“, sanoi hän hätäisesti ja katkonaisesti; sen ohessa koetti hän nauhahtaa, mutta se yritys ei onnistunut ensinkään.

„Oletteko ennen ollut täällä?“ kysyin taas, sillä minusta alkoi tuntua siltä kuin hän peittäisi jotakin.

„Ei . . . en minä ole täällä ollut . . . en milloinkaan“, sanoi hän ja loi katseensa maahan.

„Kaspaas waan . . . jopahan nyt jotakin kuuluu . . . olitpa kuitenkin viime talwella, wai kuinka? — tuolla Perkiöllä, „Worsluumin“ alueella ja miehenne oli myös siellä“, sanoi joku samassa joukossa olewa rautatien työmies.

Waimo säikähti niin että hän oikein kohoksi hypähti ja hän tuli semmoiseen mielen hämmennykseen, että hän wapii kuin haawan lehti. Nähtävästi oli hän koettanut olla tunte mattomana ja salata jotakin, mutta se onnistui näin huonosti.

„Niin — niinhän se on . . . olinhan . . . olimmehan siellä. — — Minä olen walehdellut teille . . . olimmehan me siellä Perkiöllä“, koki hän hämmästyneenä änkyttää, ikäänkuin hän olisi suuresta pahanteosta tawattu.

„Teillä on siis todellakin mies ja ehkä hän on nytkin täällä waihk' ette tahdo sitä sanoa; muutoin ette kai olisi näin pitkän matkan päästä tänne tulleet?“ sanoin hänelle, katsellen häntä tutkivasti.

„Onhan se täällä . . . ei täällä, waan kappaleen matkaa täältä pohjoiseen päin . . . tuolla Peräräjällä. Siellä on hän ollut koko kesän — — mitä minä hänestä nyt enään mitään salaisin“, sanoi hän, silmäillen tawasta minua.

„Miestännekö olette tullut tänne tapaamaan?“

„Niin olen . . . sitä wartenhan minä tänne tulsin.“

„Tapaafitte kai hänet?“

„Tapasin . . kyllähän minä tapasin“, sanoi hän selin pyörähtäen ja kofien parannella huiwiaan, saadaksensa hajallaan olevat hiuksensa sen alle.

„Milloin olette tänne tulleet?“

„Siitä on jo kolmatta viikkoa.“

„Kuinka näin pian voisitte hänestä erota, kun olette niin pitkän matkan takaa kumminkin tulleet häntä tapaamaan?“

„Minulla on pieni lapsikin siellä kotona — — eihän sitä jouda . . . Voi kun minä pääsisin kotia sanoi hän ja samassa alkoi hän tulla hywin lewottomaksi.

„Onko teillä matkalippua?“ kysyin häneltä, sillä minua-kin alkoi huolettaa hänen kotiin pääsemisensä.

„Ei minulla mitään femmoista ole . . pitäisikö se olla?“ sanoi hän ja samassa hyritteli hän menemään sinne tänne, osaa-matta kuitenkaan mihinkään mennä.

„Wälttämättömästi täytyy teillä femmoinen olla, sillä muutoin jääte tähän kuin kalamiehen koira“ sanoin.

„Voi hyvä Jumala . . ! mistähän sen saisi . . . ? Mi-nun täytyy päästä . . . woi minun lapsiani!“ sanoi hän hätäillen.

„Teidän täytyy mennä konttoriin ja pyytää lippu; muis-takaa sanoa, että olette rautatien työmiehen waimo — ja jou-tukaa, sillä ei tiedä millä silmänräpäyksellä juna tulee“, koin häntä ohjata.

„Voi hyvä isä! — — enhän tiedä koko konttoriakaan — ja insinööri . . . minä en tohdi“, hätäili hän.

Minä koetin neuwoa hänelle missä konttori on ja wa-kuuttaa, että insinööri on ihmisellinen ihminen, joka kyllä hä-nen asiansa ottaa warteen. Mutta jota enemmän minä hänelle tuota selitin, sitä neuwottomammaksi käwi hän.

Sääliesfäni tuota hätäilewää, neuwotonta ja surullisen näköistä naista, syöksähdin minä konttoriin ja otin hänelle matkalipun. Sen kanssa riensin hänen luokseen ja ojensin li-pun hänelle. Minä näin kuinka hänen koko ruumiinsa täräh-

teli ja wawahteli sitä vastaanottaessaan. Olko se sen wuoksi kuin hänelle osoitettiin ihmishyhtä wai siitä syystä, kun hänellä oli tiedossa jotakin warmuutta, että hän pääsee nyt kotiin las-
tensa luo, johon hän niin hartaasti halusi?

Ilma synkistyi yhä synkemmäksi, sillä taiwas peitti koko näköpiirillä niin wahmaan pilween, että päiwäsydännä oli jonkunmoinen hämärä. Ensinnä tuli hienoa wihmasadetta, mutta pian ylti se niin rankaksi, että wettä walahteli taiwaan täydeltä; sentähden koki itsekukin hakea suojaa missä parhaiten taifi.

Siinä lähellä oli rautatien halkosuojaus ja sinne kiirehtiwät kaikki odottajat. Kukin koetti läyteen ahdatussa suojuksessa hakea itsellensä jotakin paikkaa, mihin olisi woinut istua. Hal-
kopinojen pienet lomat ja kulmaukset eiwät olleet niin awarat, että olisi woinut yhteen paikkaan sioittua isompia ryhmiä; sentähden oli noita sateen-pitäjiä hajallaan siellä täällä, pari kolme henkeä yhdesä paikassa.

Rauan oli odotettu juna, eikä sitä kuitenkaan näkynyt eikä kuulunut. Kysyttiin sähkölaitoksella syhtä wiipymiseen ja silloin saatiin tietää, ettei se tule vielä pariin tuntiin, jonkun satunnaisen esteen tähden. Tämän kuultuansa tekehsiwät odottajaryhmät huolettoman näköisiksi ja warustausiwat wiettämään aikaansa kuten parhaiten taifsivat.

Minä näin, että tuo huomiotani herättävä nainen oli erään toisen naisen kanssa khyristynyt johonkin pieneen halkopinojen kulmaukseen jääneesen koloon. Kun hänen tilansa ja retkensä eiwät olleet minulle vielä lähestään selwät, menin minä heidän luokseen siinä toiwossa, että saisin tarfat tiedot hänen elämänsä juoksesta. Kun hän huomasi minun tuloni, näytti hän säpsähtävän; oli niinkuin hän olisi sanonut: enkö täälläkään saa olla rauhasa. Kun hän loi silmänsä minuun, näin minä, että ne oliwat kosteammat entistään; minusta tuntui siltä kuin se olisi ollut viimeinen kosteus, minkä hänen

murtunut sydämensä woipi khyuelten muodossa näkywille puristaa.

„Pyhdän anteeksi, mutta en voi teitä niin vähällä jättää. Minä luulen, että te ette ole vielä puoliksiakaan awannut sydäntänne, ettekä sanonut elämäenne erityiskohtia minulle, waikka luulette minun jo kaikki tietävän mitä haluan“, sanoin minä katsellen häntä tarkasti.

„Mistä sen tiedätte . ? Minä luulen, että olette jo liiakfikin saanut tietää“, sanoi hän ja koetti nauraa oikein sydämestään, mutta selwästi huomasi minä, että se oli epätoiwon tuskallinen, jotakin peittelewä ja salaawa, mutta turha yritys.

„Minä huomaan sen teidän käytohjastänne ja surullisen näköisestä elämästänne“, sanoin.

„Eihän se niin surullista ole . . . wai onko se teidän mielestänne . . . ? minä luulen, ett'ei se ole . . .“ sanoi hän, koettaen tekehdyä niin iloisen näköiseksi kuin suinkin voi.

„No, mutta nuot teidän filmänne todistawat, että te olette paljon itkenyt; koetatte myös kierrellä puheisjanne, sen olen huomannut“, sanoin vähän ankarasti.

„Kyllä hymärrän, että pidätte minua epärehellisenä ja onhan siihen syytäkin, sillä olettehan minut tawannut walehtelemasta. Mutta minä tunnen olewani welwollinen salaamaan ja peittelemään yksityisiä perheasioitani. Kuitenkaan ei se näy parhaalla tahdollakaan kaikesti onnistuwan. Sillä waikka sydän jaksaa sen tehdä, on sisällinen taistelu kumminkin waikutannut niin paljon, että se näkyy päälle päinkin“, puheli hän mielestäni kylläkin ajattelewasti ja nyt ei hän ensinkään yrittänyt nauramaan, mutta päinwastoin waipui hän kowin surullisen näköiseksi.

„Se nyt rupeaa kuulumaan jonkinmoiselta todellisuudelta, mutta kuitenkin tuntuu siitä puuttuwan vielä jotakin; muun muassa tuntuu minusta hywin kummalliselta teidän niin pikainen lähtönne miehenne luota“, sanoin hänelle.

„Enhän ole kolo tätäkään aikaa ollut hänen luonaan“,
sanoi hän katkerasti.

„Ette tätäkään aikaa!?“

„En.“

„No kuinkas sitten?“

„Hän meni.“

„Meni! mihin hän sitten meni?“

„Sitä minä en tiedä; mutta minä arwelen kuitenkin hä-
nen menneen pohjoiseen päin.“

„Kuinka se oikein on, meniö hän sinne parempaa työn-
ansiota etsimään?“

„Minä luulen, että hän meni.“

„Te luulette . . . ettekö sitä voi warmemmasti tietää
ja sanoa? Turhaa on enään yrittää mitään salaamaan“,
huudahdin minä.

„Niinhän se on, niinhän se taitaa olla . . . eihän se
onnistu, ja nyt minun täytyy sanoa, ett'ei hän mennyt työn-
ansiota hakemaan — hän — — hän — — voi hyvä Jumala
— — hän ka — — tarkasi“, sanoi hän ja samassa tuli hän
kahtakertaa surullisemman näköiseksi kuin koskaan ennen.

„Tarkasi! miksiä hän tarkasi?“

„Sitä minä en voi sanoa miksiä hän sen teki, mutta
niin hän kumminkin teki. Sen waan tiedän, että rakastimme
kerran toinen toistamme ja sen woimasta solmisimme ikuisen
liiton keskenämme. Waikka olimmekin köyhät ja tyhjät maalli-
sista rikkaudesta, oli elämämme kuitenkin ensialussa pelkkää
autuutta, sillä me tyhdyimme toinen toiseemme, ja tyhjyyshkin
tuntui silloin täysinäiseltä. Me teimme työtä yhdistynein wo-
imin, eikä meillä ollut hätäpäivää, sillä tyhtywäisshys palkitfi
kaiikki puutokset. Ahteruudella ja säästäwäisshydellä saimme sen
werran kokoon, että woimme hankkia itsellemme torpan maan.
Siihen hankimme pienet mutta siistit huoneet ja elämä tuntui
nyt niin hywältä, ett'en luule sen parempaa muillakaan olleen.
Torppamme tilukset panimme niin hywään kuntoon, että ne

lainehtivat rehewästä kaswullisuudesta kaikfialla. Mhkerä thöme oli meidät kohottanut siihen tilaan, ett'emme olleet enään mitään wailia, mutta — woi Zumalani — se oli meidän perikatomme. Mieheni rupefi liiakfi tuntemaan omaa arwoansa ja tätä maailmaa, ja hän ei enään tyytynytään siihen ysfinker-taiseen elämään, oloon ja pyrintöön, mikä meidät oli niin onnelliseksi tehnyt. Hän rupefi kaikenlaisiin kauppahommiin ja yritteluihin — hywäsä taroituksessa kyllä — ja ensimmältä näyttikin se olewan hyödyllistä . . . mutta woi Zumalani — hän oppi myös samassa rhyppimään; — kuinka muutoin, sillä olihan hänestä tullut nyt jonkunlainen huomattawa ihminen ja eihän se hänen mielestään käynyt muutoin laatuun. Minä rupefin häntä hiljakseen muistuttelemaan siitä waarasta, joka wäijhi meidän owemme edessä. Ensimmältä ottikin hän niistä waaria, wakuuttaen samassa, ett'ei waara kuitenkaan ollut niin suuri kuin minä uskottelin ja ett'ei todellista syhtä ollut minun pelkooni. Näitä kuullessani koetin rauhoittaa itseäni ja unhottaa suruni ja huoleni. Mutta kuta enemmän sitä tein, sitä sywemmäksi juurtui pelkoni, sillä pian huomasin minä, ett'eivät hänen lupauksensa ja wakuutuksensa pitäneet ensinkään paikkaansa. Ne höltyiwät ja löyhthiwät löyhthymistään ja asia paheni pahenemistaan. Wiimein ei hän kärsinyt wiittaustakaan sinne päin, waan ärtyi ja kiwastui jof'ikifestä yrityksestäni, waikka ne lähtiwät werta wuotawasta sydäimestä. Minun täytyi waieta ja kaikella ystäwyhdellä, rakkaudella, hiljaisuudella ja kärsiwällisyhdellä koetin pitää koossa kunniamme, talouttamme ja aikaan saada hywää sopua. Minä salasin ihmisiltä hänen juomistansa niin paljon kuin woin, ja kun hänen kowasta kohtelustansa sain mustelmia, haawoja ja kuhmuja, sanoin ihmisten ksyhessä saaneeni ne josfakin tapaturmaisessa loukkauksessa, lankeamisessa tahi kaatumisessa. Kun näitä oli liiakfi usein, oli minun tekjminen senkin seitsemän hätäwalhetta ja juonta oikean laidan salaamiseksi. Rauan aikaa se onnis-

tuihin, mutta ajan pitkään oli mahdoton sitä salata, sillä mieheni juoppous paheni pahenemistaan.

Tämmöisesä tukalassa tilassa kului joku aika. Wähitellen rupešivat ihmiset käsittämään kuinka asia oikeastaan oli, sillä mahdoton oli sitä enään millään telosyillä saada peitetyksi. Kun asia kerran tämmöiseksi tuli, meni häneltä kaikki häpy, sillä hänellä ei ollut enään mitään kunniaa eikä ihmisarwoa säilytettävänä, ja — woi Jumalani! — hänestä tuli nyt kylän ratti. Myötäänsä joi ja möyhäsi hän kylillä, ja piti niin tawatonta elämää, että kaikki ihmiset rupešivat häntä kammofumaan; mutta kun hän kotiin tuli, oli minulla kowa leikki edessä. Kyllä nyt oivallettiin mistä nuot alituiset sinimarjat ja mustelmat olivat minulla kotoisin, sillä eipä hän kaihtenut enään muiden nähdenkään minua repiä ja laahata.

Eräänä päivänä tuli hän taasen juowuksissa kotiin, usean muun juopuneen miehen kanssa. Hyhysti ja yksinkertaisesti ilmoitti hän minulle, että torppa sekä kaikki muu omaisuutemme nyt oli — myöthy. Woi, woi kuinka tuo uutinen wihsasi sydäntäni. — „Mihin nyt joutuisin pienten lasteni kanssa, toisen huoneen nurkkaanko, kaikkein tielle ja ylönkatsottawaksi?“ Ne kysymykset lensiwät polttawana ja kirwelewänä sydämeni läwitse; muuta en kennyt käsittämään. Minä waalenin, hoiperuin ja yritin kaatumaan. Ihme, kumma! Mieheni rienši hoiperrellen awukseni ja esti sen. Mistä tämä tuli, sillä pitkään aikaan ei hän ollut niin paljon ihmisyhttä minua kohtaan osoittanut? — Ehkä hän huomasi, että minulla oli nythään kaikista kuormista raskain kannettawana. — Olin niin woiwaton, ett'en woinut pyhä seišoallani, mutta en kuitenkaan pyörthynyt; sentähden kantoi hän minut sänkyyn. Siinä towin oltuani, rupeši ajatukseni wähitellen selkenemään. Minusta tuntui kowin kowalta kohtalolta torppamme myöminen, jopa semmoiseltakin, kuin olisi se kaiken elämämme loppu. Waikei viime aikojen elämä ollut häawiä siinäkään ollessa, rakastin

minä kuitenkin miestäni sydämeistäni ja toivoin kaiken kääntymän vielä kerran hyväksi.

Minä rupefin kynnäksissä rukoilemaan, ett'ei hän suinkaan, Jumalan tähden, hävittäisi elämää ja että hän purkautti kaupan, jos semmoinen oli jo tehty. Hän koki selitellä, että se oli edullinen kauppa ja että minä saisin siitä olla aiwan huoletti.

Hän paiskasi waatepäällä toiseen vuoteeseen maata ja nukkui kohta, mutta koko yönä en minä voinut nukkua silmän tähtä, niin kovan huoletti minua tuo outo uutinen.

Uamulla rukoilin häntä toistamiseen, että hän luopuisi tuosta turmiollisesta kaupasta. Kummalla kyllä, ei hän suuttunut nytkään, päinvastoin hän selitti nyt juurta jaksain, kuinka kannattamaton muka koko tuo pienitiluksinen torppa oli, jonka tähden oli parasta saada se möydyksi, että olisi tilaa vapaamasti liikkua ja ja ansaita, kun ei ole sidottu tuohon pieneen maatilkkuun.

Pohjanmaan rautatien työ oli silloin juuri alkanut. Hän esitteli, että hän lähtee sinne työnansioilla ja torpalla saaduilla rahoilla kaupalla ansaitsemaan enemmän varoja, että sitten voitaisiin ostaa oikein werotalo ja päästäisiin noista ikävistä päiwätöistä, mitkä niin paljon weivät aikaa hukkaan.

Onhan aiwan luonnollista, että tällöinen älfinäinen, maltillinen kohteliaisuus teki minuun sängen hyvän vaikutuksen. Enhän ollut viime aikoina kertaakaan tällöistä hywyhtä häneltä osakseni saanut. Minä toivoin yrityksestä mitä parasta ja minusta tuntui siltä kuin hän olisi tehnyt oikein, kun hän torpan möi. Mielestäni kajahti semmoiselta kuin olisimme alkaneet ihan uutta, parempaa elämää, uusilla, pätevämmillä voimilla, ja entiset kärsimiset ja wastahakoisuudet alkoivat nopeasti haihtua mielestäni.

Yksi asia painoi kuitenkin raskaasti mieltäni ja se oli se, kun hän oli taipunut rhyppimään. Kun hän oli niin kärsiwällinen nytkään, päätin minä uskaltaa muistuttaa häntä siitä.

„Mutta, rakas Heikki — älä nyt suutu — minä pelkään niin kovan, kun sinä olet ruvennut . . . rohkenin minä muistuttaa.

„Onhan sitä . . . onhan tuota tullut, mutta eihän se niin . . . woinhan senkin heittää . . .“ sanoi hän.

Woi- kuinka se teki hyvää sydämmelleni. Minä purskahdin ilosta itkemään ja ryöpsähdin hänen kaulaansa. Siinä sitten itkeä nyhkytyin niinkuin pieni lapsi, tähynä toivoa ja luottamusta, mutta kylmältä ja yhtäkaiffiselta tuntui hän, — „mutta ehkä se on miehen wahvemman luonnon tähden“, ajattelin minä.

„Älähän tuossa nyt joutawoitse . . . mitähän sinä nyt taas siinä . . .“ sanoi hän waan ja siihen se sillä kerralla jäi.

Bitkiä aikoja ei tulunutkaan, ennenkuin hän rahoineen ja lupauksineen lähti rautatien työhön. Kauas Pohjoiseen meni hän, mutta minä lasteni kanssa jäin erään talon huoneen nukkumaan, minkä hän ennen lähtöänsä oli meille hankkinut. Lähdön aikana koetin minä pyytää, että hän jättäisi edes vähän rahaa minullekin, sillä eihän tiedä mikä tarwe ehkä sattuisi tulemaan.

„Mitä sinä sillä . . . tulethan sinä toimeen, sillä jäähän tänne kaikenlaisia. — Minä tarwitsen rahoja, enkähän minä kauan ole, ennenkuin lähetän“, sanoi hän waan.

Kului aikaa sen lyhyttä, tämän pitkää, enkä minä saanut hänestä minkäänlaista tietoa, en edes sitäkään, missä hän oleskelee. Minä tulin kowin lewottomaksi ja joka postintulo-kerta kävin postitoimistossa kysymässä: „eikö minulle ole tullut kirjettä?“ „Ei ole“, oli waan aina lyhyt ja sydäntä wiiltävä vastaus.

Tämmöisessä olosa fului toista vuotta. Mitä meille oli jäänyt elämiseksemme, oli kaikki loppuun kulunut ja kaikenlaiset puutteet alkoivat joka puolelta ahdistaa. Silloin tuli eräs meidän puolen mies rautatien työstä käymään kotonansa. Häneltä sain minä tietää, että mieheni nythään oleskeli Perktion tienoilla. Ditis kirjoitin minä hänelle ja koetin selwit-

tää, kuinka kurjassa tilassa minä olin lapsineni; samassa pyh-
sin hartaasti, että hän antaisi pikaisesti jotakin vastausta.
Tuota vastausta odotin taasenkin kauan aikaa, mutta mitään
femmoista ei tullut.

Syksy oli ja kaikkein pahin keliriiton aika. Minulle tuli
femmoinen pelko ja ahdistus, ett'en woinut enään kauemmin
paikoillani olla. Minä sioittelin lapseni muiden hoidettawaksi,
ja huolimatta pitkästä, tuntemattomasta matkasta ja huonosta
kelistä, lähdin minä jalkasin lähdä tallustelemaan pohjoista
kohden. Minä en tiennyt mitä minä oikein tarkoitin ja mitä
tällä pitkällä ja waiwaloisella matkalla woittaisin, niin oli sy-
dämeni täysi ja raskas, mutta mennä minun waan piti; kui-
tentin woin wakuuttaa teille, että se tuli rakkaudesta häntä ja
lapsiani kohtaan. Usein olin niin uupunut ja wäshnyt, ett'en
parhaallakaan tahdollani woinut matkaani jatkaa. Silloin täy-
tyi etsiä, missä lähimpänä saisin jotakin suojaa, jossa saisin
lewähyttää wäshneitä raajojani. Kun sitten tuln rauhaan,
tulivat kaikki jäseneni niin kipeiksi, ett'en olisi woinut lattian
poikki käwellä, waikka olisi ollut tappaja takanani. Pian pari
wiikkoa kului minulta tällä matkalla. Kenkäni meniwät aiwan
repaleiksi, sora ja rapakko nousi polwiin saakka, ja jalwo-
tonna sekä muuten riutuneena ja uupuneena pääsin minä wi-
doin perille.

„Siellä kai ilo repesi?“ ehätkin minä wäliin sanomaan“.

„Eipä se kowan iloista ollut se vastaanotto, eikä ne uutis-
fet, joita siellä sain kuulla.“

„Kuinka se niin oli?“

„Niinpä se oli. Se mitä olin aawistanut, oli kähnyt
toteen“, sanoi hän ja waikeni.

„Kertotkaa nyt loppuun saakka?“ kehotin minä, mutta
hän ei woinut murtuneen mielensä tähden heti jatkaa.

„Niin“, alkoi hän taas. „Mitä sinä täällä teet? Mah-
doit pyhä pahnoisjasi“, sanoi hän wihaisesti minut nähtyään.

„Enhän woinut toisin . . . ethän ole antanut itsestäfi mitään tietoa“, sanoi minä ja mieleni oli kowin murruksissa.

„Enkö täälläkään saa rauhaa sinun haukkumisiltasi?“ sanoi hän waan.

Minun mieleni murtui nyt kokonaan; se puhkai si sul-
kansa ja minulta purskahhti waltawa itku.

„Woi rakas Heikki, älä niin sano! Ei se ole haukkumista, waan se tulee rakkaudesta lapsiamme ja sinua kohtaan; älä wäärin hymärrä minua“, koin minä itkuni seasta änkyttää, ja samassa tartuin hänen laulaansa kiinni.

„Älähän nyt joutawoi . . . päästäänhän tässä vähemmälläkin. — — Tyhny nyt jo . . . ihmijettihän tuolla . . .“ alkoi hän wihdoin tyhnyttää; tuntuipa siltä kuin minun sil-
lisen tilani olisi käynyt hänelle jääliksi.

Wihdoin tyhnyin minä ja todellakin rupefi hän nyt minua hyvästi kohtelemaan.

Niinkuin hän oli aikonutkin, oli hän torpasta saaduilla rahoilla pitänyt kauppa, mutta semmoista, joka nielaisi wihdoin koko torpan hiunan. Hän oli, näette, ostanut wiinaa kaupungista summissa, kuljettanut sen työpaikoille metsiin, jossa hän siitä sitten pitkin linjaa myöskenteli toisille ihmiehille. Hyvän aikaa oli se menestynytkin, mutta eihän semmoinen tawara lauan salassa pysy.

Eräänä kertana oli hän noutanut koko kuorman wiinaa ja ruvennut sitä taaskin metsässä myöskentelemään. Kun hän oli itsekin rhyppymies, oli hän tullut juowuksiin ja silloin ei ollut tietysti waromista paljon haaraa. Suuri miesjoukko kokoontui yhteen ja wiinaa annettiin waan wapaasti, mutta viimein juopuivat kaikki niin, että he huusivat, pauhasivat, noituivat, kirkuivat, teuhasivat, riitelivät ja tappelivat. Wihdoin uupuivat he nukkumaan mitä mihinkin. Mutta lienee heissä ollut joku walpastin, sillä sinä yönä warastettiin mieheltäni kaikki rahat puti puhtaaksi.

Nimismies kun kuuli, minäläistä mellakkaa on pidetty,

arwasi kohta asian oikean laidan. Hän rupefi haeskelemaan metsistä tuon metelin lähettä eikä kauan wiipynnyttään, ennenkuin hän löysi mitä vielä jäljellä oli. Itsestänsä hän on arwattawa, että hän otti heti tawaran takawarikkoon. Koettipa hän saada selwille sen omistajankin, mutta siinä ei hän onnistunut, sillä kaikki olivat niin hysineuwoisia, ett'ei asiasta tullut tollkua.

„Puhuko miehene nämät kaikki teille?“ kysyin.

„Ei, sitä hän ei tehnyt. Hän päiwitteli waan, kuinka kehnosti hänen on käynyt, kun hän pudotti kaikki rahansa. — Ei, ei hän totuutta sanonut, muilta minä ne tiedot urfin. Minä en uskaltanut sanoa mitä minä asiasa tiesin, mutta sydämeni oli tuskasta haljeta. Sinne oli mennyt torppa ja torpan hinta — monta hikeä, wäkeä ja wäshä, ja nyt rupefin oiwaltamaan, ett'ei ikänä ole enään omaa kattoa pääni päällä.

Talwi oli juuri tulossa. Useita kowia pakkas-öitä oli ja lunta alkoi sadella. Maathöt olivat rautatiellä läpeensä tehdyt ja nyt ruwettiin wedättämään hietaa radalle. Mieheni oli wahinkonsa jälkeen työllään ansainnut niin paljon rahoja, että hän kykeni niillä ostamaan hevoskopukan. Hän rupefi esittelemään minulle, että jäisin sinne hänen kanssaan yhdesä hietaa wedättämään, sillä käwisihän työ paljoa joutuisammasti, kuin olisi erityinen hiedan luoja; siten saataisiin pian muka tuo wahinko korwatuksi.

Minä en woinut wastustaa hänen pyyntönsä, sillä olihan siinä jonkunlaista hywyhtä — —; ja minä taas — toiwoin ja katsoin rohkeasti tulewaisuutta silmiin, waikka tunsin, että tuo hywyys oli rakennettu walheelliselle pohjalle. Lapsiani minä waan kowin surin, mutta kun minä yhtenään heistä hänelle puhelin, hantki hän rahaa, jonka lähetin kirjeessä hoitajille pyynnön kanssa, että he hywästi heitä hoitaisiwat.

Ketikeli oii nyt tullut. Minä sain uudet kengät, sillä enhän muuten olisi thennyt ulkosalla liikkumaan. Ajomiehiä ja hewosia kokoontui tuohon jättiläistyhöön kaikilta maailman

suunnista. Talot täyttyivät miehistä ja hewofista, niin ett'ei niissä ollut käden eikä jalan sias; kaikki kyllien riihetkin olivat majamiehiä täynnä. Silloin ei ollut suurta erotusta yössä ja päivällä, sillä melkein samanlainen huuto ja pauke kuului läpeensä kaiket ajat.

Mein ryhdyimme innolla työhön. Yötä päivää koimme olla liikkeellä; ei muuta wäliä pidetty kuin se, mitä hewonen tarwitsi sydäkseen. Silloin aina uinahdettiin kuin lintu oksalla ja sitten taas lähdettiin. Voi kuinka hauskasta se kuitenkin tuntui, sillä olihan se ikäänkuin uusi elämä olisi todellakin alkanut kajaistaa eikä mikään silloin tuntunut raskaalta.

Tällä tavalla olimme kolme kuukautta ponnistelleet. Kumma kyllä, mutta totta on, ett'ei mieheni koko sillä ajalla paljon rhyppinyt. Nienekö hän mielessään pitänyt viimeistä isoa wahinkoansa tahi lienekö kaihtenut minua?

Kun olimme tuon kolme kuukautta olleet jäästäwäisiä ja ahkeroita, olimme ansainneet koko lailla rahoja, — — hywä uuden elämän alku . . .

Eräänä kertana rupefi mieheni innokkaasti esittelmään, että minä lähtisin nyt kotipuoleen.

„Emmekö lähde nyt jo yhdessä pois täältä?“ sanoi minä.

„En minä vielä lähde, minä tienaen täällä vielä enemmän kotoon. Mene sinä nyt jo ennakolta lasten luokse,“ sanoi hän, ja samassa antoi hän wähän rahaa minulle matkakustannuksiin.

„Anna nyt kaikki rahat minulle, minulla pyhyvät ne tallella“, pyytelin minä.

„En minä anna, minä tarwitsen niitä“, sanoi hän kyllästä.

„Emmehan me siellä kauan elä, kun kaikki entinen on loppunut“, muistutuin minä.

„Kyllä minä täältä lähetän tarpeen mukaan; mene waan nyt kotiin, kyllähän minäkin täältä tulen“, sanoi hän.

Minä lähdin nyt jalkain tallustelemaan kotia kohden,

mutta mieleni tuntui niin kummalliselta. Miks'ei hän myös lähtenyt kotiin? miks'ei hän antanut enemmän rahaa tahi kaikkia rahojansa, waikka ne olisivat minulla paljoa paremmassa tallessa olleet . . .? Mikä into hänelle tuli nyt minua niin kiireesti kotiin toimittamaan? Nämät kysymykset soivat alati sydämesjäni yllinäni käydä tallustellesjani pitkiä talotomia taipaleita.

Rampana ja wäshneenä pääsin wihdoin kowain ponnistusten perästä kotiin. En tertaakaan koto pitkällä matkalla ollut askeltakaan hewosen reessä jalkojoni lewäyttännyt, enkä ainuttakaan särwin pisaraa kuuwuneen kieleni kostukkeeksi ostanut, ja sentähden oli minulla kotiin päästesjäni tallessa joka ikinen penni, mitkä lähteisjäni sain mieheltäni, . . . ei auta tuhlaaminen minkä kowalla työllä on saanut ansaitulji. — — Woi hyvä Jumala kuinka loppsiraukat olivat mielisjään ja iloisjaan kun minä tulin kotiin. — — „Mikäs se oli, jofohan juna tulee?“

„Ei se ollut junan wihellys, poikaset siellä waan kouriinsa puhaltelemat; kertokaa waan loppuun asti“, sanoin minä.

„Siellä minä elelin lasteni kanssa, tein työtä mitä ma woin, toiwoin ja odotin miestäni, kirjettä tahi rahaa; mutta wiikko wiikon, kuukaus kuukauden perään kului, eikä kuulunut mitään. Näin kului aika kauheassa epätiedossa ja odotuksessa syyspuoleen kesää. Nuorin lapseni oli kuollut juuri ennenkuin ma sinne lähdin, mutta nyt sain toisen siaan ja se teki tilani kaksinkerroin ahtaammaksi, kun en päässyt mitään ansaitsemaan.

Kun lapsi oli noin kuuden wiikon vanha, tuli taasenkun eräs tuttu mies rautatien työstä kotiinsa. Hän kertoi nähneensä mieheni täällä Perärajalla, ja että hän on juonut kaikki ansionsa niin tarffaan, ett'ei hänellä ole siiwoja waatteitakaan endään päällänsä; ja — woi hirweää! — että hänellä on . . .“

„Että hänellä on, — mikä hänellä on?“

„Hän sanoi, että miehelläni on toinen — waimo“, sanoi hän ja loi turwottuneista ja weristyneistä silmistänsä minuun

femmoisen katseen, että olisi luullut hänen sydämensä mukajaneen filmäkuopista näköjälle.

„Toinen waimo! Kuinka se on ollut mahdollinen?“ sanoin minä hämilläni ja tietämättä mitä ma oikeastaan sanoin.

„Eihän se ole oikea waimo tuomoinen waan . . . Kun minä sen kuulin, en enään woinut pidättää itseäni. Minä möin kaikki parasta hamettani ja huiviani mitä minulla vielä jäljellä oli. Niistä saaduilla rahoilla palkkasin lapsilleni hoitajan, ja kun rautatietä myhden pääsi jo kulkemaan, hankin itseni rautatien warrelle ja tulin tyhjunassa sitten tänne.“

„Kuinka se miehenne työ meno sitten käwi?“

„Kun minä lähenin sitä huonetta, jossa mieheni sanottiin majaa pitävän, tapasi minut semmoinen wawistus ja ahdistus, että joka luunsolmuni tärisi. Sydämeni löi niin ankarasti, ett'en kuullut mitä eräs porrasten edustalla vastaantulewa mies minulle sanoi. Jalani olivat niin herwahtaneet ja woimattomat, ett'en woinut portaita nousta muutoin kuin nelinkontin.“

Uta oli jo niin pimeä, että walkea tarwittiin huoneissa. Siitäkin huoneesta nähy walkea ja se osoitti että työmiehet olivat jo warmasti tulleet työstä.

Kun minä tulin porstuaan ja yritin tarttumaan awaimeen, saadakseni owen auki, ei ollut minulla siihen woimaa. Rauan sain tyhnyttää ja waikittaa sydäntäni, ennenkuin sain tuon kylläkin heikon lukon auki kierretyksi.

Kun astuin huoneesen, huomasin minä heikon, lätkipelistä tehdyn lampun walossa, että huoneessa oli mies ja nainen; miehen tunsin heti omaaksi mieheksi. He istuivat huoneen perillä, hõyläämättömistä sahalaudoista neljän paalun nensä tehdyn pöhdän tapaisen ääressä, missä myhös tuo himeä lamppu paloi. Pöhdällä oli melkein tähjinäinen wiinapullo, ja kahwipannu oli takan liedellä, missä yhtewä walkea palaa litisi, päästämättä ainuttakaan liekin leimausta. Kaikki tähjinäistä kahwikuoppia hõyrhyi pöhdällä, josta mieheni oli juuri

toisen puolen juonut. Minä näin, että hän oli ennestäänkin humalassa, mutta hän kaasi pullosta kahvin sekaan ja alkoi sitä seosta rhyppiä; nainen joi kahvinsa siltään loppuun.

Himeä valo jätti owenpuolen niin hämäräksi, ett'ei mi-
nua tunnettu.

„Kuka siihen owenpieleen tuli? Joku akka kai. — —
Mitä sinä täältä haet?“ sanoi mieheni.

Minun sydämeni tihytti kovemmin, polweni notkuivat
enemmän ja minä lähdin suonewedon tapaisesti käydä horju-
maan pöytää kohden, tietämättä oikeastaan mitä ma tein.

„Kakas Heikki! Etähän sinä tullutkaan, etkä kirjoittanut“,
sommerfin minä ja lewitin kätteni tarttuakseni hänen kaulaansa.

Hän hypähti ylös niinkuin käärmeen pistämänä ja työntsi
tuimalla syfäyksellä minut pois luotaan, niin että olin siitä
wähällä kaatua.

„Eikö se vielä . . . tyllä minä sinulle kirjot . . . et
minua vasta . . .“ kuulin minä hänen katkonaisesti ja vihasta
kähiseväällä äänellä sanowan. Mitä sitten tapahtui, on mi-
nulle tietämätön, sillä minä olin pyörthynyt.

Kun minä toinnuin horrostitilastani, oli jo päivä. Minä
olin makaamassa samassa huoneessa, sahalaudoista seinään
lyötyn piittain päälle naulaamalla kyhätyllä lawalla, misjä
oli hienoksi kuluneita oljen pehkuja pehmitteenä ja likaisia
waateryhshjä pään alla. Duto nainen istui minun wieressäni,
huuhdellen päätäni kylmällä wedellä.

„Misjä Heikki on?“ oli ensimmäinen kysymykseni, kun ma
woin puhua.

„Olkaa nyt waan huoletta! Te tarwitzette lepoa. —
Tarwitzetteko mitään?“ sanoi nainen, ja hän tarjosi minulle
jotakin juotawaa. Kieleni ja sydämeni oli niin kuiwa että luuli
niiden pakahtuwan; minä join hyvän siemauksen, sitten wai-
wuiin taas alas. —

Wiiikon päivät olin minä maannut — niin sanottiin —
kun minä toinnuin täydellisesti. Ensimmäinen kysymykseni oli

taas Heikin perään. Kun he huomasiwat minut jo niin paljon voimistuneen, että woin waaratta toduuden kuulla, selwitettiin minulle, ett'ei Heikkiä ole sen koommin nähty eikä kuultu, kuin hän silloin omesta ulos töytäsi. Kartanolla oli hän mennessään taivannut erään työtowerinsa, ja tälle oli hän sanonut menewänsä niin kauas, ett'ei kuu kuule eikä päivä näe!"

„Ja niin hän meni?"

„Ja niin hän meni, huolimatta wäähääkään minusta ja lapsistaan."

„No, veikö hän tuon toisen mukanaan?"

„Ei, hän jätti meidät molemmat."

„Kylläpä tuo toinenkin on jonkulainen otus."

„Ei hän ole niinkään huono ihminen. Hän se oli ollut ensimmäinen minua hoitamaan pyörthymiseni aikana. Pitkällisen horrokissa oloni aikana oli hän myös usein minua hoitanut, ja olisi sitä läpeensäkin tehnyt, waan oli peljännyt minun vihojani; hän se oli erään rautatien työmiehen waimon palannut minua hoitamaan.

Kun minä kuulin kaiken tämän, käsketin minä hänet luokseni. Kainostellen, peloissaan ja häpeillen tuli hän, mutta kun minä ojenjin hänelle ystävällisesti käteni, purskahti hän katkeraan itkuun, ja siinä itkimme sitten yhdesä epätoiwon tynneliä.

Kun todellisuus aukeni filmieni eteen, tulin minä paljoa heikommasi. Myötäänsä tuo toinen istui nyt minun wuoteeni wieressä ja hoiteli minua. Harteella mielellä kertoeli hän, kuinka kamalasti häntä on petetty. Mieheni oli hänelle kunniansa kautta wakuuttanut olewansa naimaton mies ja tahtowansa naida hänet, kun waan kerran kirjat saadaan tänne.

Wikon päiwät sairastin minä vielä, mutta lapset olivat aina mielessäni. Kun voimistuin niin paljon, että tyfenin, waikka heikkonakin, matkalle, lähdin rientämään heidän luokseni, ja tässä nyt olen."

„Paljon, olette kärsinyt“, sanoi minä, ja shvä huokaus puhkesi rinnastani.

„Paljon“, sanoi hän tuskin kuultavasti.

Minä satuin silmäämään hänen kasvoihinsa. Suomenvedon tapaisia värähtelemisiä näkyi niissä ja koko hänen ruumiinsa wawahteli. Yht'äkkiä kaatui hän, puristi kätensä nyrkkiin ja waahtoporeet rupešivat pursuamaan suusta; hän oli kaatumawivainen. Me riensimme hänen avuksensa, waromaan, ett'ei hän saisi loukata itseään. Suiwit waluiwat pois hänen päästänsä. Silloin huomasiimme otsan ylipuolella hänen päässään ison — haawan. — Rauan ei kestänyt tuo taudin puuska, ennenkuin hän tointui.

„Teidän pääsjännekin on suuri haawa“, sanoi hänen toinnuttuaan.

„Nämät molemmat minä sain viimeisiksi lahjoiksi mieheltäni. Jollakin aseella löi hän tämän haawan päähäni; siitä lyönnistä kaaduin ja pyörryin minä . . . Siitä sain myös kaatumawian; ei minulla ole ennen tätä ollut“, sanoi hän ja pillashti katkeraan itkuun. — — Waimo parka? —

Junan wihellys kuului nyt ja pian tuli se pihisten ja puhisten asemapaikalle. — — Waimo parka!!

Sade ei ollut vielä lakannut, waan pikemmin yltynyt. Me ohjasimme waimon awonaisen lastiwaunun luo ja toimitimme hänet siihen, sillä yhtään kattowaunua ei junassa ollut. Hän kytkähti istuallseen joihmentin laatikkojen kulmaukseen ja nosti päällimmäisen hameensa päänsä yli suojakseen. Minä menin toiseen päähän junaa, jossa oli muutamia muitakin miehiä; mutta koko aikana en woinut olla ajattelematta ja katsomatta tuota turwatonta ja kärsinyttä naista.

II.

Niin. Se on tosi: tästä ei tule rauta-waimo, vaan rauta-morsian, mutta owathan he jo jokseenkin yhtämaata.

Ensimmäiseltä asemalta nousi useita henkilöitä samaan waunuun, jossa minäkin olin. Heillä oli muassaan kaikenlaisia kamaa, joita itsekukin tulija huolellisesti sioitteli omaan kookonsa. Usealla heistä oli säkissä joku kowa ja isonlainen esine, joka kowasti kumisten kolahteli waunun pohjaa vasten, kun he niitä kokoihinsa nakkeliwat. Juna meni silläkerralla likimmäiseen kaupunkiin saakka ja wähin tutkimisin selkeni minulle, että nuo säkissä olemat kowat esineet olivat tyhjiä leffereitä, joilla piti tuoda kaupungista wiinaa.

Heidän joukossaan oli eräs siististi puettu nuori pari, mies ja nainen, jotka näyttiwät wasta naineilta tahi ainakin kihlaantuneilta. Heillä oli muiden kapineidensa joukossa iso ja uuden uutukainen, lufollinen matkasäkki, jota oli miehen hallussa; nainen kantoi kädessään messinkilukkoista pienempää matkatasua, tuomoista, jota hienot naiset tawallisesti pitäwät matkoissa mukanaan; myös heilläkin oli tuo säkissä olewa kumijewa astia. He asettuimat erilleen muista, toiseen päähän waunua, eiwättä näyttäneet wälittävän muista waunussaolijoista mitään, sillä he nähyiwät saawan hupinsa toifistansa. He olivat firoja ja kauniita ihmisiä, parhaassa nuoruuden kukoistuksessaan. Kun heidän kaswojensa piirteet olivat päälisiksi niin wiattoman näköiset, ett'ei niissä näkynyt minkäänlaisista kärsimisen, surun, wilpin tai petoksen merkkiä, eikä mi-

tään semmoista, joka olisi miwahtanutkaan wastenmieliseltä, niin tunsin minä myötätuntoisuutta heihin heti ensinäkemälläni.

Waunuun tuli samalta asemalta eräs tuttavani; hän istui samaan ryhmään, mihin minäkin olin itseni sioittanut.

„Keitä owat tuo nuori herraswäki, jotka istuwat toisessa päässä waunua?“ kysyin minä tuttavaltani, sillä en minä osannut muuta otaksua kuin että he owat joitakin herrasjäseniä.

„Eiwät ne ole mitään herroja“, sanoi tuttava huolehtomasti.

„Mitäs sitten?“

„Onpahan eräs rautatien seppä täältä.“

„Olkoonpa waikka waan seppä, mutta sangen siisti ja miellyttävä mies hän on“, sanoin minä melkein tietämättäni.

„Du, komea mieshän se on — — onhan se“, sanoi tuttavani. „Ja sangen siivo mies“, jatkoi hän towin waitolon perästä.

„Onko tuo nuori nainen hänen waimonsa?“

„Ei, ei se ole.“

„Sisariko?“

„Eipä sisarkaan.“

„No tottapa hän joku on; morsian, wai?“

„Oikein arwattu, hän on joku; ja totta puhuen, on hän morsian; arwasittepan viimein“, sanoi hän nauraa wirnistellen.

„Onko sulhanen teidän pitäjästä kotoisin?“

„Eikä ole.“

„Mistä hän on?“

„Hän on — — en minä tällä kerralla häntä muista.“

„Entä morsian, onko hän teidän pitäjän lapsia?“

„Ei hänkään; hän on tullut fieltä, mistä seppäkin on kotoisin; lapsuuden ystäwät kuuluvat olewan.“

„Matkustawatko he nyt kotipuoleensa?“

„Eiwätkä matkusta. He owat täällä kuulutetut ja kohta

he vihittäänkin; ne menemät nyt kaupunkiin häävarustuksia noutamaan", selwitteli tuttavani.

Meidän puheemme loppui siihen, sillä minä olin saanut tietää kaiken sen, mitä halusinkin. Minä katjastin tawasta heitä — noita nuorikoita, jotka oliwat menossa häävarustuksia noutamaan. Terwehden puna hehkui heidän kaswoiltansa ja koko heidän olemuksensa näytti sisältävän elämän halua, toivoa ja luottamusta. Monenkaltaisia mielikwituksia pyöri mielesfäni ihmisten pyhinnöistä, unelmista, toivoista ja . . . pettyneistä toivoista, — iloista ja suruista. Olihan syhtäkin tämmöisiin mietelmiin, sillä olipa kumpaakin edesfäni. — — Woi kuinka erikaltaisilta näyttiwät uudet nuoret tuossa, ja tuo toisissa waunuisa hksinään kytkiwä, miehensä hylkäämä nainen. Mikä erikaltaisuus ja kuitenkin niin paljon yhdenkaltaisuutta. —

Näitä keskustellessa ja mietiskellessä kiiti juna eteenpäin ja pian oli se siinä määräpaikassa, mihin minun oli jääminen. Ennen waunusta poismenthäni, tuli morsiuspari esitelemään minulle itseänsä. Niin kauan kuin silmä kantoi, katsoin minä tuota onnetonta, fortunutta waimoa ja noita onnellisia nuorikoita.

Yö oli puolessa, kun minä pääsin määräpaikkaani. Ei ainuttakaan ihmistä näkynyt liikkeellä. Yksinäni kähskelin Pohjolan waloisana ja kauniina kesähönä, sillä kaikki ihmiset oliwat lepäämässä päivän kuorman ja helteen perästä. Uljaat kaswit rehottiwat uhkeina kaikkialla, kohotellen itseänsä tawasta kohden, vastaanottaakseen lehdillään yön wilehden wirtistämää woimaa. Kaikki tuo oli niin ihanaa ja jaloa, että unhotuin itsekin luonnon ihanaan helmaan, enkä hakenut itselleni kyljen jaa koko yönä.

Kun aamu tuli ja ihmiset nousiwat ylös, aloin toimittella niitä wähäisiä asioita, mitä minulla oli siellä ajettavana.

Junan piti palata siinä päivänä kaupungista, sentähden menin jo waraselta asemapaikalle, ett'en missään tapauksessa hiljastuisi. Työmiehet oliwat kaikkialla parhaaltaan työssä ja

paitahihassillaan tekivät he hikoillen kowaa, ruumiillista työtä. Rylän poikaset olivat kokoontuneet asemalle. He pitivät keskenään jos jonkunlaista iloa ja leikkiä, ja minä katselin syrjästä heidän menoansa. He puhaltelivat ja wiheltelivät lämme-
niinsä juuri kuin hdyryhepo, kaikilla niillä äänenlaaduilla, miten fekin kussakin tilaisuudessa wiheltelee; toiset taasen surittivat ja wisertelivät niinkuin konduktööri tekee lähtömerkkiä antais-
saan. Minua oikein ihmetytti, kuinka poikaset kaikkialla olivat niin pian oppineet luonnollisilla koneillansa niin jäljittelemään noita rautatien ääniä. Siinä oli useita ihmisiä, jotka odot-
tivat junan tuloa. Tyhyh-ty, kimahti taasen yht'äkkiä ja moni odottaja huudahti: „nyt juna tulee, ääni kuuluu“. Siinä aivan lähellä oli seisomassa kattopäällisiä tawarawaunuja; niiden takaa juoksahti' nyt poikainen nauraa wirnistellen, tar-
kastelemaan; minkä waiikutuksen hänen petosfiknaalinsa oli tehnyt.

Miin, wihdoinhan juna tuli, ja siinä odotin tuttawiani tulewaksi. Asetuin aseman edustalle tähystelemään jok'ikistä awonai-
sta, rautatien tarpeilla kuormitettua waunua, ja oikein, siinähan ne tuttawani tulivatkin! Illoisesti he noikkasivat minulle hyvää päivää ja wittuivat, junan vielä liikkeellä ollessa, niinkuin hyvälle ystävälle ainakin, että tulisin heidän waunuunsa, missä he ratafisko-
jen päällä istuivat. Tuo kau-
pungista palaawa sulhaisparikin wilkutti silmää minulle niin ystävällisesti. Olihan aivan luonnollista, että oitis nousin siihen waunuun, jossa hekin olivat, tekemään taasenkin seura-
a.

Kun siinä odotimme junan lähtöä, rupe-
si taas satamaan wettä taiwaan tähdeltä. Semmoisessa ratafisko-waunussa ei ollut minkäänlaista kattoa ja sentähden koimme istua tykkiä
fateen käsissä missä parhaiten taisimme.

Heti junan tultua kummastutti minua, kun tuo morsius-
pari asusteli erillään toisistansa; kun juna lähti liikkeelle, si-
toituivat he nytkin eri haaroille. Morsian istui toisessa
päässä waunua jonkun nau-la-
laatikon päällä, suojaten siinä

fateenwarjolla itseänsä; siihen oli myös kaikki heidän kaupunkituliaisensa rowittu. Sulhanen asettui aiwan toiseen päähän waunua, waunun korkean ja ainoan päälaidan wiereen seisomaan, ja siinä hän seiso iikahtamatta. Kummallakaan heistä ei ollut sitä nuoruuden iloista hilpeyttä, josta he mennessään niin palawasti hehkuiwat, waan kumpikin heistä oli synkkä ja alakuloinen. Koetin useat kerrat saada heidän kanssaan keskustelua wireille, mutta turhat olivat yritykseni, sillä puhetta ei waan syntynyt.

Rappaletta ennen kun juna tuli siihen pysäyspaikkaan, mihinkä heidän piti jäädä, tuli sulhanen minun luokseni, ja nyt hän oli niin iloinen, puhelias ja hilpeä, että minua oikein ihmetytti. Minä huomasin, että morsiankin tuli iloisemmaksi; wähitellen wetäysi hän meitä lähemmäksi ja koetti tawasta jostakin sanoa meidän puheemme wäliin, mutta huomaamatta, waastamatta näkhiwät ne sulhaselta jääwän. Minä koetin kaikin tawoin saada poistetuksi nuo synkät warjot, jotka olivat heidän kauniille kaswoillensa laskeuneet: toiwottin heille onnea ja iloista häiden wiettoa, ja mitä muuta femmoista hywää waan suinkin kelpin; yhteisesti he kiittelivät noista hywän-suowista toiwotuksista, mutta mitään muuta yhteistä ei heidän puheessaan ollut.

Juna tuli juuri nyt asemapaikalle. Mitään käytävää ei ollut wielä keskitekoisella asemalla, rata oli waan pengerretty koko joukon yleemmäksi muuta maata.

„Lähdetään nyt pois!“ sanoi morsian, läheten sulhasensa.

„En minä lähde sinun kanssasi koskaan, en, en, en“, sanoi sulhanen tuimasti ja äkkäriwaamatta.

Me hämmästyimme kaikki, mutta morsian kaikkien enimmäin.

„Hywä Jumala! mitä sinulle nyt tuli? Kuule!“ sanoi morsian murtuneella äänellä ja otti hänen käsi puolestansa kiinni.

„Mitäkö minulle tuli . . .? ei minulle mitään nyt tullut

se on tullut jo aikaa mikä on tullut. Minä olen kauan jo päättänyt tämän tehdä ja nyt minä sen teen; — minä en lähde sinun kanssasi, saat mennä mihin tahdot”, sanoi sulhanen ja riuhtasi itsensä morsiamestansa irti.

Koetimme häntä tyhnyttää, waikittaa ja puhella hänen welwollisuustansa, mutta hän raiwostui yhä enemmän ja silloin huomajimme hänen olewan juowuksissa.

Päättänsä myhden hyppäsi hän nyt tuosta korkeasta wainusta sywään radan wierustaan. Maahan pudotessaan meni hän hlenkuppuraisiaan, mutta pian oli hän pystyssä. Ensimmäiseksi työtseen löi hän kiween murskaksi powitaskussaan olewan pullon. Koetimme kehottaa häntä, että hän tulisi otta-
maan wainussa olewat tawaransa, mutta niistä huoli hän wiisi, möhkkäsi ja teuhasi waan.

Morsian pillahdi katteraan itkuun ja hänkin tahtoi syh-
syä wainusta alas. Luulimme hänen taittawan niiskansa ja tarjosimme hänelle apua, mutta sitä ei hän joutanut odotta-
maan. Ihme, kumma! ei hän edes kaatunutkaan maahan pu-
dotessaan. Itkussa suin rienäsi hän hillitsemään raiwostunutta
sulhoansa, mutta mitäpä heikko nainen woipi juopuneelle, rai-
wostuneelle miehelle.

Me nostelimme wainusta pois heidän tawaransa, mutta tuo säkki, jossa mennessä oli tyhjä astia, oli nyt paljon ras-
kaampi; siinä oli hääwarustuksia. Tuo kiiltävä, suurehko
matkalaukku oli myös täyteen pinkattu ja tuntui sekii raskaalta.
Hetki kun sen saimme maahan, otti sulho sen kantimista kiinni
ja alkoi ropsia sitä ympärillään olewiin kiwiin. Pian alkoi
sieltä roiskua jotakin märkyhttä, mutta siitä innoistuneena
pieksi hän laukkuun sitä raiwoikkaammasti kiwiin. Tuota teki
hän niin kauwan, että laukku latistui niin, ett’ei siellä ollut
enään muuta kuin helisewiä pullon sirpaleita. Siellä oli hie-
nompia hääjuomia ja niin niiden nyt käwi. Hän olisi särkenyt
ja murskannut kaikki, mutta muut ihmiset estiwät hänet siitä,

ja hädin tuskin saatiin tuo säkissä olewa täysinäinen astia hänen raiwoltansa warjelluksi.

Siinä rautatien ojasja oli paljon wettä. Meuhatessaan kommeltoi sulhanen kumoon tuohon ojaan. Siellä hän piehtaroiitsi ja rupö sen lyhyttä, tämän pitkää. Sieltä noustessaan oli hän kuin rapakosja rypenyt siika. Kyllä olivat nyt kauniina kauniin sulhaisen kauniit waattect!

Koetettiin joukonmiehisä häntä tyhnyttää ja hillitä, mutta kaikki oli turhaa. Ittien ja rukoillen koki morsiankin tehdä kaikki mitä suinkin woi, mutta häntä ei sulho kärsinyt mailla halmeillakaan, tyhnsi waan pois tyköänsä, eikä sanonut tahtowansa häntä nähä enään koskaan.

Siinä lähellä oli metsää. Sydämen pohjasta itkien lähti morsian wihdoin käwelemään sitä kohden. Niwan lähellä oli komeita, monenwäriiseksi maalattuja, waukkoja taloja. Miks'ei hän niitä kohden käwellyt? Hän kai häpesi, mutta mitä hän häpesi? Häpesikö hän itseänsä wai sulhoansa taikka — ihmisiä? — Kenties kaikkia yhteensä. Oliko hänessä itsesänsä häpeämistä? Ei, mutta hän häpesi itseänsä — muiden tähden. Ehkäpä hän meni metsään kewentämään ensikerran eläessään sydäntänsä muiden tähden ja häpeämään muiden tähden — niin — ehkäpä. —

Zuna lähti nyt ja sinne he jäiwät. Olin kuullut sanot-tawan, että seppä on siwo mies ja ett'ei hän ole koskaan ennen ollut juowuksissa. Silloin nousi mieleeni kysymys: oliko tuo pelkkä sattumus, wai alku elämän leikkiin? — Kenties . . . Olen sitten jäljestä päin kuullut, että he kuitenkin wiettiwät häänensä; ja sen johdosta soisin monin kerroin, että se tapaus olisikin ollut sattumus waan.

Sokea.

Kesäinen aika on. Köyhä waimo kahden pienen poikasensa kanssa istuu kylän läpi menewän maantien wierasessa. Nuorempi, kuusi ikävuottansa elänyt poika on uppo-sokea; kuojansa oli antanut hänen semmoisena syntyäkin; wanhempi pojista leikkasi kahdeksattansa.

Kowa aika oli, sillä Jumala oli nähnyt hyväksi usealla katowuodella peräkkäin rangaista koko maata. Huono, atanoista, oljista ja petäjäisestä laitettu ravinto synnytti kulkutauteja, ja kuoleman enkeli hiipi hiljaa näljästä ja taudista horjuwain haamujen seasssa, niittäen wähhällä waiwalla runsaan saaliin, sillä wähhäwäkiset oliwat horjuwat saamutettawat. Tuon hiljaisesti, mutta warmasti liikkuvan kuolon-enkelin katkaisewan wiikatteen iskun alle sattui waimon mieskin, ja hän seurasi niitä lukemattomia, joita sama isku oli ennen kohdannut. Murheesta rasitettu waimo ei woinut työllään elättää itseään ja lapsiansa, warfinkaan kuin ei ollut mitään työtä saatawissa, ja sentähden oli hänen tähtynyt turwaantua kaikkein katkerimpaan elämisen keinoon, armoleipään. Semmoisella retkellä oli hän juuri nytkin, ja talosta taloon kulki hän almua anelien. Siellä sai hän useinkin kuulla kowia sanoja, ja niitä kuullessaan itki hän, että oli wedeksi sulata. Semmoista oli hän wiimeisesjäänkin talossa kuullut, ja sentähden istui hän tuossa maantien wierasessa sydäntänsä wuodattamassa.

Waiikka sallimus oli nuorempaa poikaa niin kowasti kohdellut näön suhteen, oli se sen runsaammasti hänelle jakanut

muita lahjoja. Lukuun ottamatta terwettä ruumista ja terävää, wilkasta sielua, oli hänellä tawattoman kaunis ääni. Kristillinen äiti oli pojalle opettanut ulkoa melkein kaikki wirret, ja nuotit oppi hän niihin kerran kuultuansa. Näitä pojan hyviä lahjoja käytettiin wälifappaleena armoleipää anellessa, sillä heti taloon tultua weijasi tämä kauniilla, wähän wärjäwällä, surullisen ja wicheällä lapsen-äänellensä owipielessä jonkun wirren wärshu. Weisaaminen teki kuulijoihin erilaisen waikutuksen, aina sen mukaan, minkälaisella asteella kunkin kuulijan sisällinen ihminen oli: wälästi pilkkaa ja iwaa, wälästi taas sywintä myötätuntoisuutta ja sääliä.

Bankka oli talo, jossa viimeksi käytiin. Selviä leipämöykkyjä makasi myötäänsä talon pitkällä ja walkeisella pesätyllä petäjäisellä pöydällä läpi katowuotten, waikka läpeensä muualla syötiin olkia ja petäjää. Monen hywän vuoden sääsettyt wiljamarat riittivät talossa koko katowuotten ajaksi.

Senkin talon owipieleen tultuansa, weijasi joku poika tawallisuuden mukaan wirren wärshu. Kun wärshu oli loppunut, kuului isännän kolea ääni:

„Suuletteko tuolla fujeellanne woiwanne laiskuuttanne peitellä?“

„Mitäpä ne tämmöiset työllänsä saawat, semminkin kuin ei ole minkäänlaista työtä“, rohkeni waimo pahan mieltensä seasta sanoa.

„Työtä on aina tekewällä, unta makaawalla, mutta halua puuttuu“, pitkitti tyly isäntä.

„Älkää, hywä isäntä, noin kowasti puhuko; me emme tahdo mitään, sillä omaannehan kiellätte . . . me emme ole itse syhyvät onnettomuuteemme . . . mutta kun mies kuoli ja senään tetijä mieli elää . . .“ sanoi waimo ja pillahdi katkeraan itkuun.

„Senhän minä tiesinkin . . . sehän se on viimeinen keino . . . waiwaisilla kataroillanne, joita tyllä olette mestarit latomaan, koetatte laiskuuttanne peitellä — tyllä minä teidät

tunnen. Wai ette ole shypäitä . . tekisitte työtä . . . hyvä isäntä! wai niin . . mutta ei minusta millään tavalla tule niin hywää, että laiskoille mitään antaisin. — Ei näille fitten saisi puhuaakaan . . . pötkikää tiehenne ja paikalla“, pauhasi isäntä, ärthyneenä waimon oikeutetusta puheesta.

Murheellisena ja murtuneella sydämellä wetähyi waimo lastensa kanssa talosta pois. Hänen näljästä ja murheesta riutuneet woimansa eiwät myöntäneet hänen pitemmälle mennä lewähtämättä, kuin tuohon tienwiereen, johon hän istuuntui lepäämään ja sydäntänsä muodattamaan. Rowan kaimeli hänen sydäntänsä ihmisten kowuus ja se shytön sorto, jota hän liiakki usein sai kuulla. Hän muisteli niitä aikoja, jolloin oli paremmat wuodet ja jolloin hänen mieswainajansa wielä eli. Minahan fitä silloin joten kuten aikaan tultiin, kun yksisänewoin tehtiin työtä ja wuowattiin, jos kohtakaan ei silloinkaan kaikkesti wäljällä oltu. Nyht oli hän kahden lapsen kanssa jäänyt tuetta ja turwatta tyhyn maailman keskelle näin kowina aikoina, eikä hän tuntenut itsesjansä olewan woimuutta itsensä ja lastensa henkeä elättämään muutoin kuin anelemalla armo-leipää. Häntä oli usein herjattu ja sätitty pojan sokeudellakin, ikäänkuin se olisi kenen wika. Moita ajatellesjansa tunsi hän itsensä kowan onnettomakki ja hyljätykki. Hänen kormansa rupesti suhisemaan, ja ajatukset tuntuivat menewän sekaisin, eikä hän saanut wiimeiseltä selwille, oliko pojan sokeus muiden wai hänen wikansa — ehkäpä se oli hänen.

Zuuri kun hänen ajatulesjansa oliwat sekaumaisillansa, tuli kaffi miestä heidän luoksensa. Murheellinen waimo kohotti päänsä ja loi katseen tuljioihin. Oli niinkuin kylmä westäm-päri olisi walettu hänen niskansa, niin karvasi kylmä wäre pitkin selkäpiitä; ja oitis selleniwät hänen sekawat ajatulesjansa. Hän huomasi heti, että toinen noista tuljioista oli saman talon jykeä isäntä, josta he wast'ikään oliwat lähteneet, ja ja tämä näky se hänet sai kylmiä wäreitä tuntemaan ja horrokista selwenemään. Molemmat miehet seisoiwat päin tien-

wieresjä istujiin, tarkasti katsella tirkistellen heihin, suu ma-
keassa ilwehymyssä. Tuo tyly isäntä ei tyhynnytkään foto-
nansa antamiin pahoihin sanoihin, vaan hän tahtoi oikein
perinpohjin nöyryyttää nuo laiskat kerjäläiset, kun oli huo-
maannut heidät lähelle taloa pysähtywän. Hänen kumppaninsa
oli talosja silloin kuin waimo poikinsja käwi almua anelemassa,
mutta hän oli kamarijsja, ja filti ei waimo häntä nähnyt.
Hänkin oli wankan talon omistaja ja selwän leiwän isäntä.
He olivat talon isännän kansja rhyppiskelleet, niinkuin yhden-
arwoiset kunniasja ja warallisuudesja ainakin. Tämän oli
isäntä ottanut kumppaniksensa, kun hän lähti noita laiskoja
nöyryyttämään; molemmat heistä olivat hywästi pöhnässä;
molemmilla heillä oli luuta kädessä, jotka he olivat wartta
warten tätä retkeä wasten hankkineet.

„Ostakaa, hywät ihmiset, minulta tämä luuta“, sanoi
tuttu isäntä, kohottaen kaupankaluaan köyhää kohden.

„Ja minultakin tämä“, sästi toinen.

„En hywät ihmiset minä ole mikään ostaja; tunnettehan
te minun tilani“, sanoi waimo surullisesti.

„Ostakaa kuitenkin! Meillä on sokea poika ja muitakin
lapsia elätettäwinä, jotta nälillään huutawat leipää. Me
emme kerjää; me olemme työteliäitä ihmisiä ja elämme
työmme ansiosta . . . ostakaa nyt kuitenkin!“ sanoi isäntä
sywällä, pilkallisella iwalla ja ikäänkuin wiitatakseensa, että wai-
monkin pitäisi työllään elättää itsensä ja lapsensa.

„Suokoon Jumala ett'ette itse tulisi sokeaksi“, sanoi waimo
purstakhtaen taas katteraan itkuun, sillä hän oli täysin hym-
märtännyt heidän sywän pilkkansa.

Tämän! kuultuanja rupesti sokea poika heleällä äänellänsä
weisaamaan n:oa 29 wanhasta Suomalaisesta wirsikirjasta,
alkain toisesta wärsystä. Kun ensimmäiset säweleet helähtiwät
tyhneessä kesäilmasja sanojen kansja:

„Koska julma jumalaton
Wallan pääll' on,
Tähtyy köyhän kärjä“, j. n. e.,

tulivat miehet yht'äkkiä niin liikutetuiksi, ett'eivät he voineet paikalta liikkua. Poika weisafi wirren loppuun asti, ja miehet seisoivat siinä kuin kivettyneet. Kun wirsi loppui, rupefi poika murheellista äitiänsä lohduttamaan.

„Älkää itkekö äiti! Nuot miehet ovat rikkaita ja ylpeitä, mutta he eivät uskalla tehdä meille pahaa“, sanoi hän.

Sitten rupefi hän taas äidillensä lohdutukseksi weisamaan: „Kaiken minun turwan panen, O Herra sanas pääll“ j. n. e. Wähitellen tyyntyi äiti, ja miehiltä jäi luutien kauppitelemisen siihen; wähitellen wetähsiwät he jotakin mutisten pois.

Rhymmenen vuotta on kulunut. Sofean pojan äiti on muuttanut sinne, mistä kukaan ei ole vielä palannut — maan mustiin multiin. Hänen waiwansa ja murheensa ovat nyt loppuneet, eikä kukaan häntä nyt enään ylönkatso eikä säti laiskuudella ja sokealla pojalla — tuskimpa muistawatkaan ihmiset häntä. Mutta yksi on kuitenkin, joka suree, muistaa ja kaipaa poismennyttä, sorrettua ja ylönkatsottua waimoa. Se on sokea poika, joka niin tekee. Yksinänsä ja turwatonna on hän nyt maailmassa, sillä poisja on nyt se, joka oli niin paljon häntä rakastanut, joka ei ollut häntä koskaan sokeudessa solwaisjut ja joka oli ollut hänelle kaikki kaikessa. Äitinsä haudan päälläkin itki hän melkein katkeamatta. Hän ei muistanut janoansa, ei nälkäänsä, ei rikkiäisiä ja huonoja waate-repaleitansa, eikä ainaista wiluansa. Tämän tähden kiihtui hän kiihtymistään, mutta ei hän huomannut sitäkään, eikä hänestä tuntunut mitään miltään; hän suri ja itki waan ja

hän olisi niin mielellään seurannut äitiään tuonen turpeen alle. Wihdoin ottivat armeliaat ihmiset hänestä waaria; he toimittivat hänet ihmisten ilmoihin ja laittoivat hänelle wälttämättömimmät elämän tarpeet.

Wähitellen haihtui pojan enin suru. Hän oli kehittynyt tähteläiseksi, siroksi mieheksi, mutta hänen näkönsä ei ollut siittänsä parannut, sillä pimeät olivat yhä ne walon lähteet, jotka luomisessa olivat semmoisiksi määrättyt. Sama elinkeino tuli hänelle nytkin eteen kuin hänellä ennenkin oli ollut, armoleiwän aneleminen. Talosta taloon, kylästä kylään kulki hän weibailten, siten ilmoittaen tarpeensa ja anellen armeliasten ihmisten apua. Hänen heleä lapsen-äänensä oli muodostunut sywäksi ja wahwaksi miehen rinta-ääneksi, mutta kaunis oli se nytkin, ja kumisten wyörhiwät pyöreät äänet wahwasta rinnasta. Sofean aisti oli teroittunut tuikeksi teräväksi ja muisti oli hänellä werratoin. Sentähden oli hän mierolla kulklessaan oppinut paljon kertomuksia ja satuja, joita hän sitten yönseutuina talossa kertoeli niin elävästi ja luontewasti kuin olisi hän ollut elävä firja. Niissä paikkakunnissa, joissa hän enemmin asusteli, olikin hän aina terwetullut. Kaikki kuuntelivat niin mielellään hänen weibuutaan, satujansa ja kertomuksiansa; erittäinkin lapset perehtiwät häneen niin, että he häntä oikein ikäwällä odottelivat. Ja kun he huomasiwät hänen tulewan, hyppäsiwät he kösiänsä räpytellen ilomielin toisillensa sanomaan: „sofea Matti tulee, sofea Matti tulee“; eipä kummakaan, sillä he tiesiwät nyt saawansa kuulla niin kauniita satuja.

Niissä paikoin oli sofealla jotenkin hywä toimeentulo, sillä ihmiset olivat kernaita holhomaan häntä. Mutta hänen mieleensä juohtui, että hän liiaksi rasittaa yhtä paikkakuntaa, sillä waikka ihmiset oliwatkin hywiä hänelle, tuntui se kuitenkin armoleiwältä. Tämä ajatus waiwasi häntä yöt päiwät ja saatti hänen mieltänsä raskaaksi. Hän puhui tuosta muillekin ihmisille, mutta waikka kuinkakin he olisimat koettaneet häntä lohduttaa ja tuota tunnetta hänestä pois wieroittaa, ei waan

hän woinut saada sitä mielestänsä pois weroitetuksi. Wihdoin kaswoi tämä tunne hänessä niin suureen määrään, ett'ei hän woinut kauemmin itseänsä pidättää, waan hän lähti kuin lähtikin laajemmille piireille henkeänsä elättelemään, ja ihmiset ohjasivat häntä talosta taloon.

Noilla retkillänsä tuli hän eräisen puhtokuntaan. Satumalta ohjautui hänen askeleensa puhtokunnan wanimpaan taloon. Kun hän pääsi owipieleen, seisautui hän siihen ja alkoi tavallisuuden mukaan waisata: „Waihk' täytyy maata monen All' murheen pitkältä, Ja kerjät' edes owen, Syödä leipää khyneksen," j. n. e.

Owea wastapäätä, huoneen perällä, pitkän pöhdän eteen sijoitetulla lawitsalla istui wanha ukko, nolkutellen sauwallansa lattiaan. Kun ensimmäinen säwel wyörhyin kumahti, wawahti ukko ja sauwa lakkasi nolkuttamasta. Jos wisaaja olisi ollut näkewä, olisi hän ehkä tuntenut paikat ja huomannut, kuinka ukko wapisi, mutta hän ei ollut näkewä, ja filti ei hän nähnyt mitään, waisasi waan wärsyn loppuun asti.

Kun wärsy tuli loppuun waisatuksi, nousi lawitsalla istuva ukko sauwaansa nojaten ylös.

„Dletko sama sofea poika, joka kauwan sitten äitisi kanssa käwit meillä ja tuolla maantien warrella waisasit luudan kauppioille?“ kysyi ukko wärisewin äänin.

„Sama olen isäntä kulta“, wastasi sofea owen suusta pelokkaasti.

„Äitiji sanoi silloin minulle: Suokoon Jumala, ett'et itse tulisi sofeaksi, sillä minä olin pitkannut hänen sofeaa poikaansa ja haawoittanut hurstiaan äidin färjivää sydäntä. Jumala on sittemmin kowasti koetellut minua. Mellein heti sen jälkeen pimeni silmiäni walo, ja nyt olen yhtä sofea kuin sinäkin. Waimoni ja kaikki lapseni owat kuolleet, ja yhtä yksinäisenä seison maailmassa nyt kuin sinäkin. Mutta waikka niin paljon olen wastoinkäymisiä kohdannut ja waikka silmiäni walo on kowalla kiwulla pimennyt, on Jumala kuitenkin awannut

fieluni silmät. Voi kuinka monta kertaa olen katteruudella muistanut entistä ylimielisyyttäni ja sinuakin poikasi, joka olit ikäänkin pylwäänä elämäni käänteessä. Usein olen sinua tiedustellut ja kysellyt, saamatta sinusta kumminkaan minkäänlaisista tietoja, mutta oletthan nyt tässä. Sinä anelet armoleispää. Minulla on ajallista tawaraa ja minä woin palkita sinulle tekemäni wäärhyden. Zakakaamme tästälähin keskenämme mitä meillä on; kyllä meille tässä on suojaa ja turvaa molemmillekin. Nyt saat kerjuusawasi heittää pois tyhköä ja syödä koko ikäsi murheetonta leipää. — Tule tänne likemäksi, että saan syleillä sinua“, puheli ukko murtuneella mielellä ja fortuneella äänellä.

Kumpikin sofea lähenei hapuroiden toisiansa. Ja kun he kohtasivat toisensa, tarttuivat he syleiksi ja itkiwät kuin pienet lapset.

Baljon erikaltaisemmaksi tuli nyt sokean Martin elämä tässä elämänsä suurimmassa ja merkillisimmässä käänteessä. Ei hänen tarwinnut enään kulkea paikasta paikkaan, owipielisiä weisailemassa ja pelwollaan odottelemassa, minkälaisia ääniä ja sanoja rupeaisi huoneessa olijoiden puolesta kuulumaan. Hänellä oli nyt walmis, puuttumaton ja murheeton ruoka, terweet, puhtaat werhot ja lämmin, puhdas kamari asuaikseen. Hänen ei tarwinnut nyt kertoa satuja, ansaitaksensa leipäpalasta tahi ruoka-ateriaa; hän sai waan olla ja elää kuten itsensä halutti. Waikka niin oli ja waikka hän oli niin arka siitä, että olla muiden rasitukseksi, ei kuitenkään tämä nykyinen hywyys tuntunut armoleiwältä, sillä hän tunsi tunnossaan, että se oli annettu rehellisestä ja wilpittömästä sydäimestä.

Molempien sokeain elämä käwi nyt niin rattoisaksi kuin suinkin semmoisissa tilaisuuksissa mahdollista on. Nuorempi heistä kertoili satuja ja kertomuksia, ja wanhempi kuunteli

osan-ottawaisesti. Ne tekivät ufkoon välisti niin syvän vaikutuksen, että hänen valottomat silmänsä muljahtelivat ikäänkuin khyneleitä puristaaksensa, mutta kuiwat lähteet eivät heurineet. Silloin aina ukko lakkasi saumallansa nolkkutelemasta lattiaan, vaikka hän sitä piti muulloin melkein vakinaisena työnään. Väliin taas wiesaili Matti ajan kulufsi ja se wirtwotti heidän sielujansa, niinkuin lämpöinen sade langenneena kuivalle ja karulle maalle. Monasti päiwitteli ukko, kuinka huonosti hän on käyttänyt aikansa näkewänä ollessaan, kun ei hän ole wilsjellyt mitään kirjallisuutta, eikä tiennyt nyt yhtään mitään, ja kuitenkin olisi siitä nyt iso hyöty.

Monta hauskaa keskustelua pitivät he usein keskenänsä. Muun muassa kysyi eräänä kertana Matti ukolta:

„Wieläkö se isäntä elää, joka oli teidän kanssanne Luudan kaupalla tuolla maantien wieresellä?“

„Sitä en tiedä.“

„Kuinka se niin on?“

„Siitä on jo aikoja, kun hän lähti pois näiltä tienoilta, eikä hänestä ole sen koemmin mitään kuulunut; sentähden en tiedä elääkö hän tahi ei.“

„Minkä tähden hän pois lähti?“

„Hän köyhä niin, ett'ei hänellä ollut enään maahan putoawaa; se lienee ollut syynä hänen lähtemiseensä.“

„Jäikö hänelle perhettä?“

„Jäi waimo ja lapsia, muutamat vielä aiwan nuoriksi.“

„Hywä Jumala! Kylläpä se on surullista“, sanoi Matti ja tuli miettewän näköiseksi.

Kun towi oli oltu waiti, sanoi ukko: „Mitä sinä nyt niin sywästi mietit?“

„Wielessäni pyöräi niin kummallisia asioita.“

„Kuinka kummallisia?“

„Ettekö tunne olewanne mitään waiilla?“

„Mitäs meiltä puuttuisi, sillä onhan meillä kyllitellen kaikkia elämän tarpeita, ja me tähdenämme toinen toistamme?“

„Ja kuitenkin puuttuu meistä jotakin aivan tärkeää.“

„Mitä se olisi?“

„Kummaltakin meistä puuttuu näkö, ja sentähden emme voi hyväksemme lähtää Jumalan sanaa, emmekä muuta kirjallisuutta; tämän tähden jääpi meidän toistemme täydentäminen hywin waitlinaiseksi“, sanoi nuorempi sofea miettivästi.

„Se on totta. Minunfin mielessäni on jotakin semmoista waitkynyt, waitk'ei se ole woinut kypsyä selwäksi ajatukseksi; mutta emmehän siihen mitään voi“, sanoi wanhus.

„Ja kuitenkin te woitte asian hywäksi laittaa, jos waan tahdotte“

„Minä?!“

„Suuri te.“

„Kuinka ja miten?“

„Minkälaisia lukumiehiä owat talon palkolliset?“

„Kowan kehnaja; eiwät he voi selwästi lukea.“

„Entä sitten nuot kadonneen isännän lapset, minkälaisia he owat? He tuntuvat minusta nyt jonkunlaisilta sukulaisilta“.

„Eräs kohta aikaihmiseksi tulewa tyttö heistä on parhaita lukijoita; lapsuudesta pitäin on papistokin kinkeritiloissa häntä kiittänyt.“

„Ja tietysti siivo.“

„Niin siivo kuin suinkin ihminen olla saattaa — entä sitten?“

„Te otatte hänet palvelukseenne, ja hän lukee meille tawasta; se tulisi eduksi meille ja kenties hänelle itsellensäkin, eikö niin?“, esitteli nuorempi sofea.

Ukon filmät muljahtelivat, sauwan nolke lakkasi kuulusta ja äänettämyhs synty. Kun äänettämyhystä oli towin aikaa pitkittänyt, kohotti ukko päänsä ja huokasi syvästi.

„Ehdotuksefi on oiwallinen, ja ihme kumma, kun en minä itsestäni ole tuota huomannut! Sen parempi, mitä pikemmin asia tulee toimeen, ja minä laitan niin että se heti tapahtuu“, sanoi ukko päättävästi.

Nuorempi sofea kohusi ylös. Hänen kiitollisuutensa tunne oli niin suuri, että hän meni ukon luo ja ihleili häntä, ja heidän oli nyt niin hyvä olla; he ymmärsivät toisensa.

Seuraavana päivänä oli Rajalan Neetu jo talossa. Hän oli hilpeä ja iloisen luontoinen, seitsentoista vuotias tytön heijakka, jota ei suuresti painaneet tämän maailman huolet. Hän oli teräväjärkinen ja omaisi hyvän muistin. Raamotar ei hän tosiaan ollut, mutta ei hän ollut kuitenkaan ofattomaksi jäänyt siitä wiehkeydestä, mikä niin usein kauuiissa sukupuolessa tavataan.

Ditis aloitettiin luennot. Raamatusta pitäin oli talossa kaikkenkaltaista hengellistä kirjallisuutta, mutta muuta ei ollut. Niin heti ruvettiin hankkimaan muitakin kirjoja kaikenlaisissa aineissa, ja sillä tavalla karttui kirjasto karttumistaan.

Määrätunnit pantiin, milloin lukemisen piti tapahtua, ja silloin tuli Neeta sokeain kamariin ja alkoi lukemisen. Enniten luettiin hengellistä kirjallisuutta, mutta pala palalta luettiin muitakin hyviä kirjoja. Ensimmältä oli tuo Neetulle ikävää työtä, sillä hänen vilkas luontonsa ei olisi niin kauvan tyytynyt yhdesä kohden olemaan. Mutta vähitellen perehtyi hän niin työhönsä, että ei hän olisi voinut toisin tehdä, semmin kuin hänen ymmärryksensä kehittyi aina enemmän ja enemmän, käsittämään ja ymmärtämään luettunsa sisällön ja tarkoituksen. Suurena apuna tähän olivat hänelle hänen sanankuulijansa, sillä kun tuli eteen joku hnyempi paikka, jota ei ymmäretty, pysäytettiin lukeminen ja miehissä koettiin sitten ongelmaasta saada selvä; nuorempi sofea oli tähän paras.

Näin tavoin tulivat he toinen toisensa opettajaksi. He nauttivat sanomattomasti näistä opin muruksista, joita sallimus oli ikäänkuin väkijin pakoittanut heidät vastaan-ottamaan. Neetun perehtyi niin lukemiseen, että ei hän voinut enään lukematta olla, ja ennen pitkää voitiin tähdellä syhllä sanoa, että hän on feudun siivistynein talonpoikainen nainen, sillä nyt

ei hän enään lufenut welvollisuudesta mutta omasta halustansa hyödykseen, josta pian seurasi se, että hän voi seurata aikaansa.

Wäliajat tekivät sokeat kaikenlaisia semmoista työtä, jota he käsioperolla voivat tehdä. Näin tavoin kuluiwat heidän pimeät aikansa hupaisesti, sillä heillä oli nyt henkistäkin rautintoa.

Mikaa on taas kulunut. Ei ole talossa enään kahta sokeaa, sillä nuorempi sokea on painanut vanhemman walottomat silmät viimeisen kerran umpeen, ja hän on tuonen tuwille osannut kulkea yhtä erehtymättömästi kuin näkewäisetkin. Rajalan Keetukin on vielä talossa, mutta hän ei ole enään palwelia, waan wancka ja pyöreä talon emäntä. Sofea Matti on hänen miehensä, ja talon isäntä. Wanha sokea on perillisetömmänä ollen antanut talonsa, maansa mantunsa ja kaikki mitä hänellä oli, palkkioffi nuorelle sokealle luudan kaupasta ja kiitollisuuden osoitukseksi siitä hauskuudesta, missä hän oli walaisut hänen pimeää ja hynkkää elämäänsä sokeana ollessaan. Hän on yhdistännyt nuoremman sokean ja Keetan kädet, ja toiwottanut heille korkeimman siunausta. Näitä viimeisiä tekojansa piti ukko elämänsä parhaimpina ja iloitsi suuresti nuorten onnesta. Nämät osoittiwat kiitollisuuttansa hywäntekijälensä kaikella helleydellä ja rakkaudella, mutta kauwan ei heillä ollut tilaisuutta siihen, sillä kuoleman kaikki herwaisewa wiikate isti pois heidän jalon ystävönsä ja hywäntekijänsä. — Rauan he suriwat ja muisteliwat häntä.

Niin meni elämä eteen päin. Toimelias emäntä hoiti taloutta, sokean mieheensä weljen apuna ollessa, niinkuin kokenein mies. Emännän äiti oli puutetta kärsiwänä otettu taloon, missä hänelläkin oli nyt murheeton leipä; toiset hänen

fijaruksensa olivat hajonneet mikä mihinkin ja olivat nyt jo kaikki naineita, mikä paremmalla, kuka huonommalla onnella. Neita ketteröitä lapsia juoksenteli sokean isänsä ympärillä, kämpien tavasta isänsä polvelle, silittelemään hänen kasvojansa ja hyväilemään häntä; heistä sai isä paljon iloa ja huvitusta.

Eräänä talwisena iltana astui tupaan vanha lumittunut ukko, sillä nyt oli ankara lumipyry. Sofea isäntä istui lawitsalla, kiikutellen polvillaan kahta terwettä poikaansa.

„Elääkö tänään talon sokea isäntä vielä?“ kysyi hämäävästä owensuusta tulija, sittenkun hän oli ensin hyvän illan toiwottanut.

„Wielähän' tuota eletään; kuka on niin outo wieras, joka minua kysyy?“ sanoi sokea isäntä.

„Minä en ollut ennen outo näillä tienoilla, mutta terwe sentään ison-ajan eteen“, sanoi outo ja alkoi astella kompuroida isäntää kohden. Tämä pani lapset pois polveltaan ja nousi seisomaan wieraan terwehdystä vastaan-ottaakseen.

Kun wieras oli tullut parin askeleen päähän, astui hän askeleen taapäin ja sanoi: „Mitä minä näen, ei tämä ole hän.“

Rumpikin jäi siihen sanatonna seisomaan, juurikuin olisivat kiwettyneet.

Samassa tuokiossa tuli emäntä huoneesen. Hän katseli miehensä edessä seisowaa, hämmästyhnyttä vanhusta kiinteästi ja tarkkaavaisesti, samaten tämä häntä ja kaikkia muita huoneessa olijoita.

„Minulla ei ole täällä mitään tekemistä“, wirkahti wanhus viimein ja lähti kompuroimaan owea kohti.

„Isä, isä!“ huudahti nyt emäntä ja ryöpsähti hänen kaulaansa.

„Kuka sinä olet, joka minua isäksesi kutsut?“ sanoi yhä enemmän hämmentynyt ukko seisahdun.

„Minä olen teidän oma pikkunen Neetunne; ettekö tunne enään minua?“

„Niin oikein . . . nythän tunnen sinut . . . äänikin on keetun . . . Jumalan kiitos! kun tapasin vielä yhdenkään omaiſtani elävänä . . . Mutta onhan sinusta tullut oikein komea tyttö.“

„Minä en olekaan isä, tyttö, minä olen talon emäntä“, sanoi emäntä hilpeästi.

„Talon emäntä! Ja minä talon?“

„Suuri tämän talon.“

„Kuinka tämä on selitettävä — kuka on mieheſi?“

Emäntä viittasi lauvitsalla istuvaa sokeaa miestänsä.

„Onko kova-onni kohdannut, koska hän näkyy näkönsä menettäneen?“ sanoi ukko.

„Ei mikään kova-onni; hän on synnyttänyt sokea“, selitti emäntä.

„Kuka ja mistä on hän?“

„Muistatteko köyhän vaimon sokeaa poikaa, joka veisailen aneli armoleipää, heitä, joille te luutia kauppasitte; hän se on“, selitti emäntä.

„Hyvä Jumala wai hän! Minä muistan aiwan hywin sen ilkiteon, ja totta puhuen, minun omatuntoni joimasi minua sitä tehdesjä, mutta minä olin silloin juowuksissa ja en woinut punnita tekoani . . . Anna anteeksi, kelpo wäwähni!“ sanoi ukko, meni sokean wäwähnsä luo ja taritui häneen syliſi.

„Eihän se mitään erin-omaisen pahaa ollut, ja Jumala on kaikki kääntänyt hyväksi. Olkaa waan terwetullut kelpo waimoni isä; kaikki mitä meillä on, on teidänkin“, sanoi sokea.

„Kaikki on pelkkää arwoitusta, mutta eräs on kaikkian pahin; minä en ole uskaltanut kysyä: elääkö omaiſtani enään ketään muita kuin sinä, rakas tyttäreni“, sanoi ukko ja hänen henkeänsä ahdisti.

„Se elävät kaikki“, sanoi Keeta.

„Mitäkin?“

„Mitäkin elää vielä, ja hän on meillä.“

„Elää ja on teillä! Jumalani, mitä minä kuulen
miksi'et ole, rakas lapseni, minulle tätä ennen sanonut? —
Sallikaa minun tavata häntä . . elävät kaikki“ ho-
pitti ukko mielenliikutuksesta hätäntyneenä.

Emäntä meni toisesta huoneesta äitiänsä käskemään, eikä
hänelle ilmoitettu mitään edeltäpäin.

„Utko kulta! Voitko antaa minulle anteeksi, kun minä
olen näin kauan . . sinä olet paljon kärsinyt ja nähnyt puu-
tetta, mutta kaikki wika ei ole minusssa“, sanoi ukko ja tarttui
waimoonsa sylkiä.

Waimo parka tyhmistyi niin kovan tuosta vähääkään
aavistamattomasta kohtauksesta, että oli tulla kokonansa jär-
jeltänsä pois. Hän irroitti itsensä irti ukon syyleilystä, ja
viimein sai hän suurella waiwalla sanotuksi: „Onko tuo outo
äijä hullu?“

„Woi, woi, hän ei tunne enään minua. Minä olen
niin jo vanhennut, ettei hän tunne, mutta vanhentunut on
Anna raukkaniikin . . . kyllä minä olen oma Anttisi, ja tässä
on meidän tyttäreemme Reetu . . . todista sinä Reetu, että
minä olen isäsi“, puheli ukko hätäillen.

„Kyllä te, äiti, olette nyt erhehtyksissä; hän on todella-
kin isä“, todisti emäntä.

Muori tyyntyi ja rupefi tirkistelemään wierasta tarkem-
min. Nyt tunsi hän hänet. Kyynelet rupesiwat walehtele-
maan hänen ryivistyneitä kaswojansa myhden. Hän ojensi hi-
taasti kätensä ukolle ja kauwan puristi hän äänetonnä sitä.
Arwokkaalla maltillisuudella kantoi hän mielenliikutuksensa, eikä
wirikannut muuta kuin: „Kelpo wäwymme luona on minulla ol-
lut hyvä turwa, ja ehkäpä hän antaa suojaan sinunkin kurjan
pääsi päälle.“

Koko talon wäki katsoi awossajuin tuota outoa tapausta.

Nyt kohotti ukko itsensä suoraksi, ja alkoi puhumaan:
„Kova elämän kohtalo ryösti minulta ja perheeltäni elon elä-

män. Sydämeni oli niin kipeä, ett'en woinut sitä surkeutta nähdä, mihin he oliwat joutuneet, waan syököihin ulos maailmaan siinä wakaassa toiwossa, että woisin työlläni vielä jotakin takaisin voitaa. Tätä aattettani en uskaltanut kenellekään ilmoittaa, sillä tiesin saawani siitä kuulla pilkkaa ihmisiltä. Kauas wieraajen maahan menin minä. Siellä tein työtä kuollakseni, säästin ja surin. Muutamaman vuoden kuluttua oli minulla niin paljon säästöä, että päätin palata, kotiin, mutta nyt sairastuin pitkälliseen tautiin, jonka wuoksi ei ollut toivoakaan kotiin päästä. Wihdoin antoi tauti kuitenkin perään niin paljon, että woin yrittää, ja nyt olen tässä. — Wäwähymme janoi minulle, että kaikki mitä heillä on, on myös minunkin, ja samaa kuulut sinäkin, ramos cuffoni, toiwottawan, mutta tässä woin nyt ilmoittaa, ett'en ole niin tyhjä kuin ehkä näyttää. — Kun tulin kylään, luulin tapawani wanhan, sokean tuttawani, saadakseni häneltä tietoja, mutta häntä en minä ole nähnyt; ja täällä on niin ihmeellisiä asioita ilmi tullut, että pääni on aiwan pyörällä, enkä ymmärrä asiain menosta vieläkään mitään. Sentähden pyyhän minä, että isäntä ja emäntä weisi minut muorineni johonkin eri huoneesen, että saisimme wapaasti sillä jutella."

Pyhntö täytettiin kohta. — Vielä aamupuoleen hötä näkyi heidän kamaristaan walkea.

Wiikon päästä lewisi kylälle tieto, että Rajalan Antti on tullut, ja on ostanut maansa takaisin moninkertaisesta hinnasta kuin mistä se häneltä huonona aikana meni ja että hänelle on jäännyt vielä rahaa. Pian muutti ukko muorinsa kanssa omaan wanhaan kotiinsa, ja hajallaan olewa perhe foottiin taas isän ja äidin ympärille yhdeksi perheeksi. — — Illo oli rajaton ja tähdellinen.

Sofea isäntä hallitsi wanikkaa Parrulan taloansa edelleenkin. Talossa oli nyt useat sanomalehdet muun kirjallisuuden ohella. Emäntä luki nytkin usein sekä miehellensä, että

itsellensä; ajan=oloon tekivät sitä lapsetkin, koettaen sitenkin tehdä iän valottomat ajat hupaisimmiksi.

Semmoista oli sofean elämä. Ja waikka hän oli ulko=naisesti sofca, oli hänen sisällinen ihmisenä kirffaampi kuin monen näkewän.

Suistunut wesa.

I.

“Tuossa tuo poika wetelhyys taasen laiskottelee kaiken päivän, eikä mene mihinkään asiaan, vaikka useasti olen jo häntä käskenyt. Kummallinen ihmisen alku! Ei vähintäkään halua mihinkään työhön, mutta lukea nuutamaan kaikenlaisia loruja, kas siihen on hän aika mestari. Mutta minun täytyy semmoiset lorut häneltä kieltää, sillä niistä ei ole yhdellekään ihmiselle mitään hyötyä . . . Kaikkia häntä ihminen on joutunut elättämään.”

Näin puhui Zyhylän, wankan talon, Israeli niminen isäntä, samassa kuin hän käsi puolesta nakkasi penkillä istuvan ja jotakin kirjaa lukewan Antti pojan, niin että tämä lensi kuin tollonkoppa toiselle puolen huonetta.

Ruhdesaarnan pidettyhänsä ja tuon mielestänsä kenties uljaan heiton tehtyhänsä, poistui isäntä huoneesta, mutta poika wetäysi nurkkaan ja pillasti katkeraan itkuun.

Pojan äiti tuli nyt huoneesen. Ditis huomasi hänen terävä silmänsä miten asiat olivat; arwasi syyhkin, sillä tämä ei suinkaan ollut ensimmäinen kerta kuin hän tämmöistä näki. Hän oli hywänluontoinen, helläsydäminen ihminen, kuten naiset usein owat, ja rakasti sydämeästään tätä ainoata lastansa, koki kaikkissa katsoa hänen parastansa.

„Älä itke, Antti! Minä arwaan, että isäsi on tehnyt sinulle jotakin wäkiwaltaa, mutta hänellä on semmoinen luonto; kowa luonto, jota ei hän woi kaikkesti hallita. Meidän tulee

koea lievennellä ja lauhentaa sitä niinpaljon kuin waan woimme, ett'ei se pääsisi usein puhkeemaan. Tämä tapahtuu parhaiten siten, että koemme, kaikissa, missä waan woimme, olla hänelle mieliksi", koki äiti puhella pojallensa.

Poika waan itkeä tihisti, eikä woinut mitään sanoa.

„Meidän täytyy totella hänen tahtoansa kaikissa, se on paras keino. Koe sinäkin olla kuuliainen hänelle, sillä hän on kuitenkkin sinun isäsi“, jatkoi ja kehotteli äiti.

„Niin, mutta kun ei saa lukeakaan enään milloinkaan“, sanoi poika itkunsa seasta.

„Oliko sinulla taasenkkin kirja?“

„Oli.“

„Vai niin! Ilmankos isä niin vihastui. Hän ei kärsi sitä, että sinä luet muita kuin hengellisiä kirjoja, enkä minäkään pidä tarpeellisena muiden lufemista. Koe nyt wiedä kii-reesti kirja takaisin sinne, mistä sen olet lainaksi noutanut, niin kyllä isäsi pian leppyy“, puheli äiti.

Poika kiihtyi itkemään, sillä äitikin oli koskenut arkaan kohtaan.

„Koe nyt thynnyttää itseäsi ennenkuin isä tulee, sillä jos hän vielä tapaa sinut itkemästä, niin se pahentaa waan asiaasi. Kyllä vielä saat kylläksesi lukea . . . Minä koen lauhentaa ja lieventää isäsi mieltä, että pääset kyllä kansafouluun, jonne mieleksi ja halusi niin hartaasti pyrkii. Rauhoitu nyt ja koe kärsiä, kyllä vielä perästä parempaakin tulee“, lohdutteli äiti.

Tämän kuultuaan thynnyti poika ja kumpikin meni omiin askareihinsa.

Niillä ajoilla oli Antti kaksitoista vuotta täyttänyt. Hän oli walfotukkinainen, sinisilmäinen, kaunis poika ja joskikin isokaswuinen ikäisekseen. Olen siwons- ja hiljaisen-luontoinen, olla nyhjerteli hän melkein aina itseksen. Totta kyllä oli, ett'ei hänellä ollut taipumusta eikä halua kowaan ruumiilliseen työhön. Wasta pitäjääsen perustettuun kansafouluun paloi

waan hänen mielsensä, ja siitä hän puhui äidillensä, milloin waan tilaisuutta oli. Usein hän seurasi toisia poikia kouluun ja, suu auki unehtuneena, kuunteli hän niitä opetuksia, joita siellä annettiin. Tunti tunnin perään kului häneltä siellä ja ennenkuin hän huomasiikaan, oli tullut ilta, mutta kottiin tultuansa sai hän kowaa kohtelua häneltä, jota hänen isäksensä sanottiin; tämän tahdosta se oli, ett'ei pojan hartain mielihalu, kouluun pääseminen, ollut tähän saakka tullut tähtetyksi.

Nykyinen Zyhylän isäntä oli tawallista pitempi, luisewa mies. Hän oli mustanvihakka, pitkämuotoinen ja warustettu jotenkin isolla rhyminokalla; yleensä hän siten oli jotenkin joltan näköinen. Nyhyään oli hän neljäntymmenen vuoden iässä ja lauan aikaa oli hän tunnettu ankaraksi hewoskauppiaaksi. Kaikkisa toimissaan tiedettiin hän kowaluontoiseksi ja vähän juonikkaaksi ihmiseksi, ja sentähden ei hän ollut oikein hymässä fowussa juuri kenenkään kanssa. Hänen nimensä oli Israel, mutta kylänkesken sanottiin häntä supistamalla Zyhylän Iskoffi tahi waan pitkäksi Iskoffi. Hänen luonteen-ominaisuutensa wuoksi antoivat muutamit hänelle nimeksi: „pitkä-kisko“ tahi „suuri kisko.“ Kaikkia näitä nimityksiä täytyi tietysti käyttää waan takapuolella, sillä Zyhylän Israelin isäntä ei suwainnut itseänsä muutoin nimittää kuin Zyhylän isännäksi tahi korkeintaan Zyhylän Israeliksi. Hän oli luonnon alkuperäisesä tilassa, sillä hän ei ollut saanut, eikä itse hankkinut itsellensä minkäänlaista henkistä kehitystä ja sentähden wihasi hän kaikkea, mikä ei suorastansa tipahtanut kufferoon, laariin tahi — suuhun!

Tämmöinen oli se mies, joka oli nykyinen Zyhylän isäntä, emännän mies ja Anttipojan isä. Kuitenkaan ei hän ollut pojan oikea isä, waan isäpuoli, sillä hänen oma isänsä oli kuollut muutamia wuosia takaperin. Hän ei jättänyt jälkeensä muita perillisiä kuin lesken ja yhden pojan. Waikka tämä tapaus tuntui kummastakin kowan katkeralta, niin tapahtunut oli kuitenkin tapahtunut, eikä sitä woinut kukaan toiseksi muut-

taa. Mutta eipä heidän tarwinnut lumellesuin jäädä, sillä wankan perinnön jätti poismentyt jälkeensä. Wiisikymmentä maidon antajaa seisoi Zyhylän wälkeässä ja fiistissä kiwina-wetasfa ja kahdeksan kiiltokarwaista ja pyöreää hewosta kors-kui; tallissa. Wiljaa seisoi monet aitat ja salwot täynnä ja walmiita rahoja oli tuhansia sekä welkafirjoisfa että puhtaana rahana.

Zonkinmoista arwokkaisuutta Israeli oli woittanut jäyhkyyhdellänsä ja warallisuudellansa, jota hänellä sanottiin olewan; ja sen wuoksi sai hän Zyhylän rikkaan ja vielä jotenkin nuoren lesken taipumaan ottamaan; hänet toiseksi miehikseen.

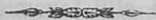
Tämä se oli, joka tähdellä isäntäwällä hallitsi Zyhylän isoa omaisuutta, sillä hänen hallussaan oli sekä emännän että pojan omaisuus. Pojalla oli isoin osuus perinnöstä ja isän kuoleman jälkeen oli hänelle pantu holhoja; mutta se oli waan nimeksi, sillä katsoen siihen arwokkaisuuteen, mikä isäpuolella oli; taloon tullessaan, annettiin kaikki walta ja omaisuus hänen haltuunsa. Sen kautta sai poikaakin jäädä entiseen kotiinsa, äitiensä ja isäpuolensa luo, koska katsottiin heidän olewan parhaat kaswattajat; äiti ja poika iloitšiwatkin tästä, sillä heidän olisi ollut waillea luopua toisistansa.!

Bian huomasi kuitenkin emäntä, että hänen osakseen oli todellakin tullut „pitkä-kisko“ jonka wallan-alaisuus tuntui kowan rasittawalta ja tuskaloiselta. Sillä wähitellen rupeš Israeli isäntä kaikkea omaisuutta omanansa pitämään, ja äitiä ja poikaa piti hän waan tahdottomina wälkappaleinansa. Sen-tähden katsoi hän] poikaakin waan siltä kannalta, että tämä ilman mitäkkin haaska hänen tawaroitaan ja on suotta tarpeetta hänen ristinään ja waiwanaan. Semmoisesta ajatus-tawasta se tuli, että hän noin nuorella iällä pakotti pojan kowaan ruumiilliseen työhön, waičk ei suinkaan hänestä vielä femmoiseen olisi ollut. Joka päivä, illasta hiljan ja aamusta warhain, olisi poika rufan pitänyt kestää aikaisten miesten rinnalla, niinkuin minikäkin orjan. Mutta waička niin oli ei

poika saanut isäpuoleltaan ainuttakaan lempeätä sanaa ja silmänluontia, waan kiukkua, ylönkatsetta, käsipuolesta nakkelmista ja muuta kowaa kohtelua sai poika raiska kyllä wiljalta. Jos Antti sitten milloin käwi koululla ja sai sieltä jonkun kirjjan lainaksi, tyhdyttääksensä herännyttä tiedon haluansa, käwi hänen tawallisesti niin, kuin olemme jo erään kerran nähneet hänen käyneen.

Tämän kaiken huomasi emäntä ja se teki kowan kipeää hänen sydämellensä. Lempeäluontoinen kuin oli, koki hän hywyhdellä lievennellä isännän kiivasta ja sopimatonta luonnetta ja saattaa häntä paremmasti kohtelevaan poikaa, mutta usein jai hän noita yrityksiänsä tehdesään kuulla pitkästikoisia, raakoja puheita, suurinta pilkkaa ja iwaa, wieläpä joskus sopimatonta kohteluakin. Pojallensa ei äiti puolellakaan sanalla moittinut miestänsä, päinwastoin puhui hän aina hänestä kunnioittawaisesti, ja kehoitti häntä pitämään miestänsä isän siällä ja tottelemaan kaikissa, mitä hän waan käskää ja sanoo.

Waikka äiti koki näin hälpätä ja liehua isäpuolen ja pojan välillä, näki tuon opinhaluisen pojan tarkka silmä kuitenkin kaiken tuon isäpuolen sydämättömyyden ja äidin teeskennellyn kunnioituksen häntä kohtaan. Tätä kummallista epäsuhtaisuutta mielti hän yön ja päivät, ja hänen selwä hymärryksiensä käsitti asiat tarkalleen tähdessä walossaan; näitä ajatellessaan tunsi hän itsensäkin niin hyljätyksi, onnettomaksi ja sortuneeksi. Tämä tunne rupefi pian waituttamaan pojan terweyteenkin, sillä hän alkoi kuihtua ja tulla hinteräksi.

II.

„Minä haluaisin sinun kanssasi, Israel, keskustella eräästä asiasta!“ sanoi eräänä iltana Zyhlan emäntä isännälle, kun he olivat kahdenkesken kamarissa.

„No, mitä waan? Eihän waan sitä ainoista wanhaa wirttä?“

„Minä en oikein ymmärrä, mitä sinä tarkoitat tuolla wanhalla wirrellä, sillä eihän wirret koskaan wanhene“, sanoi emäntä.

„Tarkoitan tuota pojan kohtaa, josta alituistaan saap; kuulla yhtä ja samaa narinaa.“

„Dikein sinä arvasit, sillä hänestä juuri aioinkin puhua.“

„No, annas kuulla! Senhän arvasinkin, että „tästi“ on taasentki hänestä; mitähän hywää tuosta otuksesta nyt rupeaa kuulumaan?“ sanoi isäntä iwallisesti.

„Älä nyt, Israel, noin halweksiwaisesti puhu ihmislapsesta; onhan hän ihmisen alku, niinkuin kaikki muutkin, ja sentähden sopii hänestä ihmisellisesti puhua“, sanoi emäntä loukkaantuneena.

„No, älähän nyt puserooji setaannu; annahan kuulua mitä sinulla nyt hänestä olisi sanomista“, sanoi isäntä käskewästi ja voitollisesti isäntäwaltansa nojalla, waikka hän tunsi tunnossaan itsensä voitetuksi.

„Tarkoitan sitä, että emmekö me pane Anttipoikaa kansakouluun ensi syksynä, kun hänellä on niin kowa halu sinne päästä?“

„Senhän minä arvasinkin, ett'ei sinulla ole muuta puhumista.“

„Onko se sitten niin mitätöntä puhumista?“

„Onpa se; ei hän nyhyäkään muuta kykene tekemään kuin wesi lintua nafkaamaan; jos hän vielä kouluun pannaan, niin ei hänestä tule kolmen koiran ruokkiaan. Älä liwertelekään sinne päin, siitä ei kumminkaan tule mitään“, sanoi isäntä jäykästi ja tylysti.

„Woi kun sinä, Israel, olet kowasyhäminen ja tyly“, sanoi emäntä ja puskahhti katteriaan itkuun.

„Senhän minä tiesinkin . . . sehän se on alkain wiimeinen waltti, mutta onneksi minä tunnen liiaksi tarffaan nuot oikut, ja woin wakuuttaa, ett'eiwät ne naputa niin mitään“, sanoi isäntä kylmästi ja lähti suuttuneena pois.

Emäntä ajatteli sanoa, ett'eihän se ole sinun massiifin nurfasta, jos poika kouluunkin pannaan, mutta hän ei kuitenkaan sanonut mitään, sillä hän tunsi tunnossaansa, että asia siitä waan paheneisi.

Sinä yönä ei woinut emäntä nukkua. Hänen filmiensä eteen aukeni mennyt ja nyhyinen elämänsä. Mikä suuri wäli niillä kuitenkin oli. Ennen oli elämä niin kewiätä ja sopu-soinnussa elämäkumppanin kanssa, ja silloin ei ristit ja wastoinkäymisetkään tuntuneet raskailta eikä katterilta, sillä silloin löysi kumpikin sydämensä tyhjille paikoille tähdennyistä toisistaan. Kuinka toisin oli kaikki nyt. Kaikki sydämellisyys, hellyys ja ihmisellisyys meni aivan hukkaan, juuri kuin kuumille kiville, ja kylmyyttä, tylyyttä, kankeutta ylöskatsetta, vieläpä pilkkaakin saapi nyt waan kaiken hywyhtensä ja rakkautensa edestä. Näitä mielti emäntä ja hänestä tuntui siltä kuin ilkeä wälittämättömyys olisi hänet syösnyt semmoiseen kauheaan kuiluun, josta ei ole enään mitään mahdollisuutta pois päästä.

Näitä mieltiesään tunsi emäntä itsensä kowan onnettomaksi. Wiimein puhkesi hän wuodattamaan kuumia kyhyneleitä, eikä woinut itseänsä hillitä, waikka kuinkakin olisi koettanut

woimiansa ponnistaa. Wihdoin jaksoi hän tyhnyä ja silloin teki hän päätöksensä. Hänen terävä järkensä huomasi, ett'ei hän oikeuden ja totuuden kannalta wakkene mitään miehensä kylmälle ja jäyhälle luonnolle. Sentähden päätti hän lempeydellä ja kärsiwäisyydellä, aina ja lakkaamatta, waikuttaa elämänkumppaninsa tylyyn luontoon, eikä lakkaawansa siitä, ennenkuin tuo kova sydän pehmeneisi ja päästäisi pojan kouluun. Sen jälkeen tunsi hän sydämessään lohdutuksen ja rauhan säteitä ja ne loivat uutta voimaa, rohkeutta ja luottamusta hänen rikkirunneltuun sydämeensä, ja hän waipui aamun koit-tehessa wirtistävään, waikka lyhyeen uneen.

Mitä emäntä oli luvannut, sen hän pitikin. Hän ei antanut yhtään nurkuwaa sanaa, ei yhtään nurjaa katsetta, waikka isäntä olisi ollut kuinkakin jansa ja kätyninen. Sopiwissa tilaisuuksissa muistutti ja neuwotteli hän, kuinka hywä se olisi, kun Antti poika pääsisi kouluun ja kuinka kiitolliseksi poika tulisi isälleen, jos tämä tähttäisi hänen hartaimman halunsa. Emäntä ei ollut kuulewinaanakaan isännän kylmiä ja iwallisia wastauksia, naureli ja leperteli waan, juurikuin asiat olisimat olleet parhaassa sopu-uinnussa.

Ajanpitkään ei isännän jäykkyyks woinut aiwan seisoa tuon alituisesti ulehtävän lempeyden edessä, waan wähitellen rupefi se heltimään ja lievenemään, waikk'ei hän tuntunut periaatteissansa muuttuneen. Tätä emäntä juuri oli odottanutkin, ja hän iloitsi sydämessänsä ja toiwoi.

Sillä tawoin oli aika kulunut siihen asti, että koulu kohta awattiin syyslukukaudeksi. Emännän sydän alkoi tähttyä pelwolla, sillä asialle ei oltu tehty vielä ratkaisewaa päätöstä. „Älä nyt, Israeli, ole paha! lupaatkos, ett'et ole . . ? Pojan tekee niin mieli kouluun . . ., eikähän tuosta isoon työhönkään vielä oikein ole . . ., kyllähän hänellä vielä on aikaa . . . Poikaparfa näänthy ja surkastuu surusta, kun ei pääse . . . — Älä nyt, Israeli, ennään kiellä, mutta sano, että kyllä hän pääsee . . Poika riepu olisi niin mielisäään ja minun olisi

niin hywä olla . . . Ethän kiellä, ethän . . .?" puheli emäntä taasfenkin eräänä iltana isännälle.

„Minkähän suuren sitten luulisit pojasta tulewan, jos hänet kouluunkin panisi?"

„Enhän minä hänestä suuria toiwotaan, mutta antas hänen koittaa; aina hän siellä kuitenkin jotakin oppisi."

„Sinun mielestäsi poika pahaseksi on kai liian hywä talonpojaksi, wai kuinka?" sanoi isäntä tyylysti.

„Woi, älä niin sano, Israel! Minun mieleeni ei ole koskaan juolahtanutkaan semmoista ajatusta; luulen waan, ett'ei talonpojallekaan olisi miksitään haitaksi, waikka hänkiy saisi jotakin oppia. Suotta kai sinä, Israel, waan semmoisia puhut; et suinkaan sinä sitä todella sano . . . enkä minä usko kuitenkaan, waikka vielä mitään sanoisit, ett'et sinä päästä . . . en waikka . . ." sanoi emäntä, ja katsoi miestänsä niin lempeästi silmiin.

„Baremmihan tuo poika on sinun kuin minun . . . totta nyt pane hänet mihin ikänä tahdot", sanoi isäntä tyylysti, mutta myhönthwästi.

„Kas niin, Israel, arwasinhan minä, ett'et sinä woi kieltää . . . ilman-aihojaanhan sinä olet waan estellyt . . . tiesinhan minä sen. Nyt on minun ja pojan niin hywä olla", puheli emäntä iloisaan ja oli kiertämäisillään kätensä isännän kaulaan, mutta tämä työnsi yhtäkaikkisesti hänet pois luotansa ja meni yrmeään näköisenä pois.

III.

Syyslukukausi on tullut ja Jyhylän Anttipoika on nyt sisäänkirjoitettu kansakoulun oppilas. Hänen sydämensä sykkii löösti ja hänestä tuntuu siltä kuin joku raskas kahle olisi pudonnut hänen hartioiltaan. Ei olla vielä luokallakaan, sillä tänään on ollut vasta sisäänkirjoitus ja huomenna alkaa luokkatunnit. Mutta yhä siitä jo se tieto, että hän todellakin on kansakoulun oppilas, teki hänen sydämensä iloisiksi. Kouluhuone oli hänestä niin juhlallisen näköinen urkuharmonioineen, koulupenkeineen, seinäkarttoineen ja muine kumioineen. Hänen kirkaat silmänsä liitelivät seinäkarttoja myöden ja mieli paloi opin perään; voi jospa nyt jo opetus alkaisi, että saisi tietoonsa meret, maat ja mantereet. Antista tuntui, ett'ei hän wäpshisi waikka opetettaisiin yöt ja päivät, kunhan waan saisi oppia, paljon oppia; tuntui se semmoiseltakin kuin hänen henkensä olisi irtauntunut pahoista ja tufaloista siteistä, ja liitelisi awaruuksien halki, aina tähtitaiwahisiin saakka.

Tämä tämmöinen wapaantumisen tunne ja hywä mieliala oli poikaan herännyt jo silloin, kun hän oli tietoonsa saanut, että hän ainakin pääsee kouluun, ja nyt se nousi yhä selwemmäksi. Koko hänen mennyt, lyhyt elämänsä tuntui waan ilkeältä unenröbltä, ja isäpuoli oli nyt hänen mielestänsä paras ihminen maailmassa. Seuraawana yönä ei hän ollut woida nukkua ensinkään, niin kiihkeästi oli hänellä koulu mielessä.

Sloisella mielellä poika riensi seuraawana aamuna kouluun. Wakaisena kuin wanha mies, istui hän penkillä, joka koulutunnin, tarkasti kuunnellen ja ikäänkuin ahmien joka-ikisen sanan ja

neuwon, mitkä opettaja suustansa laski. Kun muut koululapset menivät neljännes-tunnille, ei Antti liikkunut paikaltaan, istui waan siinä tarkastellen ja muistellen niitä, mitä viimeksi oli opetettu.

Ei kulunut kowan monta päivää, ennenkuin poika oli ahteruudellansa ja tarkkaavaisuudellansa wetännyt opettajan huomion puoleensa, sillä hän ei saanut pojalta ainuttakaan wäärää vastausta. Opettaja korotti Antin ensimmäiseksi oppilaaksi ja rupefi walwomaan hänen terweyttänjää, laittamalla hänelle liikettä, itse hoitaen ja johtaen häntä kaikissa, sillä hän pelkäsi pojan pian kuihtuvan, jos hän saisi mieltensä mukaan päiwät päästään liikkumatta istua koulupenkissä.

Nyt oli Antti oikeassa elementissään. Nyt oli hän koulussa, jonne hänen nuori, tietoja janoowa sielunsa oli jo monta vuotta pyrkinyt. Nyt sai hän oppia ja mielinmäärin wäliajoilla lukea hyödyllisiä kirjvoja koulun kirjastosta, eikä kukaan siitä nurkunut, eikä häntä siitä estännyt. — Woi kuinka hywä oli nyt Antin olla.

Tuossa uudessa kaswatustawassa tunsi poika entiseen verraten niin suuren wälin kuin höllä ja päiwällä. Tuolla kotona, isäpuolen luona, oli elämä aina pelokasta, orjallista ja säikkywää, joka teki elämisen tuiwi tufalaksi ja tuskaloiseksi, asiain parhaallaankin ollessa. Kuinka toisin kaikki oli täällä. Kaikki tuntui niin wapaalta, kehittäwältä ja kaswattawalta, ja tuo entinen tyypistyminen tuntui ikäänkuin suomuksina putoawan pois, ja lattaawan pinnistämästä ja kutistamasta sekä sielua että raumista. Eipä kummakaan, jos Antista siltä tuntui, sillä isäpuolen kowuuden, sorron ja hlönkatseen siaan kohdelti opettaja häntä kaikella ihmisellisellä hellehdellä ja rakkautella, opettain ja neuwoen häntä niinkuin omaa lastansa.

Pian rupefi tämä elämä nähtymään pojassa päällepäinkin. Tuo entinen pelonsekainen arkamaisuus ja itseensä sulkeentunut jurous alkoi hänestä poistua wähitellen, ja hilpeys ja iloisuus astua siaan. Samassa kuin tämä muutos tuli nähtywiin,

tuli poika terveemmän näköiseksi; hänen kalpea surumielinen muotonsa alkoi elpää ja saada iloisemmat piirteet ja terveemmän värin.

Tämän kaiken seurauksena oli se, että ennen pitkää rupefi Antti seurustelemaan toisien koulupoikien kanssa, ottamaan osaa heidän leikkeihinsä ja kisoihinsa, ja pian oli hän etewin heistä sekä halussa että taidossa.

Kauan ei tuota iloista ja wapaata kehittymisen aikaa saanut poika kuitenkaan nauttia. Tyhjän talo oli siksi kaukana koulusta, ett'ei hän lukukauden aikana juuri usein käynyt kotonansa. Ja jos hän siellä joskus pyhinä käwikin, oleskeli hän melkein aina yksinänsä, lueskellen ja opetellen läksyjänsä. Mutta nyt loppui lukukausi ja poika lähti kotiansa kesäluwaksi. Siellä oli isäpuoli, ja hän ei ollut ensinkään aatteiltaan muuttunut, waikk'ei hän ollut tilaisuudessa niitä yhtä usein ilmoittamaan kuin ennen. Rahta suuremmalla kiiholla wihasi ja ylönkatsoi hän poikaparkaa nyt kuin koskaan ennen ja meni siinä niin pitkälle, että kaikki ihmiset kauhistelivat sitä, samassa kuin he surkuttelivat poika raiskan tilaa. Hän ei pitänyt enää häntä ihmisenäkään, kun hän itsensä alituisilla itkuihinsa keijasi tuommoisille koiran jäljille, jossa ei muka vielä koskaan ole fenestäkään kelpo miestä tullut, semminkään tuommoisista pölkkypäistä kuin tuokin on. Olisi häneestä woinut tulla korkeintaan semmoinen, että olisi woinut ehkä kurjan henkensä elättää, jos olisi pyyhnyt koulusta pois, mutta nyt ei häneestä tule kuin kurja muiden elätti.

Tuommoisia puhui isäpuoli laffaamatta ja peittelemättä ja hän piti poikaa suorastaan semmoisena kiusankappaleena, joka shyhtä tarpeetta on juurtunut hänen niskoilensa. Hän ei saattanut mennä pojan siwuitsekaan, murisematta, marisematta ja silmiänsä wihaisesti mulkoilematta; käwipä usein niinkin että hän shyhtä tarpeetta tölmi ja nakkeli poikaa paikasta toiseen. Työtä piti pojan tehdä parhaan miehen rinnalla ja hän tekikin sitä niin paljon kuin waan hänen wähäiset woi-

manja sallivat, mutta mikään ei auttanut, eikä hywittänyt tuota pitkäaikaisesta mielialaa.

Kun Antti oli koulussa ollessaan saavuttanut wapaampaa ja iloisempaa mielialaa, olisi hän nytkin seurustellut ja leikkinyt samanikäistensä kanssa, mutta tämän huwitus häneltä jyrkästi kiellettiin. Siitä halusta sai isäpuoli hywää maata wihallensa ja piti sentähden poikaa kowilla. Eräänä pyyhänä meni Antti, puolisten jälkeen, toiseen taloon, missä oli samanikäisiä poikia koolla. Ulemmalla ruwettiin sitten pällille ja Jyhylän Antti oli joukossa paraana miehenä. Kaikki ihmiset ihmettelivät: mikä tuossa ennen niin jurossa pojassa on tuommoisen muutoksen aikaansaanut. Kun ilo oli ylimmällään poikien kesken, ilmestyi Jyhylän isäntä heidän joukkoonsa. Heti hänet nähtyään, pudotti Antti pallin pois kädestään ja alkoi alakuluisena käwellä jurpotella pois. Mutta tähän nöyryytimeen ei isäpuoli tyytynytäkään, waan otti poikaa niskasta kiinni ja huimi häntä kädesfään olewalla karvitulla kuusen-oksalla tawattoman kowasti ja raa'asti. „Wai tänne sinä nyt olet tullut, kuhnio; laita suffelaan itsesi kotia“, sanoi hän, tupaten samassa wielä poikaa niskasta, että tämä tupsahti silmänsä.

Kaikki kauhistuivat isäpuolen julmaa raakaa tekoa ja hleinen tyytymättömyyden murina kuului joukosta. Usealla läsnäolewalla oli mielesfä, että panna jyrkkä wastalause tuommoista käytöstapaa vastaan, mutta eiwät he kuitenkaan sanoneet mitään, sillä olipa heillä itselläänkin jonkunlaista pelkoa tuon ankaran ja jäyhän miehen edesfä.

Poika lähti hitaasti ja itkeä nyrrytellen käwelemään kotiinsa. Sinne päästyhänsäkin itki hän niin, että oli wedekfi sulata. Hän tunsi nyt itsensä kaikkien onnettomimmaksi ihmisefki maanpäällä; tuntuipa hänen mielestään siltä kuin hänen ruumiinsaakin olisi kutistunut puolta pienemmäfsi. Wasta aamulla woi hän äidillensä selittää surunsa syyn, waikka tämä oli sitä illasta saakka kysellyt.

Aamulla sai poika isäpuoleltansa aika kanttura-saarnan.

Hän aikoi pojan kytkeä seinään kahteilla kiinni, jos hän maan vielä yhden kerran uskaltaisi liikkua pois kotoa ja mennä toisien poikien kanssa pallille; samassa hän antoi suurella painolle tiedoksi, että hänellä on silti paljon waltaa, että hän kyllä saa tahtonsa tähtetyksi ja tykenee päätöksensä toimeen paimaan.

Waikka äiti rakastikin poikaansa kaikella luonnollisella äidin rakkaudella, oli hän, Zumalaa pelkääwäisenä ihmisenä, kuitenkin osaksi samaa mieltä miehensä kanssa pojan kylässä käymisestä ja mielestänsä joutawien kirjojen lukemisesta. Waikk'ei hän hywäksyntykään miehensä kowaa ja tyhjä käytöstapaa poikaa kohtaan niisjäkään asioissa, oli hänenkin mielestänsä poika kaikessa tapauksessa saatawa kotona pyhymään, ja lukemaan hengellisiä kirjoja sillä hän pelkäsi maailman pahennusten turmelewan hänen nuoren ja wiattoman sydämensä.

Raikkien näiden tähden tuli poika raista kowan alakuloiseksi. Raikki se wapaa kehittyminen tunne, minkä hän luuli koulun kautta saawuttaneensa, katosi kuin tuhka tuuleen ja synkkä umpimielisyys waltasi sielun ja mielen. Raikki seurustelemiset toisien saman-ikäisten kanssa laffaawat niinkuin puulla päähän lyhden ja tyhjä, kolikko hysinäisyys astui siaan. Jospa olisi edes ollut kirjallisuuttakaan, kolikkojen hetkien ratoksi, mutta sitä ei hän uskaltanut itfellensä hanffia, sillä sitä ei isäpuoli, eikä äitikään sumainneet. Kowassa, ruumiillisessa työssä meni näiwettynyt ja kaipaawa elämä jotakuinkin, mutta lepohetket ja pyhäpäivät olivat pitkiä kuin nälkäwuosia ja tyhyys sekä kaipio jonkun muun perään paloi aina mielessä. Eipä kummakaan, jos hänelle lupa-ajat käiwät pitkiksi ja tukaliksi ja jos hän toiwoi lukukauden alkamista, niinkuin päiwää hlenewäksi.

Lukukauden tullessa sai hän taasinkin wapaampia käsitteitä. Wähitellen hän rupefi lupa-aikoina kuljettelemaan kotiinsa kirjastosta kaikenlaisia mieltensä ja henkensä mukaisia kirjoja, ja luki niitä tutkiwasti lupa-aikainkin jouto- ja loma-hetkinä.

Mutta isäpuoli, ollen pojan pääkaswattajana, ja mitaten muita omalla mitallaan, ei suvainnut tätä enemmän kuin enenkään. Wälästi käwi kuitenkin niin, ett'ei hän ollut niin turhantarffa sensuuri-toimessaan, semmiinkin kun hän sattui hywälle tuulelle, ja silloin sai Antti lukea, waikka kirjassa olisi ollut waan pulin sarwia ristisjä. Mutta toisinaan ei hän ensinkään kärsinyt, että poika olisi mitään lutenut, kärsi waan ja päästeli suustansa rivoja ja raakoja sanoja, jos hän sillä tuulella ollessaan näki kirjan pojan kädessä. Niitä suotuisimpia hetkiä käytti poika hywäkseen ja silloin ei hän nähnyt eikä kuulut mitä ympärillä tapahtui.

Eräänä tuommoisena hywän toiwon hetkenä oli Antti tuonut mukanaan: „Enon opetuksia luonnon tieteessä.“ Kun hän rupefi lukea ahmimaan sitä, tuli isäpuoli huoneesen.

„Minkä lorun olet taasenkin käsiisi hantkinut?“ kysyi hän äreästi.

„Tämä selittää luonnontiedettä“, sanoi poika arasti.

„Se on lorukirja, wie se heti pois“, määräsi isäpuoli.

„Ei tämä ole lorukirja; tässä selitetään hyviä asioita.“

„Minkälaisia?“

„Tässä, esimerkiksi, nähtetään toteen, ett'ei haltioita, kummituksia ja muuta kirjonwäkeä ole olemassakaan.“

„No, ei suinkaan niitä kirjoihin olisi pantu, jos ei niitä olisi.“

„Missä kirjassa on sanottu, että niitä on?“

„Kattismuksesta.“

„Mitenkä niin?“

„Siellä seisoo: „koska apua etsitään perkeleiltä ja hänen wälikappaleiltanja, niinkuin noidilta, tietäjiltä, weden haltioilta, tontuilta ja muilta senkaltaisilta.“ — — Etkö nyt jo ymmärrä?“ selitti isäpuoli katekismusta.

„Ymmärrän kyllä, mutta aiwan päinwastoin kuin te. Eihän siinä ole sanottu, että semmoisia todellakin on, waan, että semmoisia ihmisraukoja on löythynt ja löythy vielä nyt-

kin, jotka uskonsa perustawat niiden olemiseen, waikka se on suoraa Jumalan pilkkaa, jota he luulewat tässä epäjumalan palveluksellansa funnioittawansa. — Minun täytyy sanoa, että te hymärrätte aivan wäärin katkismuksenne", sanoi poika uhkarohkeasti.

„Bidä suusi kiinni ja wie se kirja suffelaan takaisin; semmoisia ne sinun kirjasi ja houreesi owat, että tekewät Jumalan sanan walehteliaksi", sanoi isäpuoli, ja lähti suuttuneena pois.

Ei ollut poika raiskalla muuta neuwoa, kuin lähteä wiedä nyrkyttelemään mielikirjaansa sinne, mistä hän sen ottanutkin oli. Mutta tämä seikka ratkaişi ainaişeksi pojän ja isäpuolen pitkästiköisen wälin.

IV.

Mikaa on kulunut muutamia vuosia. Zyhylän Antti-poika ei olekaan enään kotonansa, eikä kansakoulusafaan. Hän on etewimpänä oppilaana loistawasti suorittanut tutkintonsa ja saawuttanut parhaan päästötodistuksen kansakoulusta. Läpi kaikkien kotowastusten ja isäpuolen pitkäikäisöisten juonien, on hän ahminut synkkämielisenäkin kaikki ne opin mureneet, mitä siellä on ollut saatawina. Mutta isäpuolen ja Antin wäli on käynyt niin kireäksi ja ankaraksi, että holhojan on tähtynyt ryhtyä toimiin, ottaa poika pois kodista, ja rumeta walwomaan hänen kaswatustaan.

On juuri tässä jamassa tullut sääntö, että kouluissa rumetaan opettamaan suomen ja ruotsin kielillä rinnakkain. Tämä uutinen elähytti poikaa ja toiwon kipinä lensi hänen sydämeensä. Hän tunsi tykönänsä sanomattoman halun päästä oppimaan enemmän ja tässä uudessa jäännöksessä luuli hän olevan weräjän auki mielihalullensa. Aidillensä ja holhojalensa koetti hän joka tilaisuudessa ilmoitella tätä mielihaluansa ja walaista asiaa niin hywin kuin suinkin woi, ja ajanpittään rupefikin se waijuttamaan siihen suuntaan, että molemmat antoiwat perään ja poika pääsi kun pääfikin kouluun, jatkamaan opinnoitansa. — Niin, Antti on nyt lyseolainen.

Waiikka hän oli pääsenyt mielihöhdönsä, ei hän kuitenkaan saawuttanut sitä mielen hilpeyttä ja iloisuutta, mikä hänellä luonnoastansa oli, sillä kotoiset ahtaat käsitteet ja katsantotawat oliwat ryhötäneet osan hänen luonnoastansakin. Wakaisena kuin itse wanhus ja synkkänä ja ujona kuin sortunut konsanaanfin,

istui hän nytkin tunti tunnilta ison koulun penkillä, samoin kuin kansakoulusjakin. Raitti koulutoverien kottapuheet, pilkat, wiifastelemiset, wieläpä käijti käymisettein, kaikki ne olivat yhtä kaikki, ne eiwät herättäneet Antissa pienintäkään huomiota, eikä wastustamisen ja koston halua. Hänen suutaan ei nähty naurun hymyssä, mutta ei pä itkusakaan; olipa niinkuin ei hän olisi woinut tuntea hywää eikä pahaa.

Eiwätpä paljoa paremmin onnistuneet ne monet ystäwyhden yrityksetkään, joita useat koulutoverit usein koettiwat hänen kanssaan solmiella. Hän ei seurustellut kenenkään kanssa, ja jos joku toweri tuli hänen majapaikkaansa, tuli hänen elämänsä niin itäwäksi ja synkäksi, että toisetkin ikäyhyshiwät ja synkisthiwät siitä. Jos tämä ei waijuttanut siihen määrään, että towerit olisimat poislähteneet, antoi Antti selwin sanoin tiedoksi, että hän haluaiji olla yksinänsä. Tällä tawoin raukesiwat kaikki ystäwyhden hieromiset kuin tuhka tuuleen. Hän oli ensimmäisenä istumassa koulunpenkillä ja viimeinen sieltä lähtemään, ja lukukauden loputtua ei ollut hänen poissaolueluettelossaan yhtään tuntia merkitty.

Tämmöinen jäykköys ja wakaisuus waijutti ajanpittäjän towerisjalan sen, että he rupesiwat Antille antamaan arwoa ja kunnioittamaan häntä, eikä yksikään heistä enään antanut hänelle rivosanaa.

Waijka Antti oli niin yksinäinen, oli hänellä kuitenkin yksi ystäwä, johon hän ehdottomasti luotti. Tämä ystäwä oli Antin kotipitäjässä asuwan nimismiehen poika; Oskari oli hänen nimensä. Kun Antti tuli koulun, oli Oskari jo koulun ylemmillä luokilla, mutta tämä wäli iässä, opissa ja arwossa, ei estännyt heitä tulemasta mitä sydämmellisemmiksi ystäwiksi.

Oskari oli erinomaisen helläsydäminen poika. Oikeuden ja totuuden tunto oli hänessä jo aikaisin kehittyinyt ja sentähden ei hän sanalla eikä työllä tehnyt yhdellekään ihmiselle mitään, mikä olisi tätä loukannut. Tämä teki sen, että waijka

Oskari olikin wiattomissa asioissa leikkilinen ja iloinen, oli hän kaikilla wakaissa asioita käsiteltäissään wakenen kuin itse totuus. Tämänlaisen elämäntawan kautta oli hän woittanut kaikkien funnioituksen, niin opettajiltaan kuin koulutowereiltaanakin, wieläpä kaikilta ihmisiltä koulun ulkopuolellakin.

Nämät molemmat ystäwykset olivat eri tavalla kehittyneet. Oskarin wanhemmat olivat tosiwivistyneitä ihmisiä, eiwätkä waan tuommoisia pintapuolisesti, jommoisia useinkin tapaa niiden seassa, jotka sanowat itsensä siwistyneiksi ja joiden pitäisiikin semmoisia olla. Wapaat kaikista esiluuloista, kehittiwät he jo aikaisin poikansa totuuden tuntoa ja tämä wai-kutti terweellisesti pojan wastaiseen elämänjuoksuun. Kuinka toisin oli Antin kodissa. Hänkin pyrki totuuteen, mutta kuta palawammin hän sitä teki, sitä ankarammin ahdistiwat kodin ahtaat käsitykset ja mielipiteet häntä. Toisi kyllä, ett'eiwät nämätkään woineet lannistaa hänen totuuden tuntoansa, eiwätkä masentaa sitä opin halua, joka hänessä aina paloi ja jonka walossa hän pyrki sen perille, mutta sangen masentawan wai-kutuksen se kumminkin häneen teki.

Waikka ystäwykset oliwatkin niin erilaisen kehityksen alai-sina olleet, oli heillä kuitenkin yhdenlaiset luonteet. Kumpikin heistä seurasi ehdottomasti sitä minkä he omantuntonsa mu-kaan tunsiwät oikeaksi, eiwätkä poikenneet siitä oikealle eiwätkä wasemmalle puolelle. Oskari huomasi oitis Antin erinomaiset luonnonlahjat ja sen totuuden, mikä kaikissa hänen töissään ja puheissaan aina oli nähtäwissä ja kuultawissa, ja tämä se oli, joka weti hänet likemmäksi Anttia, waikka tämä olikin jä-lempänä hänestä. Ei heidän tarwinnut kauwan toisiinsa tu-tustua, eikä ystäwyhyttä hieroa, sillä ensinäkemällä muodostui se semmoiseksi kuin se oli, eikä mikään maailmassa woinut sitä koskaan häiritä; olipa niinkuin he olisimat ensi filmäyksellä nähneet toisiensa sielun löwitse.

Musta alkaen, kun he ystäwyksiksi tulivat, käyttiwät he joka-ikisen loma- ja lupahetken seurustelemiseen. Wapaasti

waihtoivat ja ilmoittivat he aatteitaan toisillensa, arvostellen ja tehden niistä päätelmiänsä, ja näin tulivat he toinen toisensa sisälliseksi kaswattajaksi. Awonaisesti ilmoittivat he toisillensa sekä ilonsa, että surunsa ja heistä tuntui siltä kuin he kaikki olisivat sulaneet yhdeksi sieluksi.

Tämä rupefi terveellisesti waijuttamaan Anttiin. Hänen synkkä ja umpimielinen luonteensa rupefi aiwan itse tietämättään saamaan tästä wirtistystä ja eloisuutta, ja tuo alulla olewa luulewaisuus, josta oli kodin kaswatuksella häneen isketty, rupefi hänestä wähitellen haihtumaan. Tämä muutos Antissa, minkä Dskari oitis hawaitti, ilostutti jälkimäistä, sillä alusta pitäin oli hän huomannut ystäwänsä synkkämielisyyden waijuttawan wähingollisesti hänen terä wään hymärryksiensä ja yleisiin pyrinöihinsä. Noissa wälillisissä, wapaissa keskusteluissa oli Dskari koettanut warowasti waijuttaa siihen suuntaan, että olisi saanut ystäwästään tuon lannistawan tunteen pois wieroitetuksi ja kuin hän huomasi jotakin waijuttaneensa, oli hänen sijällinen ilonsa tähdellinen.

Antti rupefi nyt wähitellen suwaitsemaan toisiakin koulutowereitaan, wieläpä tuntemaan seuralämänsä piirin liian pieneksi ja ahtaaksi. Wähitellen mieltä ja kiintyi hän yhteen ja toiseen, ja ennen pitkää oli hänen seurapiirinsä lisääntynyt puolellakymmenellä towerilla. Nämät olivat, ikäänkuin jonkun sisällisen, tietämättömän waalin kautta, Dskari ja Antti walinneet koulutowéristosta, sillä heillä, ainakin osaksi, oli samalainen luonne kuin walitsijoilla itselläänkin oli. Tämän uuden seuralisän kautta tuli elämä waihtelemammasi ja iloisemmasi, mutta wakaana ja totisena pysyi se yhä edelleentien. Sillä mitään ylimielisyyttä ja riwoutta ei kärsitty, ja jos joku yritti jotakin semmoista tekemään seurasia tahi ulkona siitä, hän kohta michissä hälwästiin, ja sillä tawalla kaikki halpamaisuus tukahutettiin, ennenkuin se oli oikein idullekaan pääsnyt; olipa niinkuin tämä olisi ollut mallikelpoisa waliojoukko.

Seikä Eskari että Antti oli luofallaan ensimmäinen oppilainen. Opettajakunta ihmetteli Antin terävä-älyisyyttä ja kykyä, pikaisesti oppimaan vaikeimpiakin opinkohtia. Opettajakunnalta ei myöskään jäänyt huomaamatta pojan arwoks wafaisuus ja se ankara totuuden tunto, mitkä oliwat wallitsewina kaikissa hänen teoissaan ja toimissaan, ja kaiken tämän tähden kunnioittiwat he häntä suuresti; he pitiwät häntä luofan krununa ja toiwoiwat hänestä paljon.

Sillä tawoin kului vuosia, ja ystäwykset kohosiwat luofalta luofalle. Wuosien kulussa muodostui Antti pulsteakfi nuorukaiskfi. Sorea ja jäntewä oli hänen wartalonsa, ja kun siihen vielä lisäki tulee hänen pyöreät, werewät ja tähteläiset kaswonsa, siniset lempeät silmänsä ja wahwa, mustanruskea tukkanja, ei lukaan woinut mieltymättä häneen katsoa.

Koulun loma-ajat oleskeliwat ystäwykset kotipitäjässään. Kun ei Antti woinut isäpuolensa wuokfi mennä kotiinsa lomaaikaa wiettämään, toimittiwat äiti ja holhoja hänet, omasta hartaasta pyhnnöstään, asumaan Eskarin kotona. Tämä oli kiu molempien ystäwysten hartain toivo, ja kun tämä toteentui, ei heidän ilollansa ollut rajoja.

Pitäjän pastori oli hywä tuttawa Eskarin kotona, sentähden käwi hän perheineen usein siellä wieraana. Pastorilla oli seitsentoista wuotinen, Lotta niminen tytär, joka oli hänkin noilla wieraisilla käynneillä aina mukana.

Kapsuudesta pitäin oli Antti tawasta nähnyt pappilan Lotta-neiden, eikä hän siis ollut tuntematta häntä, mutta koko kouluaajallaan ei hän ollut nähnyt neitiä. Tällä wälin oli Lotta kehkeentynyt kauniikfi ja wiehättäwäkfi neidikfi. Hento, keweä, melkein ujomainen käytöksensä ja hurskas kainoutensa enenski vielä suuressa määrässä sitä suloutta, mitä muutoinkin hänen koko olennessaan niin runjaasti löytyi.

Pastori nyt kuten ennenkin käwi perheineen wieraina ja kun Antti uudessa asemassaan näki Lotan, tefi se häneen niin sywän wafutuksen, että hän tuli niinkuin puusta pudon-

neeksi. Hän ei ksennyt mitään toimimaan, puhumaan, eikä edes ajattelemaankaan. Yksinään wetähi hän toiseen huoneeseen, selvittelemään sekawia ajatustiansa ja jäädyttämään polttawaa otsaansa. Tämän nähtyään tuli Eskari häntä hakemaan.

„Mitä sinä tänne tulit? Tule nyt tekemään vieraille seura“, sanoi hän.

„En welifeni woi . . Minä en woi hywin, — salli minun olla yksinäni!“ pyyteli Antti.

Eskari luuli, että hänet on taasentkin wallannut tuo wanha synkkämielisyhyden puuska, sillä hänen oli mahdoton käfittää, että hänet olisi joku taudin aine kohdannut näin pikaisesti, koska hän ennen vierasten tuloa oli iloinen kuin käki metsässä. Kun hän tiesi, ett’ei Antista woinut tuokiossa poistaa sitä surumielisyhyttä, mikä häntä vielä nytkin tawantakaa kohtasi, jätti hän hänet, ja kiirehti vieraille seura tekemään.

Antti meni ullakkokamariin, joka oli ystäwysten yhteinen huone. Hän awasi affunan ja siitä wirtaawa raitis iltakalween ilma teki hywää hänen hätääntyneelle sydämellensä.

Hän tunsi häiriönsä syyn; ja sen wuoksi teki hän tarlkaa tiliä itsensä kanssa: „Ollisiko mahdollista . . ? Ei, ei ole . . ! Mutta onhan ennenkin semmoisia ihmeitä tapahtunut, — kummempiaakin, . . . miks’ei nyt woi si niin kähdä? Mutta ystäwäni Eskari . . ? misjä suhteessa hän on häneen . ? hehän owat lapsuuden ystäwät . . . Mutta ei, ei, ei . . . heidän wälillänsä ei woi olla mitään . . ei mitään, sillä heidän wälinsä on niin wapaa ja awonainen toisiaan kohdatessa; ja niin ei se olisi, jos siinä jotakin olisi . . — — Mitäs minä nyt? Deenhän wäärin ystäwäni kohtaan, kun annan tuommoisille ajatuksille waltaa, sillä olisihan hän sen minulle ilmoittanut, jos waan heidän wälissänsä jotakin semmoista olisi“.

Tämmöisiä ajatteli Antti ullakkokamariissa ollessaan. Häneltä ei ollut salassa se suosio ja kunnioitus, minkä hän oli hywän oppinsa ja wakawan elämänsä kautta kouluajallaan kaitilta ihmisiltä saanut. Tämä hawainto wirkisti hänen häm-

menthynttä mieltänsä, tämän ajatuksen valossa sai hän kaffinertaista voimaa ja rohkeutta mieleensä. Kaikk'ei hän woinut omantuntonsa edessä löytää itsesjäsä mitään wifaa, että hän olisi mitään laiminhönnyt koulunkäyntinsä ja elämänsä suhteen, päätti, hän kuitenkin kaffinertaisella innolla ryhtyä opinnotansa jatkamaan ja ankarammin walwomaan elämäänsä, ja kaikki tuo sentähden, jotta hän kerran woisi saada Lotan omaksensa.

Kaikki tuo haaweilu teki hänet niin iloiseksi, ett'ei oltu koskaan ennen hänessä semmoista nähty. Hän tunsi rakastawansa kaikkia ihmisiä ja jos hän olisi woinut, olisi hän sulkenut koko maailman syliinsä.

Tämmöisessä mielentilassa oli Antti, kun Eskari taas tuli hänen luoksensa. Awoimin sylin juoksi Antti ystäväänsä vastaan ja sulki hänet syliinsä. Hän ei woinut pidättää itseänsä, waan kyyneleet tulivat hänen silmiinsä ja siinä hän fitten itkeä nyhyki.

„Mitä, Jumalan tähden, sinulla on, Antti?“ kyseli Eskari hätäilewästi.

„Ei mitään“, sanoi Antti ja irroitti itsensä hänestä.

„Oletko kipeä?“

„En.“

„Sinä, ystäväni, olet nythään niin kummallinen, ett'en ensinkään hymärrä sinua“, sanoi Eskari hämillään.

Totta kyllä on, että minä tuolla alhaalla ollessani sain jonkunmoisen pahoinwoinnin puuskan, mutta nyt se on ohitse. Minä olen nyt niin iloinen ja rakastan sydämeni pohjasta kaikkia ihmisiä, erittäinkin sinua ystäväni. Sinä minua hymärrät ja sinuun woin rajattomasti luottaa“, puheli Antti, tarttuen toistamiseen syliksi ystäväänsä.

„Olipa hywä, ett'ei se sen pahempaa ollut, sillä minä pelkäsin pahinta. Mutta kummallinen sinä fittenkin olet, sillä noin iloinen et ole ennen koskaan ollut, etkä tuolla lailla puhunut“, sanoi Eskari.

„Se kyllä taitaa olla totta, mutta sallithan, ystäväni,

minun olla iloisen, sillä tästäpuoleen aion aina semmoinen olla", sanoi Antti.

„Sydämeni pohjasta suon sinun olla iloisena, sillä tarpeeton suru ja synkkyys lannistaa sekä sielua että ruumista. Ei mikään ole minulle suotuisempaa kuin se, että kaikki synkkyys katoaisi sinusta, jota et woine kieltää itsessäsi löytyvän; siihen suuntaan olen koettanut waikuttaa sinuun ja sen iloisempi olisin, kun woittaisin mitä olen tarkoittanut“, haasteli Eskari siinä luulossa, että Antti oli nyt iloinen sentähden, kun hän oli karjinnut synkkämielisyheden.

Rauan, myöhään yöhön, haastelivat ystämykset iloisesti niitä näitä. Wihdoin nukkuiwat he makeaan uneen.

Antti oli uskonut ystävästään, ett'ei tämä mitään häneltä salaa, mutta tästä hetkestä pitäin oli hänellä itsellensä jotakin semmoista, jota hän huolellisesti salasi ystävältään ja kaikilta muilta ihmisiltä.

Pastorin perhe edelleenkin käwi usein nimismiehellä wieraina ja käwiwätpä hekin pappilassa. Antti oli iloisempi wäliaikoinakin tuon ensimmäisen kohtauksen jälkeen, mutta kun hän wieraisilla ollessa tuli Lotan pariin, tuli hän niin ujoksi ja wäköpuheiseksi, että kaikki sitä kummastelivat. Hän wältteli muita ja istuskeli yksinään jossakin nurkassa; erittäinkin karttoi hän niitä ryhmiä, misä keskusteltiin jostakin asiasta. Ei sekään saanut häntä rohkeammaksi eikä puhelijaammaksi, waikka pastorikin useat kerrat puhutteli häntä funnioittamasti. Pastori tavallisesti selwin sanoin antoi tietää, että Antista suuren neronsa ja kykynsä, sekä wakawan elämänsä wuoksi toiwottiin paljon; mutta ei sekään auttanut, sillä hän waan häpeä ja punasteli näitä kuullessaan. — Niin, Antti rukalta loppui kaikki rohkeus ja uskallus hänen parissaan ollessaan, jota hän sydämesään kenenkään tietämättä rakasti ja jolle hän oli koko wastaisen elämänsä pyhittänyt.

Waikka Lotta olikin wienon kaino, oli hänen käyhtöjensä

kuitenkin vapaa ja ujoestelematon. Eräänä kertana tuli hän Antin luo ja sanoi:

„Mitä teitä waiwaa kuin te olette niin arkamaisen ujo? Meille muillekin käypi itäwäksi tuo ankara ujoutenne. Ollaa hywä ja tulkaa tekemään seuraa!“

„Mitäs minä . . . enhän minä tämmöinen . . .“ änkytti Antti wastaukseksi, ja joutui niin hämille, että hän punastui kormia myöden.

„Minkälainen?“ kysyi Lotta, seisoen hänen edesjään ja katsoen häntä kysyvästi silmiin.

„Täm . . . tämmöinen . . . näin, näin — halpa“, jankutti Antti, joutuena yhä enemmän pulaan.

„Älkää niin sano. Minkätähden te halpa olisitte? Teillähän on teräwä pää kuin partaweitzi, ja opettajakuntanne sekä kaikki ihmiset kunnioittawat teitä . . . teistähän woipi vielä tulla kokonainen nero. — Teillä ei siis ole mitään syytä pitää itseänne halpana“, sanoi Lotta ja meni pois.

Antti tuli nyt oikein hurmauksiin. Lotta oli ollut likellä häntä. Hän oli kuullut hänen sointuwan heleään äänensä, nähnyt hänen hennon ja solakan wartalonsa ja wicheät kaswonsa, tuntenut hänestä wirtaawan lemмен pyhän, polttawan wirran. Hän oli puhunut lempeitä ja luotettawia sanoja, wiittaamalla omaansa ja muiden ihmisten kunnioitukseen ja samassa hänen tulewaisuuteensa. Ehkäpä Lotta tunsi sydämessään samaa kuin hänkin, — — niin, ehkäpä!

Nämät tunteet eiwät suinkaan olleet omiansa tekemään Antista seuramiestä. Yksinään istuili hän waan jossakin nurkassa, nauttien niitä tunteita, joita wast'ikään oli niin runsaasti hänen sydämensä wiritetty. —

Kun wieraat oliwat menneet, meni Antti taasenkin ulkokuokamariinsa. Siellä mietti hän tilaansa ja wertaili nytkin itseänsä ystäwäänsä Eskariin, ja hän hawaitsi suuren eron olewan hänen ja ystäwänsä välillä. Eskari oli aina iloinen ja vapaa kaikessa käytöksessään kaikkien ihmisten kanssa. Lotan-

kaan läsnäolo ei näyttänyt häneen waikuttawan hyvää eikä pahaa . . olihan waan niinkuin ei olisi mitään erinomaista saapuwilla ja se oli Antista kummallisimmista kummallisim. Pakkausipa tuntumaan siltäkin, ett'ei Oskarilla ole tuntoa eikä sydäntä; mutta tätä aatetta ei hän päästänyt wastaan, ja wihdoin päätti hän, että kyllä hänellä on molemmat, mutta hän on niin vapaa, — ja kenties on hän vapaa Lotankin suhteen.

Näitä mielti Antti itsöksensä. Hän oli tyytymätön omaan itseensä, kun ei hän ollut niin vapaa kuin ystävänsä oli. Jospa hän olisi semmoinen, awaisi hän heti sydämensä rakastetullensa, tulisi siitä vielä mitä tulisikin, mutta astain nykhisellä kannalla ollessa ei hän woi sitä tehdä; mutta kerran tulee vielä se aika, jolloin woin pyytää häntä omakseni ja sen saawuttamiseksi tahdon uhrata henkeni, kytyni, tarmoni, ja woi-
mani. Näitä mielti Antti.

V.

Wuosia on jokunen wierahtänyt. Ystämykset eivät ole enään samassa koulussa, sillä Desari on jo useita lukukausia ollut yliopistossa. Antti on ensimmäisenä oppilaana siirretty koulun kuudennelta luokalta seitsemännelle. Paljon oli hankaloita vaikeuksia tuottanut Antille tuo kaksikielinen opetus, mutta hänen terävä älynsä ja ankara ahkeruutensa woitti kaikki vastukset, ja kunnialla suoriintui hän kaitista pulmista, sillä olihan siinä joku mahdollisuus olemassa. Muutoin oli Lotan siweellinen kuva aina hänen sydämesjään, ja tämä kuva sekä se toivo, että hän saisi hänet wihdoin omanansa syliinsä sulkea, warkisti ja kiihotti häntä kaiten woimansa perästä ponnistelemaan, saawuttaaksensa päämaalinsa, ja tämän tunnon ja toiwon walossa jaksoi hän niin paljon.

Suuri tässä jamassa kohtasi Anttia arwaamaton wastoinkäyminen. Huomattuaan mitä vaikeuksia kaksikielinen opetus kouluissa tuottaa, olivat johtawat henkilöt poistaneet niistä Suomen kielen, tehden ne siten taasinkin umpiruotsalaisiksi. Seuraus siitä oli se, että monen oppilaan täytyi luopua koulusta, sillä ne pari suomalaista oppilaitosta, mitkä maassamme silloin jo oli, olivat niin kaukana heidän kodeistansa, ett'ei heidän waransa riittäneet niissä opintojansa jatkamaan.

Wielen katkeruudella ja loukatulla kansalaisen tunnolla tunsi Antti kansan lapsena, kuinka suuri wääritys tapahtuu kansalle, kun maan koululaitokset owat wieraskielisiä, ollen itäänkuin suljetut kansalle, waikka ne sen waroilla kustannetaan. Hänestä tuntui siltä kuin hänestäkin olisi riistetty kaikki mah-

dollisuus lukujensa jatkamiseen, ja tämä tuntui hänestä kuolon iskulta. Jonkun aikaa taisteltuaan itsensä ja tunteittensa kanssa, päätti hän wihdoin, ankarain ponnistustensa tähden wäsyneenä, lewätä yhden vuoden ja sitten mennä suomalaiseen kouluun jatkamaan opinnoitansa.

Kun Oskari meni yliopistoon, vuokrafi Antti itsellensä asunnoksi erään ullakokamarin. Hän ei halunnut enään asua Oskarin kodissa semminkään kuin tämä ei useinkaan tullut kotiin käymään lukukautten wäliajoillakaan. Di kuinka harvastaasti Antti ikäwöitsi ystäväänsä tämän poisja ollessa; warfinkin kuin hän yhsinäisyhdesjään mietti edessjään olewaa elämänsä rataa ja sydämensä hartainta toiwoa, tuli tämä ikäwä oikein jonkulaiseksi kuumeen tapaiseksi taudiksi. Ahkeran kirje-waihdon kautta koetettiin kyllä aatteita waihtaa ja tunteitaan toisilleen ilmoittaa, mutta olihan se niin kuollutta ja kylmää, lämpimän ja awosydämisen puheen rinnalla, jolloin pienimmätkin asianhaarat kaikfine hienouksineen tulewat niin eläwästi esiin. Suuresti tätä ystävän kaipiota lisjasi sekii seikka, kun hänellä ei ollut mieluista seurustelijaa. Häntä kyllä nytkii usein kutsuttiin pappilaan ja nimismiehelle wieraiksi, mutta kun ei hänellä ollut Oskaria tukenansa, ei hän ujon luonteensa wuoksi woinut sinne mennä. Niillä harwoilla kerroilla milloin Antti ja Potta kohtasiwat toisiansa, kohteli Potta häntä erinomaisen ystävällisesti; mutta sittenkään Antti ei uskaltanut lähestyä häntä. Pelonselaisella pyhällä kunnioittamisella ja ikäänkuin puolijumaloitsemisella, pyysi hän loitompana hänestä. Jos milloin niin sattui, että hän oli pakotettu puhumaan jonkun sanan Potalle, joutui poikaparka niin hämille, ett'ei hänellä useinkaan ollut sanaa suuhun tulewaa; ja jos hän jostus sai jonkun sanan sanotuksi, oliwat ne melkein pistelewäisiä ja niin umpikuljuisia, ett'ei niitä woinut hymärtää suoranaisesti kukaan. „Kummallinen tuo Antti“, sanoi Potta semmoisissa tilaisuuksissa usein.

Näin tavoin ei Antti saanut kaipaavalle sielullensa huvitusta mistään. Kansan seasja hän oleskeli enimmäkseen joutohetkensä ja siellä haihtui useinkin hänen huolensa ja ikävänsä. Mutta ei sitäkään ollut aina saatavisja, sillä kiireiset kesäiset työt veivät viikkokausiksi ihmiset pois kylästä. Eikä tämä seurustelu täysin tyydyttänytäkään Anttia, sillä hänen korkealle pyrkivä henkensä olisi ollut mailla vastakaikuja niille tunteille, mitkä hänen omassa sydämessään luvastelivat ja niitä ei hän muka ollut löytävinänsä heidän seasjaan.

Jo niinä aikoina, jolloin Antti oli päättänyt noiden koulumullkausten vuoski olla vuoden poisja koulusta, oli hänen mieleensä jolkahtanut, että hän tuona pitkänä loma-aikana loettaa ryhtyä kirjallisiin toimiin; kuitenkin ei tämä aate ollut vielä kypsynyt päätöskeksi. Mutta kun tuo ikävän ja kaipauksen tunne kävi kullurilleen, joudutti se hänen päätöstänsä ja hän tunsi ikäänkuin sijällisen äänen kutsuvan häntä ja kehottavan heti ryhtymään työhön.

Nyt tuli Antille toiset tuumat. Hän ryhtyi työhön, ja nyt ei hänellä ollut ikävä, eikä hän kaiwannut yhdenkään ihmisen seuraa. Ullakofamarisja, aatteidensa ja työnsä keskellä, istui hän yön ja päivät ja tuskin jouti hän jonkun hetken lewähtämään. Kolkkoina pitkinä syksyisinä ja talwisina öinä näkyi Antin ullakofamarista walkea ja ihmiset arwelivat: „mitähän se tuo poika tekee?“

Näin ponnistellen kirjoitti hän vuoden pitkään paljon kaikenlaisia kirjallisia tekeita. Miisjä oli suorasanaisia kertomuksia ja runollisia kähähtsiä sekaisin, ja niitä oli vuoden työksi niin paljon, että täytyi ihmetellä, kuinka hän niin vähäsjä ajassa oli woinut niin paljon aikaan saada. Mutta Antin luonne oli semmoinen, että jos hän ryhtyi mihin työhön, teki hän sitä täydellä innolla.

Kukaan ei tiennyt mitä Antti kirjoitti, mutta sen woinen tiesi, että hän kirjoitti mahdolloman paljon. Tämä tietämättömyys tuli siitä, kun Antti ei näyttänyt kenellekään työnjä

fisällystä eikä suullisestikaan jutellut niistä. Hän pelkäsi, ett'eivät ihmiset hymärrä häntä, sen wuofji salasi hän ahferan tyhnsä tulokset. Monenlaisia huhuja ja arweluita kuuluikin tuttawien joukossa tuosta Antin peitetystä työstä.

„Mitähän wainen se tuo Zyhylän poika niin ahferasti kirjoittaa? Ei sitä kertaa mene hänen kamariinsa, ett'ei hänellä ole aina pännä kädesjä. Mutta annas kun waan joku huoneesen astuu, työntää hän heti paperinsa laatikkoon, pännänjä lätkitorppoon ja sitten hän istuu puhumatta, pukahattamatta, shykän ja miettiwän näköisenä. Tuommoisesa asemassa ollessaan näyttää hän eläwältä kuolleelta tahi jonkumoiselta kumapatfaalta, ja hän woisi semmoisesti olla, waikka kuinka kauwan wieras siellä olisi. — Yökaudetkin näkhy hänen kamaristaan walkea“. Niin puheli kerran suuresa wäkijoukossa Kopolan Kalle-ijäntä.

„Hittoko ne kaikki hasfut tietää, mitä ne töhräilewät työn puutteesä“, sanoi Zörölään Juuso.

„Ei niin pidä sanoa. Minusta ei poika näytä ensinkään hasfulta, päinwastoin on hän miettiwämpi ja ajattelewampi kuin moni muu ijäkkäämpi koulun kähnyt; en ole kenenkään muun huomannut tarkemmin sanojaan punnitsewan kuin hänen“, wastusti Kopola.

„Kyllä hän kuitenkin tuohiraamattua kirjoittaa, jos hän kerran kirjoittaa“, sanoi Zörölä loukatun tunnolla.

„Minkä sinä tuohiraamatuksi kutsut?“ kysyi Kopola puolihiwastuneena.

„Kaikki mikä ei ole Jumalan sanaa“, wastasi Zörölään Jusfi weltosti.

„Minusta tuntuu, ett'et sinä ole lufenut tuohiraamattua että muutakaan“, sanoi Kopola suuttuneena ja lähti pois.

Tämmöisiä puhui ja mietti kansa Antista, mutta hän jatkoi waan työtään, huolimatta mitä hänestä ajateltiin ja puhuttiin; eipä hän oikeastaan tiennyt ajateltinkokaan tahi

puhuttiinko hänen työstään mitään, hän waan wuodatti sie-
luun paperille.

Oskari oli kirjoittanut, että hän tulee kewätluwalle ko-
tiin. Tämä oli Antille odotuksen ja toiwon aika. Hänelle,
yffin hänelle hän woi awata sydämensä, paitsi yhtä asiaa
mikä oli hänen oman sydämensä salaisuus ja sitä ei hän woi-
nut eikä luullut tarwitsewansaakaan hänelle ilmoittaa, kos'ei
hän luullut vielä oikean ajan tulleen. Mutta nuot kerto-
elmat ja runoilut, joita hän oli kotoon hönnyt sillä ajalla,
jolloin he eiwät olleet toisiansa tawanneet, ne hän aikoi täy-
dellä luottamuksella uskoa ystävänsä nähtäväksi; minkä tuo-
mion langettaisikin, mukautuisi hän ehdottomasti sen alaiseksi.

Odotettu hetki tuli. Tuskin oli Oskari saanut rakkaat
omaisensa terwehdytetyksi ja matkareppunsa sisään saaduksi, kun
hän jo kiirehti Antin luo. Sanatonna, äänetönnä syleili
Antti towin ystäväänsä ja kyyneleet wieriwät hänen poskiansa
myhden; yhtä innokas oli Oskarin kuin Antinkin terwehdys.

Eiwät olleet Oskarille tuntemattomat ystävänsä kirjalli-
set harrastukset; kirjewaihdon kautta oli se hänellä tiedossa.
Kun ensi kohtausten tunteet olivat wähän hälwenneet, otettiin
heti Antin työn tulokset käsille. Jossa ja luottamuksella toi
hän ne ystävänsä vaatimuksesta esille. Oskari silmäili niitä
häätäpikaa ylimalkaisesti, mutta kuta enemmän hän niitä sil-
mäili, sitä enemmän kadotti hän leikillistä iloiisuuttansa. Wi-
meiin perehtyi hän jotakin wiskiä kappaletta tarkastamaan ja
yhä wakaisemmaksi ja tarkkaawaisemmaksi tuli hän. Wiimein
waipui hän niin sywään lukemiseen ja tutkimiseen, ett'ei hän
nähtänyt huomaaman ulkomaailmasta mitään.

Tämä oli Antille tukala hetki. Hänen ensimmäiset kyhä-
yksensä olivat nyt ensikerran tarkastuksen ja arwostelun alai-
sina, ja jos kohtakin se oli ystävä, joka tätä tefi, riippui kui-
tenkin kaikki siitä, minkä tuomion tämä niistä antoi; tuntuisipa
se kuolon iskulta, jos hän ne halweksien luotansa pois heittäisi.

Wähitellen firkastui Oskarin otsa ja wiimein käiwät

hänen kasvojensa juonteet tyytyväisen näköisiksi. Kun hän oli lutenut erään tyyhyväisen, suorasanaisen kertomuksen ja joitakuita runokappaleita, nousi hän äkisti ylös ja tarttui ystäväänsä sylkiksi. Siinä ollessaan ei kumpikaan puhunut ainuttakaan sanaa, sillä kumpikin heistä oli tunteittensa wallissa.

„Minä en ole osannut aavistaakaan, että sinulla on tuommoinen kirjailijalyhy. Ensimmäiset kokeetkin ovat tarkalla aistilla ja suurella huolella kirjoitetut; mutta mikä sinusta tuleekaan, kun enemmän kehityt kirjallisesa työssä“, sanoi Eskari selwitthään hämmingistään.

„Kuulisitko noitten tyyhyvästeni kannattawan painomus-tetta?“ tyyhi Antti pelokkaasti.

„No, kaikella muotoa — kuinka muutoin; ja takaanpa, ett'ei niistä synny mitään roskapöytäkirjallisuutta; sen parempi, mitä pikemmin laitat esikoisjesi painoon“, sanoi Eskari.

„Sinä, ystäväni, toivot minusta aina waan paljasta hyvää“, sanoi Antti murtunein mielin.

Tästä hetkestä pitäin sai Antti taas uutta rohkeutta. Ystäväänsä Eskarin turwin rohkeni hän käydä Eskarin kotona ja pappilasja wieraina. Niissä käynneillänsä sai hän nähdä Lottaakin ja kuulla hänen sointuwaa puhettansa. Yksin tämäkin waijuttu jo Anttiin terveellisesti. Wähitellen katosi hänestä taaskin suurimmafsi osaksi tuo umpimielinen ujous, niin että hän otti osaa muiden keskusteluihin, ja näissä elähtyi hän tawasta niin, että hän woi taas toisinaan hymyilläkin.

„Kun Eskari tuli kotiin, tuli teistäkin ikäänkuin toinen mies; hän yksin woipi luoda hieman waloa teidän ujoon luonteesenne“, sanoi Lotta Matille eräässä keskustelussa hymyillen.

„Mieli on useinkin synkkä sisällisten taisteluiden tähden. . . Sydän se on, joka waijuttaa ulkoihmiseen“, sanoi Antti punastellen.

„Mitäpä fuolettawia taisteluita olisikaan noin nuorella

ijällä ja semmoisilla opin ja ky'hn lahjoilla warustetulla nuorukaisella kuin te olette", sanoi Lotta.

"Kun sielu janoo totuutta, pyrkii se tarfoitettua päämääräänsä kohden. Mutta kun yhtä ja toista estettä ja loukkauskiveä tulee eteen, jotka uhkaawat kaikki pyrinnot ja toiveet tyhjäksi tehdä, niin uskallus puuttuu ja toiwokin katoa, ja silloin ei sydän woi olla iloinen ja rauhallinen, sillä epätoiwu pauhaa silloin siellä", puheli Antti wähän rohkastuneena.

"No, johan nyt kaikkea!"

"Kuinkas sitten ihmisen tulee semmoisissa tilaisuuksissa tehdä?"

"Kärsiä, odottaa, uskaltaa ja toiwoa; nämät eiwät anna häpeään tulla. Ken niissä lujana pysyy, hän woittaa viimein rohkeimmatkin pyrintönsä", sanoi Lotta kokeneen ihmisen arwofaisuudella.

Tämä keskustelu waiwutti Anttiin taikawoiman tawalla. Hän oli ensikerran eläessään awannut puolittain hänelle sydämensä. Mitä lempeitä, luottamusta synnyttämiä ja toiwoa herättäwäisiä janoja Lotta oli lausunut! Weri nousi Antilla päähän ja korwat suhijiwat niin kummallisesti. Hän tunsi punastuwansa korwia myöden, ja pelkäsi, että hänen hämminkinsä huomattaisiin. Tämän tähden otti hän kiireesti jäähywäiset ja lähti pois. Kaikki koettiwat estää hänen poislähtönsä minkä woiwat, mutta mikään ei auttanut, hän meni waan. Pappilasja oli oltu tällä kerralla. Sinne jäi vielä iloinen seura, sillä ilta ei ollut vielä paljon kulunut.

Kun Antti tuli kotiinsa, nakkautsi hän pukupäällä wuoteeseen. Hänen yksinäiseen huoneeseensa ei kuulunut yhtään häiritsewää ääntä eikä liiettä. Ujutukset saiwat wapaasti lentää ja ne lensiwätkin. Mutta mikä sekamelska? Ne kiitiwät opin korkeimmille kuffuloille, aina parnassolle saakka . . . firjailijamaineeseen — — ne warustautiwat färjimään, odottamaan, uskaltamaan ja toiwomaan ja — — woittamaan. "Lotta, Lotta! Sinun tähtesi tämän kaiken tahdon kestää, tahdon

färsiä, odottaa ja — toivoa. Itse olet minulle wakuuttanut, ett'eivät ne anna häpeään tulla ja että joka niissä wahwana pshyh, hän woittaa viimein rohkeimmatkin toiveensa. Miin, minä tahdon lujana pshyä ja woittaa. Mutta ei! Oskari, Oskari, ystäväni — — ei se niin ole, mutta hän on niin iloinen! Jospa minäkin uiin olisin, niin silloin woisin. Mutta sitä en woi . . , niin, minä en woi . . ; miksi minä olen tämänmoinen? . . niin onneton ja niin onnellinen . . yht'aikaa molemmat . . kummallista! mutta minä en kestä tätä kauan."

Tämmöisiä aatteita lensi Antin aivuisia sitin sokin yhtenä myrskynä. Hän ei saanut niistä mitään selwää, eikä tyennyt tekemään mitään ratkaisewaa päätöstä. Beri kuohui vielä nytkin hänen päässään ja semmoisessa kuumeen sekaisessa houreessa waipei hän aamupuoleen jonkunmoiseen unen horrokseen.

Kello oli kohta kahdeksan kun hän aamulla heräsi. Pää tuntui kipeältä ja raskaalta ja korwat suhisiwat wieläkin. Hän huuhtoi päätänsä kylmällä wedellä, wirtistääkseen sekanaisia aatteitaan ja humisewaa päätänsä.

Hän yritti ottamaan aamiaista, mutta ruoka ei maistanut; otti hän kuitenkin muutaman palan, waan kauan pyöriwät ne suussa, waiffa kuinkakin hän olisi purra wakkannut niitä. Siitä päästyään yritti hän kirjoittamaan jotakin kertomusta, mikä oli hänellä keskitekoisena. Mutta siitäkään ei tullut mitään, sillä ajatukset eiwät pshyneet koossa, waan harhailiwat sinne tänne; sentähden tuli työkin sekawaa ja asiatonta. Tämän tähden wiskasi hän kirjoitusneuwot pois luotaan ja rupefi miettimään tilaansa. Pää käden warassa, istui hän pöhdän päässä, nojaten kynnäspäällään pöytäan. Siinä istui ja mietti hän. Hän unhotti ulkomaailman ja waipei niin sywiin aatelmijn, ett'ei tiennyt sitäkään, missä hän oikeastaan oli, sitä wähemmin mitä aika oli kulunut.

Yht'äkkiä kuului askeleita kamariin tuowilta rappusilta.

Antti havahtui ikäänkuin unesta. „Mitähän . . . ketähän sieltä nyt . . .?“ ennätti hän ajatella kohentaessaan samassa itseänsä.

Owi aukesi ja sijään astuivat. Eskari ja Lotta. Antti jäikähäti niin heidän tulostansa, että hän taasen tunsi nousewan veren päähänsä ja kaswonsa punastuwan.

„Toivotat nyt, ystäväni, meille onnea, sillä me olemme kihlatut! Mulla poislähtösi jälkeen tapahtui se pappilasja, ja olisimme niin kernaasti suoneet sinunkin olleen ottamassa osaa onneemme ja iloomme. Mutta kun sinä et ollut paikalla, lähdimme sinulle ilmoittamaan iloamme“, sanoi Eskari, ottaen Lottaa kädestä kiinni ja läheten Anttia.

Antti käwi kalman kalpeaksi. Ei nyt weri nousnut päähän, eikä tulehduttanut hänen kaswojansa, waan se pakkauksi sydämeen ja siellä saatti se aikaan sanomattoman tuskan ja ahdistuksen. Suurella ponnistuksella nousi hän ylös ja alkoi astella tulijoita kohden. Hänen askeleensa olivat epävakaiset ja horjuvat, ja olipa likellä, ett'ei hän kaatunut.

„Suokoon Jumala teille i-iloa ja on-onnea!“ sai hän viimein kowalla äntkäämisellä heille sanotuksi, terwehtien wapiwalla kädenpuristuksella erikseen kumpaakin heistä.

Hänen äänensä oli soinnuton ja epäroiwä, ja sentähden kuului se siltä kuin olisi haudasta kumisjut. Käden anto ei ollut lämmin eikä sydämellinen kuten ennen aina oli ollut; se oli kylmä, kiireinen ja arastelewainen. Kun hän oli saanut tuon melkein pakollisen ja puolinaisen onnentoivotuksensa tehdyksi, meni hän horjuen ja hoiperellen pois heidän luotansa ja istui hermottomasti pöydän päässä olewalle tuolille, päästäen samassa kumisewan huokauksen.

„Woi hyvä iä! Mitä sinulle, Antti, on tullut? sinä et ole terwe . . . mikä sinua waiwaa . . .? Niwanhan sinä tuolet tuohon paikkaan“, hätäilivät kihlatut yhteen ääneen ja kiirehtiwät koettelemaan hänen päätänsä ja waltimoitaan.

„Ei minua mitään waiwaa . . . pääni waan wäjäsen . . .“

se jo wähäsen tuolla pappilasja . . kyllä se on pian ohitse“,
koki Antti änkyttää.

„Niin, mutta sinussa on jonkulaista kuumetta, sinua ei
saa jättää awutta“, sanoi Lotta, pitäen kättään hänen otsallaan.

„Ei, ei sitä tarwita“, esteli Antti.

„Sitä tarwitaan“, sanoi Lotta ja samassa kiirehti hän
ulos. Palatessaan toi hän kysmää wettä ja erään naisen.
Sitten kehotti hän Antin panemaan maata, opasti naista lää-
reillä wiilistyttämään hänen päätänsä ja antoi hoitajalle muita
ohjeita. Sitten lähtiwät Eskari ja Lotta pois.

VI.

Waltamaantien wieressä on pieni, punaiseksi maalattu tupa. Muuta huoneita ei ole ensinkään. Tupa on yksinäisellä, aukialla paikalla, erään niitun laidassa. Yhtään ihmisasuntoa ei ole pitkää wirstaa lähempänä ja firfolle on kolme wertaa matkaa. Sivukuljija ei näe kun sattumalta huoneen tienoilla ihmistä liikkuvaksi, ja moni heistä tuli sihen päätökseen, ett'ei siinä asu yhtään ristiselua, ell'eivät he näki si tuon tuostakin sawun tupruilewan tuwan katolla töröttävästä takan piipusta. Mutta kaikki epäilyskin katosi, jos ken asteli tuwan luo ja kolkutti tuwan eteen rakennetun, pienen etehisen aina salwassa olewaa owea. Silloin tuli owea awaamaan keski-ikäinen, karsineen näköinen waimoihminen. Tavallisesti ei hän puhunut luotuista sanaa, silmäili waan tulijaa surullisen näköisenä ja meni tupaan tafaisin. Jos wieras meni perässä tuohon neliseinäiseen huoneeseen, huomasi hän siellä toisenkin ihmisolennon, nimittäin laihan ja hinterän nuorukaisen. Huoneessa wallitji kaikilla hywä siwo ja puhtaus. Huoneen peräakkunan edessä oli pieni pyhä ja ihmeeseen näki wieras siinä kirjoitusneuwot. Tuo akkuna oli pöyhtineen ja kirjoitusneuwoineen pois päin maantiestä; lieneekö niin aiottu jo tupaa rakentaessa.

Jos wieras oli outo eikä hänen haluttanut puhetta alkaa, sai hän istua tahi seisoa waikka päivän, eikä talonwäki sittenkään sanonut hänelle yhtä ainoata sanaa. He silmäilivät waan rohkeata tungettelijaa epäluulon-alaisilla ja melkein päpelonsekaisilla silmäyksillä, ja jokainen silmäys näytti ikäänkuin nur-tuwan, kun wieraalla ei ole älyä mennä pois, häiritsemästä

heidän rauhaansa. Mutta jos joku tuttava tuli tupaan, oli tuvan asukkailla kyllä puhetta, waikk'ei se ollut juuri iloisinta laatua.

Lukija arvaa, ett'eivät nuot tuvan asukkaat suinkaan ole keitään muita kuin Zyhylän emäntä ja hänen poikansa Antti. Kumpaakin heistä on kohdannut sanomattomia wastoinkäymisiä ja onnettomuuksia, joista kummallekin seurasi ankarat kärsimykset, ja nämät yhteiset kärsimykset olivat liittäneet äidin ja pojan taas yhteen.

Me tiedämme jo, että Antilla oli ollut pari masentawaa wastoinkäymistä, jotka sortiwat hänen tunnoftaan sydämensä. Näistä ei äitiⁿ tiennyt mitään, sillä Antti ei ilmaissut sydämensä huolia ja tuskia hänellekään. Mutta nyt oli kohdannut uusi isku, joka oli heille molemmille yhteinen ja joka masensi heidän molempain mieltensä auttamattomiin.

Tunnettu oli, että Zyhylän Israeli isäntä, äidin toinen mies ja Antin isäpuoli, oli kauan jo rhyppinyt ja tehnyt hurjia kauppoja. Semmoisen elämäntawan seuraukset eiwät woinneet olla ilmitulematta, ja nyt ne olivat edessä. Ennenkuin kukaan woi aawistaakaan, oli hän tehnyt konkurssin. Hänen hallusjaan olivat sekä äidin että pojan warat ja sinne meniwät kaikki. Kun Zyhylän isäntä nautti yleistä luottamusta viimeiseen asti, ei Antin holhojakaan arwannut olla waroillansa ja ottaa pois pojan omaisuutta hänen hallustansa, eikä hänellä itjelläänkään ollut waroja massaa pojan omaisuutta. Waikka Zyhylän isäntä niintawoin hallitsikin jotenkin isoa omaisuutta, oli hän ennen konkurssia osannut häwittää sen niin että kaikki saamaamiehet jäiwät melkein ilmattomaksi.

Näin oli äidin ja pojan omaisuuskin mennyt kuin tuhka tuuleen. Jäljelle jääneillä rihkamilla ja sukulaisten awulla olivat he hädintuskin jaaneet rakennetuksi tuvan, misjä he nyt asuiwat. Sekä äiti että poika olivat fortuneet siihen määrään asti, että he yksistäneuwoin walitsiwat tuon syrejäisen paikan tuwallensa, jossa he, erotettuna pois maailman pettäwäisestä hyörinästä, saiwat elää yksinäistä erakkoelämää. Ei

heillä ollut suuria elämän tarvetten varustuttajia, eikä heistä kumpikaan woinut niitä työllensä hankkia, mutta sululaijet pitivät heistä sen verran huolta, etteivät he peräti hätään tulleet.

Niin, Antti oli nyt peräti fortunut mies. Hänellä ei ollut enään halua eikä tahtoakaan koulunkäyntiin, eikä mahdollisuuttakaan, sillä hänellä ei ollut varoja siihen. Hänellä ei ollut enään kenen tähden hän olisi pyrkinyt ja ahkeroinut. Hänen elämänsä suurin tarkoitusperä ja toivo oli tyhjäksi rauennut ja kolkolta, kuolleelta tuntui elämä nyt. Lapsuudesta pitäin oli synkistetty hänen umpimielistä luonnettaan, jota kuitenkin joku elämän kirkas säde oli joskus woinut walaista. Mutta kun kaikki toivo oli kadonnut, synkistyi hänen elämänsä auttamattomiin asti, sillä ei mikään woima woinut siihen enään luoda waloa, lämpöä ja uutta elämää.

Tuosja elämästä kuollessa tilassa ei hän kynnnyt paljon mitään toimimaan. Ainoana työnä oli hänellä kirjoittaminen, sillä hän koetti epätoiwon ponnistuksilla jatkaa kerran alkamaansa kirjallista työtä. Hän koetti muidenkin nähtäväksi luoda kumauksia ihmisyhäntien pettyneistä toiveista ja niistä katkeroista kärsimyksistä, joita ne mukanaan tuovat. Tuosja työssään oli hän nytkin niin ahfera, että hän teki sitä katkeamatta, milloin waan hänen woimansa vähänkään riittivät. Tämä ankara ponnistus ja sydämessä aina asuwa kuluttawa ja kalwaawa murhe heikensi hänen terwehtään arweluttawassa määrässä. Wihdoin laihtui hän laihaaksi kuin kaakinpuu, eikä tuosta uhkeasta nuorukaisesta ollut viimein jäljellä muuta kuin pelkkä warjo.

Mitä hywää sitten oli hänen kirjoitustustansa? Suoraan sanoen ei mitään; ei ainakaan niistä mitään hywää tähän asti ollut tullut. Ystäwänsä, Eskari, oli kyllä kehottanut häntä niitä painoon toimittamaan, mutta sitä ei hän ollut uskaltanut tehdä. Hän oli niitä kauan parsinut ja korjaillut, mutta koskaan eivät ne hänen mielestänsä kelvollisiksi tulleet; aina waan

niissä löytyi jotakin epäselvää ja kielwotonta. Siinä toiwossa hän kuitenkin teki työtä, että niistä kerran ehkä kuitenkin jostakin kielwollista syntyisi, saadaksensa niillä wähekään äitinsä ja itsensä niukan elämän tarpeiden lisäksi.

Pitkin ikäänsä oli Jyhylän emäntä ollut kristillinen ihminen ja tarkoin täytti hän niitä elämän welwollisuuksia, joita hän tunsi kristittynä päällensä lasketun. Kelpo ihmisenä kunnioitettiin häntä yleisesti; mutta lähtyipä semmoisiakin ihmisiä, jotka kiwenkowaan wäittiwät, ett'ei hän ole uudesta syntynyt.

Kappaletta ennen viime tapahtumia, lewisi paikkakunnassa eräs uusi uskon lahko, joka oli erittäin innotas oppiansa lewittämään ja kääntämään ihmisiä siihen. Erinomaisen tarkalla aistilla wainusiwat he, missä olisi joku murheellinen, fortunut tahi sairastawa ihminen. Kun he jossakin semmoisen huomasiwat, oli kohta joku heistä hänen kimpusfansa, kääntämässä häntä tuohon heidän mielestänsä ainoaan oikeaan, autuaaksi tekewään uskoon. Ja kun ihminen on useinkin fortunessa tilassaan taipuwainen kaikellaisiin haaweiluihin, tapahtui se aniharwoin, jolloin eiwät he semmoisten luona woittaneet tarkoitustansa.

Ditis huomasiwat he missä tilassa Jyhylän entinen emäntä nyhyään oli. . . He kokiwat nyt joka tilaisuudessa lähetä häntä ja julistaa hänelle oppiansa. Wähitellen alkoikin tämä waiikuttaa häneen niin paljon, että hän rupesti suosimaan heitä ja käymään heidän meluisissa seuroissfansa. Waikk'ei hän suorastansa hywäksyntykään heidän oppinsa suunnitelmaa, oli siinä kuitenkin paljon totuutta ja semmoista, joka sowlitui warsin hywin hänen masennettuun mielentilaansa. Usein koetti hän wäitelläkin heidän kansfansa niistä opinkohdista, joissa he hänen mielestään oliwat wäärässä, mutta jota enemmän hän wäittelä, sitä sywemmälle kietoontui hän kiihkeän lahkon pau-loihin.

Tämän tähden tulikin asia pian sifsi, että eräs heidän

innokkaampia läännyttäjiään oli alituisena wieraana heidän pikku tuvassaan. Tarfalla aistilla huomasi tämä, että siellä oli toinenkin henkilö, minkä mieli oli murtunut, kenties vielä enemmänkin kuin sen, jonka he olivat jo puoliksi voittaneet. Oh hä kiinteämmälle weti tämä paulaansa äidin ympärille, eikä pä kauan wiipynytäkään, ennenkuin äiti oli tähdellisesti heidän walssaan.

Kun tämä oli tapahtunut, antoi asiamies kowan käskyn äidille, että hänen tuli waiikutta poikaansa ja niin olla wälilappaleena hänen pelastukseensa. Hän oli jo alkukäyhneillensä huomannut, että poika mielenhartaudella kirjoitteli, milloin waan hänellä wäähäntään oli aikaa ja tilaisuutta. Äidiltä oli hän saanut tietoonsa, että hän kyhäsi jotakin kirjateosta. Lahkon lähettikäs piti sen shunnillisenä ja lauhean kadotuksen tuottawana työnä ja samassa julisti hän, että semmoisesta shunnillisestä työstä oli loppu tehtävä hänen huoneessaan, jos hänen oli mieli taiwaan waltakuntaa periä.

Tämä määräys huolestutti kowan äitiä. Hän ei ollut fortuneen poikansa työtä luullut miksikään shunnilliseksi työkse, mutta päinwastoin pitänyt niitä kummallisen sattuwina ja mieltä hylentäwinä kertomuksina. Tunsi hän usein jotakin hylpeyttäkin mielessään, kun hänen poikansa oli woinut semmoisia kirjoittaa. Usein lukikin poika niitä äidillensä ja pieni, murrettu seura tuli silloin hieman elähtyneemmäksi ja wirkistyneemmäksi.

Olipa äidillä toinenkin shh poikansa kirjoittamisen kieltoa vastaan. Hän tiesi ja tunsi tähdellisesti, kuinka murtunut ja fortunut hän oli ja kuinka ei hänellä ollut enään mitään toivoakaan miksikään tulla opin tiellä, ja että ainoa hänen elämänsä ehto oli juuri tuossa mielityksessään, jospa ei siitä olisikaan mitään aineellista hyötyä.

Tämä tulta leimuawa pannan uhka laski äidin kowan koetuksen alle. Pitikö hänen poikansa ainoa elämän toivo ja lähde, koettaa saada kuoliaaksi kuristetuksi? Pitikö hänen tur-

haksi tehdä kaikki ne jalot ja ihanat tunteet, joita hän poikansa kertomusten johdosta oli ikävinä hetkinään niin usein saanut tuntea? Jos hän niihin myöntyi, tuntui hänen tunnossaan siltä, kuin hän olisi katkaisut viimeisenkin eheänä olewan jäikeen poikansa elämänlangasta.

Näitä mietti äiti kauan aikaa ja niin ahkerasti, että hän teki sitä yötä ja päivää. Waikka poika oli alakuloisenaikin, ei kuitenkaan hän ollut huomaamatta mikä muutos äidissä oli tapahtunut. Ei hän ollut enään niin osanottawainen yhteiseen suruun, eikä niin myötätuntoinen hänen halwalle työlleen. Hetket, jolloin niitä luettiin, eivät olleet enään niin rauhoittawaisia ja juhallisia kuin entisinä aikoina, ei, ne olivat ikäviä ja kylmiä, sillä äiti ei niistä maininnut hyvää eikä pahaa. Usein huomasi Antti, ett'ei äiti nähnyt eikä kuullut mitään, istuihan waan sywiin mietteihinsä waipuneena.

„Kuinka te, äiti, olette noin kummallinen? Olettehan juuri kuin eläwältä kuollut“, sanoi eräänä semmoisena hetkenä Antti äidillensä.

„Enemmän tulee kuulla Jumalaa kuin ihmisiä“, sanoi äiti umpimielisesti.

„Owatko nämät sitten Jumalaa vastaan?“ kysyi Antti ouduksi.

„Ei, eivät ne ole . . . mutta owathan ne . . .“, sanoi äiti hajanaisesti, sillä ei hän tiennyt, mitä hän oikeastaan sanoi.

„Puhutteko tekin, rakaas äiti, niin? Mitä toivoa onkaan minulla sitten enään jäljellä?“ sanoi poika surullisesti.

„Jäljellä on Jumalan waltakunta“, sanoi äiti silmiäänkään poikaan luomatta.

„Owatko nämät kähäykset sitten esteenä Jumalan waltakunnalle?“ kysyi poika kummastellen.

„Owat. Ne owat esteenä Jumalan hengen työlle ja samassa hänen waltakunnallensaakin. Ne owat ihmisellisestä mielestä lähteneet ja sentähden owat ne hyljättävät“, sanoi äiti synkästi.

Antti hämmästytti kowasti, kuullessaan äitinsä tuommoisia puhuvan. Weri wirtasi hänen päähänsä ja hän pisti kädesään olewat paperit pöytälaatikoon. Sitten nalkausi hän wuoteensa maata ja mielti surumielisenä mitä hän nyt oli äidiltänsä saanut kuulla, samalla kuin äiti myhkänä ja synkkänä laitteli illallista. Kauan siinä mieltien sinne tänne, tuli hän siihen arweluun, että ehti se oli waan satunnainen, tuon synkän wieraan waikuttama puuska, joka woisi raueta vielä siihen. Pelosta, että äidin kanssa samallaista keskustelua synthyisi päätti hän tästälähin olla aloittamatta mitään puheenainetta tässä hänelle niin arwaluontoisessa asiassa.

Waikka äiti olikin pojalle jo julkisesti ilmoittanut mieliteensä, oli hän kuitenkin vielä poikansa kirjoitusten suhteen kahdella päällä. Hän ei oikein tiennyt oliko hän oikeassa waiwäärässä, ja tämä pani hänet taistelemaan pitkäksi ajaksi kowaa sisällistä taistelua. Huoli poikansa autuudesta ja samassa hänen ajallisesta terweydestänsä, jonka hän tunnossaan tunsi kaikkeni heti murtuwan, jos waan hän lempityöstänsä wieroitettaisiin, lasi äidin taas tuohon kowaan koetuksen ajsoon.

Tämmöisenä fului joku aika, mutta sangen synkkä se oli. Äiti oli vähäpuheinen ja huokaili ehtimiseen sisällisen ahdistuksensa tähden, eikä poika uskaltanut hänen kanssaan alkaa mitään puhetta, peläten, että se kääntyisi taas tuohon itävään juttuun. Asiain näinkin ollessa kirjoitteli kuitenkin Antti sanatonna, äänetönnä, milloin waan vähänkin woi.

Wähitellen rupeesi äidin sydämessä rajastamaan semmoinen tunne, että kyllä kaiketi ne pojan kirjoitukset owat ainakin synnillisiä ja kadotuksen tuottawia. Niin, kyllwetty siemen oli vähitellen ruwennut hänen sydämessään itämään. Tämä tunne wakaantui hänen sielussaan yhä lujemmaksi ja wihdoin hän teki päätöksensä. Uhtaasen piiriin suljetut uskonnolliset käsitteet saivat hänessä täydellisen ylitwailan ja hän tunsi olewansa kauheassa edeswastauksessa, jos ei hän pelastaisi poikansa sielua, wieroittamalla hänet pois tuosta synnillisestä ja

turmiota tuottawasta työstä. Tämän tähden rupejinkin hän uudestaan ehtimiseen pojallensa puhelemaan, kuinka synnillistä ja kadotuksen tuottawaa toki on, että tehdä semmoista työtä, mikä suorastansa sotii Jumalan tahtoa vastaan ja joka on niin hirweästi maailmallisesti miellyttävää, että se on ollut hänetkin vähällä eksyttää.

Antti säikähti kowan tätä kuulleessaan. Hän koki selittää ja toteen näyttää, kuinka wäärän ja ahtaan käsitöksen äiti oli saanut parhaastakin ihmisellisestä työstä, vaikka kullakin on kästy tehdä työtä leiwiskällään sillä alalla, mihin hän parhaiten kykenee. Mutta ei se kuitenkaan mitään auttanut, sillä äiti pöyhäi waan mielipiteisjään ja julisti lakkaamatta kuolemaa ja tuomiota kaikille semmoisille pyrinnoille, mitkä eiwät suorastansa edistäneet uskonnollisia pyrinnoita hänen ahtaan käsitöksensä mukaan.

Antti parha joutui nyt koetuksen alle. Koko hänen entinen elämänsä kaikfine wastoinfäyhimiineen ilmestyi selwänä kuwana hänen silmiensä eteen. Hänellä ei ollut enään mitään maailmasja, mihin hän olisi woinut toiwonsa ja luottamuksensa panna. Kaikki hänen toiveensa ja pyrintönsä olivat pettäneet, eikä ollut enään mitään olemassa, minkä edukki hän olisi taistellut, paitsi äitiänsä ja kirjallista työtänsä. Sallimus ja koko maailma oli kääntänyt hänelle selkänsä, eikä tarjonnut lepoa eikä lohdutusta missään hänen rikkirunnellulle sielullessa. Hyljättyinä kaikilta, tunsi hän itsensä olewan niin kuin oljen korren, joka on heitetty hirsstywälle merenseljälle ja jonka hirmuinen hyöky wiimein wiskasi aukkialle kallioiselle karille, josta ei ole enään minkäänlaista toivoa pois päästä. Tällä karilla tunsi hän nyt itsensä olewan, jossa hän oli ikäänkuin wihittyy yksinäisyydessä ja kaikilta hyljättyinä ja unhotettuna, woittamattomien wastuksien ja esteiden wuoksi riutumaan ja nääntymään. Äitinkin, jota hän sydämestään rakasti, oli kääntänyt hänelle selkänsä. Hän oli pienuudesta pitäin waalinut ja rakastanut häntä, eikä hän ollut nytkään wetänyt pois äidillistä sydäntään ja kät-

tään, waikka kailki muut oliwat sen tehneet, mutta nyt näytti siltä kuin jotakin semmoista olisi hänelläkin tekeillä. Niinoat hetket heidän ilottomassa elämässään, jolloin he yhteisen kalwaawan surunsa woivat hetkeksi unhoittaa, oliwat olleet ne, milloin hän luki kertomuksiaan ja äiti kuunteli nauttien niitä. Tällä tavalla oli äiti ollut hänen ainoa ilonsa ja lohdutuksensa näinä surun ja murtumisen aikoina. Hän oli ollut hymmärtämättömyyden länsä hänen nykyisen työnsä ja ollut ainoa kannattaja sille, mutta nyt oli hänkin ruwennut pitämään sitä synnillisenä ja tarpeettomana, jopa kadotuksen ansaitsewanakin yrittäenä.

Kaikkeä tätä tuntiesjaan ja mieltiesjään, joutui Antti semmoiseen tuskaan ja ahdistukseen, ett'ei kennyt mitään yrittämään. Wähäpuheisena käweli hän paikasta toiseen, wiskautuen wälisti pitkäksensä sänkyyn; jywästi mietiskelemän hän aina näytti ja tawasta nousi hänen rinnastaan kumisewa huokaus. Ei äitikään puhunut monta sanaa, toimitteli waan umpinaisena askareitaan, mutta hän iloitsi sydämesjään, nähdesjään minkä waiikutuksen hänen puheensa oli poikaan tehnyt.

Tämmöisesjä sieluntilasja oliwat pikku tuwan ajukkaat, kun lähettiläs taasen tuli heille wieraaksi. Ensimmältä heillä käydesjään ei hän ollut näkewinäänkään tuota kalpeaa nuoruksaista, joka hänestä wäliä pitämättä wiimeiseltä kirjoitteli waan pöytänsä ääressä. Mutta tarkalla atstilla huomasi hän kohta, että pojassa oli tällä wälin tapahtunut suuri muutos; hänkin iloitsi jalaa ja aikoi warowasti pojan kimppuun käydä.

„Sinä, nuorukainen, et ole terwe“, sanoi hän, läheten Anttia.

„En minä itseäni tipegäsi tunne“, wastasi Antti kylmästi.

„Kumminkin sinä olet kalpea ja kuihtunut, sinua kai waiwaa sitten joku murhe?“ pitkitti wieras.

„Niin tekee . . . suru minua waiwaa“, sanoi Antti noloisti.

„Ilmoita minulle surusi, ehkä woisin sitä huojentaa“, kehotti wieras.

„Minun suruani ei woi fukaan auttaa“, intti Antti.

„Kerro minulle surusi syyt! minä olen monta murheesta sielua tuskistansa päästänyt“, kiinnitti wieras.

„Mitäpä siitä olisi hyvää, sillä minun suruni syytä ei voi kukaan toisiksi muuttaa“, sanoi poika nyheisjään.

„Sinä olet paljon kirjoittanut“, alkoi wieras toisella tavalla, kun huomasi, ett’ei hän edellisellä keinolla voittanut tarkoitustaan.

„Olenhan minä kirjoitellut.“

„Sinä teet tarpeetonta työtä“, sanoi lähettiläs ja katsoi Anttia terävästi silmiin, ikäänkuin tunnustellaksensa mitä tämä waikuttaisi.

„Minäkätähden niin sanotte?“ sanoi Antti tuimasti ja ylenkatseen puna nousi hänen muutoin niin kalpeille kaswoillessa.

„Sen wuoksi kuin ne sotivat Jumalan tahtoa vastaan“, sanoi hän ja tarkasteli yhä Anttia.

„Minä tiedän, että te olette wilsinneet äitini ja samaa mieltte minullekin tehdä, mutta minä luulen, ett’ei se onnistu“, sanoi Antti ylönkatseellisesti.

„Minä huomaan, ett’ei sinun murheesi ole murhe Jumalan mielen jälkeen, joka saattaa katumisen autuudeksi, mutta se on maailman murhe, joka tuottaa kuoleman“, sanoi wieras ja lähti pois, luoden poikaan ankaran silmäyksen. Wieraan lähdettyä pillahdi äiti katkeraan itkuun. Hänestä tuntui niin hirmuisen pahalta ja synnilliseltä, kun tuo wieras lähti tyytymättömänä pois, eikä edes saanut pojalta siivoa puhettakaan. Hänestä tuntui siltä kuin Jumalan wiha kaikella ankaruudellaan olisi maannut heidän päällensä ja he molemmin olisivat seijoneet kadotuksen kauhean kuilun partaalla walmiina sinne syöstettäväksi.

„Woi, woi meitä, rakas poikani, woi kun et sinä antanut hänelle edes siivoa puhettakaan; me olemme nyt ijankaikkisesti ufassa“, päiwitteli äiti ehtimiseen itkunsa seasta.

Äidin tila rupefi Anttia kowan säälistämään. Olihan hän hänen oma armas äitinsä, joka oli tässä ahtaassa piirissä

kaikki kaisissa; waika oli nähdä hänen sureman ja olewan omantunnon ahdistuksessa. Tämän tähden koki hän häntä lohduttaa miten waan parhaiten taifi; muun muassa lupasi hän wierasta paremmasti puhutella, jos hän waan vielä tulisi.

Tämä rauhoitti paljon äitiä ja heidän elämänsä tuli melkein entiselleen. Antti rupefi taas kirjoittelemaan, mutta entistä intoa ja halua ei hänellä enään ollut, sillä hänen sielusaan rupefi tuntumaan niin kummalliselta — — hän oli tietämättään puoliksi voitettu.

Tämmöisenään kului joku aika. Mutta äiti ei saanut todellista siällistä lepoa, ennenkuin hän sai tuon wieraan kotiaan. Hänet tawattuaan ilmoitti hän hänelle, että Antti on jo nyt nöyrempi.

Pian oli wieras siellä.

„Joko sinun ylpeydesi on nyt nöyryhtynyt niin paljon, että mahdut edes oikean puheen antamaan?“ sanoi hän tylysti Antille.

„Puhukaa waan, tyllä minä woin kuunnella“, sanoi Antti häpeillen.

„Zumala tahtoo sinut panna kowan koetuksen alle, mutta kaikki omatahto pitää olla hänen tahtonsa alle annettu“, sanoi wieras.

„Mitä omaa tahtoa minulla sitten olisi?“

„Sinä et ole vielä lakannut synnistäsi työstäsi, waikka olet kuullut, että se on Zumalan tahtoa vastaan; se on omaa tahtoa, sanon minä“, sanoi wieras tuomitsewaisesti.

„Olenhan minä vielä kirjoitellut.“

„Niin, mutta Kristus ja beliaali eiwät sowi yhteen.“

„Mutta enhän minä huomaa niissä mitään semmoista, joka sotisi totuutta vastaan ja uskonto ei suinkaan kiellä totuutta, waan on päinwastoin itse totuus“, puolusteli Antti itseään.

„Mitä on totuus?“ kysyi wieras, ikäänkuin saadaksensa wastustajansa kietootumaan omaan paulaansa.

„Totuus on se, mikä tulee Jumalalle kunniaksi ja lähimmäiselle sekä itsellemme hyväksi“, sanoi Antti varmuudella.

„Jumalan totuus on ainoastaan se, joka pysyy, mutta sinun kirjoituksesi eivät ole hänen totuuttansa, ja sen vuoksi eivät ne pysy, vaan tulevat tulella kulutetuksi sinä suurena tuoniopäivänä.“

„Mitä te sitten tahtoisitte minun tekemään?“ kysyi Antti molosti.

„Mitäkö minä tahdon? Minä tahdon ehdotonta kuuli-aisuutta Jumalan hengen kutsumiselle. Mutta hän ei ole semmoinen, että tyhyisi jaettuun sydämeen — ei poikani! koko sydämen tahtoo hän, mutta sinä tarjoat hänelle vaan puolen toisen puolen tahtoisit sinä säilyttää maailmalle.“

„Kuinka minä siis vois sinulle koko sydämeni teidän mielestänne antaa?“ kysyi Antti neuwotonna.

„Lakkaa kirjoittamasta noita tarpeettomia, maailmallisia koroja, sillä ne eivät ole hänen tahtonsa mukaisia, eivätkä hänelle otollisia. Heitä pois tyköäsi helma-tyntisi — oikea katumus ei kärsi kahtalaista mieltä“, sanoi wieras käskewästi.

„Minä olen paljon kirjoittanut jo ennen näitä aikoja, mitä minun niiden kansja pitää tehdä?“

„Polttaa.“

„Polttaa!“ huudahti Antti hämmästyneenä.

„Suuri niin.“

„Joisfa ei kuitenkaan ole minun mielestäni muuta kuin totuutta.“

„Mutta Jumalan aiwoitus ei ole ihmisen aiwoitus, eikä hänen tahtonsa sinun tahtosi. Joka tahtoo hänen tahtoansa noudattaa, hän ei saa pitää omaa totuuttansa hänen totuuttansa korkeampana. Hän on minun kauttani tahtonsa sinulle ilmoittanut, tottele nyt sitä tahi älä, mutta wiaton olen minä sinun wereesi“, sanoi wieras ja meni uhkaawan näköisenä pois.

Kauheaan hätään tuli nyt Antti. Hänen joka luunsolmunsa wapii kuin haawanlehti ja tuskanhiki juoksi hänen kal-

peita kaswojansa myhden. Hän tunsi yllisewän tuomion pauhaawan sydämesjään, jos ei hän tottelisi sitä kästjyä, mikä hänelle oli julistettu.

Waaleana ja horjumana meni hän laatikolle, missä hän kirjoituffiaan säilytti. Wapisewin käsin otti hän sieltä paperitukun ja meni niiden kanssa äidinsä luokse.

„Woi, äiti! Tässä nämät owat, tehkää niiden kanssa mitä tahdotte, kunhan waan tuo wieras ei puhuisi niin hirmuisesti. Minä en luullut . . minä en tiennyt niitä niin pahouisi — — mutta menkää, Jumalan tähden, sen wieraan perään! — — minä tahdon polttaa nämät hänen silmäinsä nähden, ett'ei näistä mitään firousta tulisi — — menkää, menkää, äiti!“ sanoi hän sisällisestä tuskasta wapisewana.

„Kiitos Jumalan!“ sanoi äiti ja meni.

Kauan ei hän wiipynyt, ennenkuin hän palasi lähettilään kanssa takaisin.

„Joko nyt olet kylmäksi nöyryhtynyt Jumalan kaikkiwastiaan kurrittaman käden alla?“ kysyi tämä, palattuaan wapisewan pojan luo.

„Tehkää minun kanssani kuin tahdotte, mutta älkää suinkaan puhuko noita hirmuisia sanoja“, sanoi Antti, heiluttaen kädessjään isoa paperikääröä.

„Anna Jumalalle kunnia ja heitä tuleen ne jotka tulen owat, ettäs itse ijankaikesta tulesta pelastetukfi tulisit“, sanoi wieras folkosti.

Isso walkea leimusi takassa ja walaisi liekehtiwäisesti illan tuomaa hämärää. Sen walossa horjui waalea nuorukainen, heiluen sinne tänne wawisten ja wiipottaen kädessjään isoa paperitukua. Hän epäröi wiimytellen ja näytti horjuman päätöfessjään.

„Enemmän tulee kuulla Jumalaa kuin ihmisiä“, kuului silloin folkko lähettilään ääni.

Wihhaus kuului ja paperikäärö lensi hulmuamaan liekkiin. Lähettiläs oli woittanut ja se liekki, missä äsken oli

walmistettu ruokaa hänelle, nieleskeli ahnaasti sortuneen nuorukaisen moni vuotista hengen työtä.

„Woi, woi minkä minä nyt tein . . se ei ollut oikein!“ huudahti Antti ja horjuin meni hän wuoteellensa.

„Taiwaan enfeleillä on ilo sinusta, kun sinä olet parantanut itseji ja kääntynyt Jumalan tykö“, sanoi äiti.

VII.

Sairaana ja riutuneena maaan särjetty nuorukainen pikku tuwasfa. Ei hän nyt kirjoittele maallisia aatteita enää. Taudin kansfa kamppailee waan hän ja hän tuntee loppunsa lähenewän. Rauhaton on hänen tuntosfa, waikka ehtimiseen hänen wuoteensa wieresfä wakuutetaan, että nyt hän on pelastettu.

Mina siitä ajasta saakfa, jolloin Eskarin ja Lotan kihlaus oli tullut tunnetuksi, oli Antti karttanut ystävänsä kohtamista, ja se olifin onnistunut niin hywin, ett'ei hän ollut kohdannut häntä sen koommin. Tämän oli Eskari huomannut ja se suretti häntä kowin, sillä hän ei woinut käsittää syhtä tähän ystävänsä äffinäiseen mielenmuutokseen. Eskari oli koettanut ahkerasti tawata ystäväänsä, mutta aina se oli siipaan mennyt ja se täytti hänen sydämensä surulla ja ihmettelmisellä.

Antti kaipasi sairaswuoteellansa kowasti Eskaria. Rauan oli hän jo pyhännyt, että hän kutsuttaisiin hänen luokseen, mutta sitä ei katsottu tarpeelliseksi. Wihdoin kun hän khynelesfilmisfä rukoili äitiään, että tämä noutaisi Eskarin, taipui tämä, ikäänkuin tuntien, että pyhntö oli kuolewan poikansa viimeinen tahto.

Kun Eskari tuli, pyhji Antti heti, että äiti poistuisi . . . Kun tämä oli tapahtunut, kiersi hän laihat ja näiwettyneet kätensä ystävänsä kaulaan ja khyneleet waluiwat hänen kuituneita kaswojansa mhöden.

„Woi, rafas ystäväni, sinä ainoastaan olet hymmärtännyt minua“, kofi hän nyhkyhkyhstenfä seasta änkhyttää.

„Di Antti! miksi olet minut hyljännyt“, sanoi Eskari ja khyneleet waluiwat hänenkin silmistänsä.

„Tahdoin sinua tawata kuitenkin, ennen kun ma kuolen“, sanoi sairaa.

„Sinä käyt kowan säälikseni; woi kuinka mielelläni tekisin sinut terweeksi, kun ma waan woisin“, sanoi Eskari.

„Älä minua sure, ystäväni, minua ei woi lukaan parantaa . . . Kohta pääsen sinne, jossa suruni ja taisteluni loppuwat . . . — — Mutta minulla on eräs asia sinulle ilmoitettava, ystäväni.“

„Puhu, puhu, rakas Antti.“

„Minä pyyhän — — älä suutu minuun . . . Minä olen — — olen ra—rakastanut Lotta, rakastanut sydämeistäni. Hänen tähtensä jaksain minä niin paljon, toiwossa, että kerran saisin hänet omakseni sanoa . . . mutta toivo petti, sekin on yhtenä syynä minun elämäni sammumiseen. Minua on kauheasti kalwannut se asia, kun olen salannut sinulta tämän, mutta nyt olen sen ilmoittanut“, puhui Antti wäriwäin äänin.

Eskari waaleni. Nähtävästi ei hän ollut osannut aawistaakaan, että Antilla olisi jotakin salattawaa ollut. Towiin aikaan ei hän khyennyt puhumaan luotuisista sanaa, sillä tunsihä hänkin jotakin salanneensa.

„Miksi et, ystäväni, tätä heti minulle sanonut?“ sanoi hän wiimein.

„Mitäpä siitä olisi ollut hywää? Asia on sitä laatua, ettei sitä woinut jakaa parhaimpimpaan ystäwien kesken. Minä tyhdyin nyt aiwan hywin siihen, että hän on sinun omanasi; sinä yksin ansaitit hänet saada, eikä lukaan muu. — Sano hänelle minulta terweisiä, että olen häntä rakastanut kuollakseni, mutta älä suinkaan sitä tee, ennenkuin minusta on aika jättänyt . . . Hän on puhdas sielu ja hän ansaitsee kumppanikseen niin jalon nuorukaisen kuin sinä, ystäväni, olet“, sanoi Antti.

Oskari ymmärsi ystävänsä tähdellisesti. Hän kiersi kä-
tensä hänen kuihtuneen ruumiinsa ympäri, painoi poskensa ys-
tävänsä kalwistunutta, mutta polttawaa poskea vasten, ja
siinä he oliwat sanattomina; ainoastaan poskien välitse putoi-
sewat kuumat hyyneleet ilmoittiwat, että sydämet tekivät tun-
tehtakasta työtä.

„Kuinka niiden sinun kertomuksiesi laita on?“ kysyi Oskari
toinnuttuaan.

„Mitä ei ole enään.“

„Ei ole enään! Mihinäs ne owat joutuneet?“ kysyi
Oskari säikähtyneenä.

„Ne owat poltetut.“

„Poltetut! ja kuka on tehnyt sen?“

„Omalla kodelläni tein sen.“

„Runoelmattin?“

„Kaikki, kaikki owat menneet, ei mitään ole jäänyt.“

„Boi kuinka suuren wahingon olet tehnyt. Minä aioin
pyhtää ne sinulta ja toimittaa painoon.“

„Ei niissä nyt enään ole painamista, kaikki ne owat
menneet, ja menkööt, sillä maailma ei miellytä minua yhtään
wähää“, sanoi sairas kolkosti.

„Eikö sinulla ole enään mitään jäljellä?“

„Ei mitään.“

„Eikö edes yhtään runokappalettakaan, että saisin jotakin
säilyhn sinun muistoksesi?“

„Mene itse penkoamaan minun kirjoitus-laatikostani; ell'ei
sinne ole sattunut jäämään jotakin kähäksien hritystä, niin ei
niitä muuallakaan ole“, sanoi sairas.

Oskari meni ja mullisti kauwan laatikossa olevia jouto-
paperin paloja. Wihdoin löysi hän niiden seasta erään runo-
kokeen, ja sen kanssa riensi hän sairaan ystävänsä wuoteen luo.

„Tämän minä löysin sieltä“, sanoi hän iloisesti.

„Mitä se on?“ kysyi sairas.

„Tämä on eräs runo“, selitti Oskari.

„Minä en jaksaa muistaa mikä yritys se mahtaisi olla. Lue se! ehkä sitten siitä jotakin muistaisin“, sanoi satras ja hänen filmäninä ummistuivat puolitksi.

Ja Oskari luki:

Miks' synnyin?

Miks' synnyin ma — miks' joku muu
Ei eestäin synthynyt?
Miks' unholaan kuin laho puu
On synthy tähtynyt?

Miks' synthneet ei wiisakat
Mun eestäin maailmaan?
Ne joill' ois maineet mahtawat
Ja waimaa warressaan.

Ma synnyinkö noin suotta waan,
Tai tyhjän tarpeheks',
Tulinko tänne maailmaan
Waan joukon tähtteheks'?

Jos niinkin on, niin totta lie
Täsy' staa mullekin,
Jost' elon wirta minut wie
Sen kowaan leikkihin.

Ja elon tuiman taistoisjain
Ma suruin unhotan,
Min tunnen aina rinnassain
Kauheesti kalwawan.

Siis tartun waikka kalpahan —
En jouda suremaan;
Jos synnyin eloon halpahan,
Käyn siinä kuolemaan.

Niin, syntynyt en loistohon,
 Mä synnihin elääkseni
 Ja ryhdyn työhön, taistohon,
 Teen työtä kuollakseni."

„Niin, nyt muistan. Tämä on ensimmäisiä runokokeitani, enkä ole sitä pitänyt siinä arvossa, että olisin sen edes pannut parempaan talteen. Sitä kshätessäni oli minulla vielä toivoa ja uskallusta, jospa kohta suruafin, mutta nyt se on kaikki lopusfa", janoi Antti ja nähtävästi heikkoiwat hänen riutuneet woimansa paljosta woimain piinistyksestä.

„Saanko minä tämän säilyttää muistonasi?" kshyi Dsfari hiljaa.

„Saat", janoi fairsas raukeasti.

Kun Dsfari huomasi ystäväänsä raukeamisen, tuli hän niin liikutetuksi, ett'ei hän kshennyt hrittämäänkään mitään puhumaan. Sillä wälin maata riuwotti fairsas hermottomana, hengittää liehasten heikosti ja tiheästi. Hänen filmänsä olivat vielä nytkin puoliksi ummistuneina, joiden raollaan olawien luomien alta filmäwaukuaiset muljahteliwat. Dsfari ei rasfinut häiritä heikkoa ystäväänsä, katseli waan häntä, tuntien samassa sydämesjään sanomatonta jääliä.

Wihdoin awasi fairsas filmänsä ja loi surullisen katseen Dsfariin.

„Wieläpä sinä olet täällä . . luulin sinun jo menneen", janoi hän.

„Wielä", janoi Dsfari murtuneena, eikä kshennyt siihen muuta lisäämän.

„Suoleti saamme ainaiseksi jätellä toisemme hywästi. Riitos, ainoa ystäväni, kaikesta hywyhdestäsi ja raffaudestäsi!" janoi fairsas heikolla ja fortuneella äänellä, ojentäen samassa näiwettyneet kätensä ystäväänsä kohden.

„Eihän asia tofi niin liene", janoi Dsfari ja tarttui fairsaan kuihtuneisiin käsiin.

„Niin se on, hstämäni; — minä tunnen, ett'ei asia voi toijeksi muuttua“, sanoi sairas ja painoi silmänsä kiinni.

Kun Oskari huomasi, että hänen sielläolonsa alkoi lähde sairaalle rasitukseksi, puristi hän hellästi hänen kättänsä ja lähti pois.

VIII.

Eräänä kauniin syyskuun päivän aamuna käveli nuori mies nuoren naisen kanssa V—n hautausmaata kohden. Mallickaita ja kauniita ihmisiä he olivat. Korkea kuin salou jolea houka oli nuoren miehen norea wartalo, ja hento ja wiehättävä oli hänen kainaloinen kanansa. Tänä warhaisena aamuhetkenä olivat he ohjanneet kulkunsa sitä pyhää tarhaa kohden, mihin monta heidänkin omaisistaan oli viimeiseen lepoonsa kätetty. Kumpikin heistä tunsi tunnosjaan jotakin jaloa ja pyhää, sentähden halusivat he mennä sinne, missä tunto wainajien muistoista elpnyeenä saapi kenenkään häiritsemättä rauhassa nauttia niitä tunteita, mitkä iäiishyden aatelmat useinkin ihmisshdämissä hereille saawat.

Murinko oli kohonnut jo taiwaan rannan yli, kun he hautausmaan portista astuivat sisään. Ilma oli tyhni ja selkeä, sentähden loistiwat auringon säteet lämpimästi ja kirkkaasti. Se loi elämää ja woimaa koko luontoon, kullaten samassa kuolleitten hautapatsaat ja heidän haudoillensa istutetut puut; tuntuipa siltäkin kuin se olisi koettanut hymhellen lämmittää niitäkin, jotka waiwoistansa wäshneinä ja kshmenneinä olivat kätettyt maan mustaan multaän.

Hautausmaan pohjainen kolkka oli se paikka, jota kohden he käweliwät. Siellä oli wähäinen turpeilla peitetty kumpu, jolle he istahtiwat. Sanatonna, äänetönnä istuivat he siinä kauan aikaa, sillä aatteilla oli nyt rajaton wapaus lennellä. Ei mikään häirinyt niitä, sillä kaikki oli niin rauhaisjaa ja

tyhntä; ainoastaan peippo lauloi iloisesti aamuvirttänsä heidän edesjängsä olemassa puussa, mutta tämäkin waan ikäänkuin tuuditti heitä sywemmälle aatteisiinsa.

„Pian meni pois meidän ystäwämme“, wirrahti viimein nainen, ikäänkuin surusta hawahtuen.

„Pian“, sanoi nuori mies, waikka hän näytti olewan aivan ajatustensa wallassa, eikä näyttänyt käsittävän mitä sanottiin.

„Mitä olisikaan hänestä tullut, jos hän olisi saanut elää ja jos hän olisi saanut kehittyä suotuisammissa oloissa, sillä hän oli hywäoppinen ja samassa niin sywämietteenen? Minä luulen, että hän eläisi vielä nytkin, jos toisin olisi ollut“, pitkitti nainen.

„Niin oikein; sinä puhut tämän turpeen alla lepäävästä ystäwästäme. Se on totta mitä sanoit. Raitenlaiset wastoinkäymiset jo lapsuudesta pitäin synkistyttiwät hänen luonnettansa ja viimein murtiwat ne hänen kauwas näkewän ja korkealle pyrkewän henkensä. — Samoin minäkin uskon, että hän eläisi tänäkin päivänä, jos eiwät niin useat masentawat syht olisi häntä kohdanneet“, sanoi nuori mies.

„Mutta kuinka hän niin ajattelewana nuorukaisena teki niin ajattelemattoman työn, että hän poltti kaikki kirjalliset teoksensa? se oli minun mielestäni sopimaton teko ja suuri wahinko“, sanoi nainen.

„Hän ei woinut toisin tehdä, sillä kun kaikki toivo ja mahdollisuuskin siihen oli häneltä mennyt, joutui hän ympäristöllämme liikkewan kiihkeän uskon lahkon kynsiin ja he pottiwat hänet sen tekemään.“

„Mutta olisihan hänellä ollut vielä mahdollisuutta, kun olisi mennyt suomalaiseen kouluun.“

„Hänellä ei ollut waroja, sillä isäpuolen konkursi wei kaikki ja tämä wei häneltä viimeisenkin toiwon ja mahdollisuuden. Mutta sinullakin on osasi hänenfortuniseensa, waikk'ei

sinulla ole siitä pienintäkään aavistusta, sitä vähemmin vähintäkään tietoa."

"Mitä se on? Sano rakas Eskari!"

"Häneltä on eräs ilmoitus sinulle, armaani, jonka hän tuolinvuoteellansa ollessaan pyysi minun sinulle tuomaan."

"Minullakin osaa . . . hänen sortumiseensa . . . minulle tuolinvuoteellansa käskenyt ilmoittaa . . . ! Mitä tämä nyt on?" sanoi nainen hämmästyneenä.

"Niin se kumminkin on. Hän oli rakastunut sinuun ja sentähden jaksoi hän pyrkiä niin paljon, toivossa, että hänerran saa sinut omaksensa omistaa. — — Meidän yhdistyksemme wei häneltä tämän toivon ja sekin lannisti häntä", selitti nuori mies värähtelevällä äänellä.

"Rakastunut . . . ! Mitä sanot . . . ? Eihän mitään semmoista woinut tulla kysymykseenkään — — enhän ole siitä tiennyt mitään, enkä antanut siihen mitään aihetta", sanoi nainen hämillään.

"Sitä ei tiennyt kukaan muu kuin hän itse, — hän kantoi sen myhkänä omassa sydämessään; me molemmat sen nyt waan tiedämme."

Nuori, kaunis nainen waikeni; oli niinkuin hän olisi kuullut jotakin aiwan käsittämätöntä.

"Antti rautka!" alkoi hän viimein. "Sen sanon sinulle, rakas Eskari, että siinä hän ainakin pani toivonsa siihen halpaan olentoon, joka ei olisi koskaan woinut mukaantua hänen taroituksensa mukaiseksi, eikä toiseksi muuttua kuin se nyt on. Mutta nyt tunnen hänet vieläkin paremmin kuin ennen. Innolla teki hän sitä mihin waan erran ryhtyi. Yhdenkään ihmisen tietämättä woi hän rakastaakin sortumiseensa asti. — Hän käy kowan säälikseni, mutta minä en olisi woinut häntä auttaa."

Näin puheli kaunis nainen ja puheen loputtua kiersi hän hennot kätensä solakan miehensä ympärille.

"Minä uskon, rakas Lottani, että se niin on. Wahwa

wakuutukseni on, että korkein sallimus on meidät toisillemme lahjoittanut ja minä tunnen itseni sanomattoman onnelliseksi. — Kenties oli tuo ystävämmä rakastuminen sinuun hänen ainoa hairahduksensa, jota meidän tietämättämme toi hänelle surua. Mutta nyt hänen henkensä on wapautettu kaikista waiwoista, surusta ja tuskista, ja minun toiwoni on, että hän on nyt siellä, jossa wanhurskaus asuu, missä hän warmaankin iloitsee onnestamme”, sanoi Eskari.

Kuihtuneen nuorukaisen hautakumpu oli tästäpuoleen parimmassa kunnossa kuin yksikään muu E—n hautausmaalla, sillä saman pitäjän nuori pastori, Eskari G. nuoren rouwansa Lotan kanssa piti siitä erinomaista huolta. Siihen oli istutettu pöyhkäisiä kukkaispensaita ja kesäisinä aikoina oli niiden juurelle kylvetty monivärisiä kukkasia. Ne esiintyivät jo aikaisin kewäällä ja ikäänkuin silmää iskeä wilkuttain kuiskiwat: „täällä, täällä lepää kuihtunut nuorukainen.”

LUETTELO N:o 3

WERNER SÖDERSTRÖMIN KUSTANNUKSELLA
PORVOOSSA ILMESTYNEISTÄ KIRJOISTA.

*Kirjat ovat luettelossa siinä järjestyksessä kuin ne
ovat kirjakauppaan ilmestyneet.*

Luettelo I löytyy painettuna Elämän Havaintojen 5 vihkossa.
Luettelo II » » » » 6 »

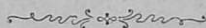
* Etupäässä hankittava kansakirjastoihin.

-
- * Kertomuksia Kansalle. N:o 9. Lappalaisia satuja. Koko-
ellut P. A. Lindholm. Suomennos. 1885. 29 s. 25 p.
- Runotar IV. *Antigone*. Sofokleen tekemä murhenäytelmä.
K. Forsmanin suomentama. Runoilijan elämäkerran ja
muotokuvan sekä selitysten kanssa. 1885. XXIV +
82 s. 2 m.
- Kah, *Kysymysmerkkiä*. — *Kuinka Muikkulan Matin kirkolla
kävi*. 1885. 120 s. 1 m. 60 p.
- * Satukirja lapsille. *Norjalaisia kansansatuja*. Kokoilleet
Asbjörnsen ja Moe. Suomennos. Kuvilla kaunistettu.
1885. 75 s. Sid. 1 m. 50 p.
- Skandinaviasta. *Novellikirja*. Suomenteli Aatto S. 1885.
363 s. 4 m. 75 p.
- * Kodin kirjasto. I. *Kertoelmia*. Kirjoitti J. Suomennos.
1885. 275 s. Sid. 3 m. 50 p.
- * Samuli S., *Novelleja*. Toinen sarja. 1885. 169 s.
2 m. 75 p.
- Det unga Finland. I. *Noveller af Juho Reijonen*. Öfver-
sättning. 1885. 171 s. 2 m. 50 p.
- * Erkko, J. H., *Uusia runoelmia*. 1885. 156 s. 2 m. 75 p.
- * Aho, Juhani, *Papin tytär*. 1885. 137 s. 2 m. 75 p.

- * Ijäisyys-Aatelmia. Kristillistä hartautta varten. Mukailemalla tehty suomennos. 1885. 162 s. 1 m. 25 p.
- Linsén, G., *25 kaksiiänistä laulua*. Koulujen tarpeeksi soveltanut. 1885. 25 s. sid. 1 m. 25 p.
- Valvoja 1885. Viides vuosikerta. 10 m.
- Killinen, K., *Sanajalkoja*. Vihkonen runoelmia. 1885. 144 s. 2 m. 50 p.
- * Kertomuksia Kansalle. N:o 10. *Isä ja poika. Sortováltikan murtaminen*. Kirjoittanut —st—. 1885. 30 s. 25 p.
- * Kauppi-Heikki, *Tarinoita*. 1886. 126 s. 1 m. 60 p.
- Kallio, A., *Finsk elementarbok. II*. 1886. 104 s. Sid. 2 m. 25 p.
- Jännes, Arvi, *Suomen kielioppi*. Kansakouluja varten. 1886. 46 s. 35 p.
- *Neuvoja Suomen kielen opettajille*. 1886. VIII + 30 s. 75 p.
- * Päivärinta, P., *Käytännöllisiä neuvoja soitin ja rämetten viljelemiseen*. 1886. 81 s. Sid. 1 m. 25 p.
- * — *Elämän Havainnoita. VI*. Kuvauksia kansamme elämästä. 1885. 95 s. 1 m. 50 p.
- J. V. Snellmanin muotokuva. 75 p.
- * Toukokuun 12 päivä. Snellmanin kunniaksi toimitettu. Suurikokoinen teos. 1881. 104 s. 1 m. 25 p.
- Aspelin, J. R., *Olavinlinna*. Kertomus linnan rakennuksista. 22 kuvalla. 1886. 68 s. Sid. 2 m. 75 p.
- *Olofsborg*. Berättelse om slotsbyggnaderne. Med 22 illustrationer. 1886. 67 s. Sid. 2 m. 75 p.
- * Macaulay, Th. B., *Lordi Clive*. Englannin kielestä suomennettu. 1886. 97 s. 1 m. 50 p.
- * Salamius, M., *Ilolaulu Jesuksesta*. Kuudestaista painos. 1886. V + 98 s. 50 p., sid. 65 p.
- * Aho, Juhani, *Hellmannin Herra. Esimerkin vuoksi*. 1886. 114 s. 2 m. 75 p.
- Lyra, A. W., *Lutheruksen pieni katekismus*. Raamatun esimerkeillä ja lauseilla varustettu. Ehdotus. 1886. IX + 25 s. 25 p.
- *Luthers lilla katekes*, med bibliska exempel och bibelspråk försedd. Förslag. 1886. IX + 22 s. 25 p.
- Setälä, E. N., *Vähäinen suomalainen lukukirja alotteleville*. Ynnä suomalais-ruotsalainen sanasto. Toinen, muutettu ja enennetty painos. 1886. 83 s. 1 m. 60 p.
- Sama teos ilman sanastoa. 66 s. 80 p.

- * Spurgeon, C. H., *Tähkäpäitä*. Sitomain joukosta poimittuja. Suomennos. 1886. 130 s. 85 p., sid. 1 m. 10 p.
- * Reijonen, Juhó, *Vaihdokas*. Kuvaus vanhan kansan elämästä. 1886. 137 s. 2 m. 75 p.
- Päivärinta, P., *Sakeus Pyöriäs berättelser om sig sjelf och de andra*. Öfversättning. 1886. 311 s. 5 m. 50 p.
- Asetus niistä ehdoista, joilla paloviinaa ja muita poltettuja tahi tisleerattuja väkiviinajuomia saa myydä, kuljettaa ja varastossa pitää. 1886. 24 s. 20 p.
- Förordning angående vilkoren för försäljning, försling samt upplag af bränvin och andra brända eller destillerade spritdrycker. 1886. 24 s. 20 p.
- * Kodin kirjasto. II. *Taistelu ja voitto*. Kuvaelmia Rooman keisariajalta. Kirjoittanut Viktor Schultze. Suomennos. 1886. 181 s. Sid. 2 m. 25 p.
- Kurikka, Matti, *Pilven Hattaroita*. Pieniä kyhäelmiä. I. 1886. 82 s. 1 m. 25 p.
- Stinde, Julius, *Buchholzin perhe*. Kuvailuja Berliinin elämästä. Suomensi Aatto S. 1886. 252 s. 2 m. 75 p.
- Det unga Finland. II. *Folkliif*. Af Juhani Aho. Öfversättning. 1886. 239 s. 2 m. 75 p.
- Tavaststjerna, Karl A., *Barndomsvänner*. Ett nutidsöde. 1886. 310 s. 5 m. 50 p.
- Aho, Juhani, *Patron Hellman. För exemplets skull*. 1886. 130 s. 2 m. 50 p.
- Virittäjä. II. Lisiä Suomen kielen, kirjallisuuden ja kansan elämän tuntemiseen. Toimittanut Kotikielen Seura. II. Ynnä Ahlqvistin kuva. 1886. XX + 197 s. 2 m. 75 p.
- * Pohjoismaiden kaunokirjallisuudesta. I. *Perhe Giljellä*. Kirjoitti Jonas Lie. Suomennos. 1886. 187 s. 1 m. 75 p.
- Mustakallio, *Pulmusparvi*. Runokokoelma. 1886. 187 s. 3 m.
- * Saarni, Kustavi, *Pekka Sallinen. Juhani herttuan hovissa*. Historiallisia kertomuksia. 1886. 69 s. 80 p.
- Erkko, J. H., *Havaittuani*. I. Vihko runoja ja virsiä. 1886. 64 s. 1 m.
- * Päivärinta, P., *Elämän Havainnoitu*. VII. Kuvauksia kansamme elämästä. 1886. 118 s. 1 m. 50 p.
- Hagman, Lucina, *Fredrika Bremer*. Kuvaus vuosisatamme alkupuolelta. Bremerin kuvalla kaunistettu. 1886. 260 s. 3 m. 75 p.
- * Topelius, Z., *Lukemisia Lapsille*. Täydellinen, kuvilla kau-

- nistettu ja huokeahintainen painos. 1 vilko. 1886.
80 s. 85 p.
- Krohn, Ilmari, *Uusia suomalaisia kansanlauluja*. Yksinlaululle ja sekaääniselle köörille sovittanut. 1886. 22 s. 1 m. 50 p.
- Hertzberg, R., *Lefnadsteckningar för ungdom och för folket. I.* 1886. 108 s. 1 m. 75 p.
- * Levis, David, *Raittiuskysymys mitenkä ratkaistava*. Englannin kielestä suomentanut K. F. Kivekäs. 1886. 236 s. 3 m.
- Det unga Finland. III. *Arbetarens hustru*. Af Minna Canth. Öfv. af Hedvig Vinterhjelm. 1886. 127 s. 1 m. 75 p.
- * Blackie, J. St., *Itsekasvatuksesta*. Neuvoja opiskelevalle nuorisolle. Suomenkos alkuteoksen viidennestätoista painoksesta. 1886. 90 s. 1 m. 25 p.
- Weitbrecht, G., *Mitä meillä on Raamatussamme?* Suomenkos. 1886. 23 s. 20 p.
- Lindb, Th., *Kalevala Sånger*. Satta för Bas eller Alt röst med piano af G. Linsén. 1886. 8 s. 1 m. 25 p.
- * Joulukuusi. Vaihtelevaa lukemista joulunaikana. Kuvilla kaunistettu kansankirja. 1886. 96 s. 85 p.
- E***. *De sista*. Dikter. 1886. 64 s. 1 m.
- * Vartijanääniä Suomen Sionista menneiltä vuosisadoilta. Ja katsahdus suomalaisen saarnan historiaan. Toimittanut Elis Bergroth. 1886. 219 s. 5 vihkoa à 65 p. 3 m. 25 p.
- Kallio, A., *Finsk Elementarbok. III.* 1886. 58 s. 1 m. 25 p.
- Snellman, K., *Metrijärjestelmä*. Kuvilla varustettu. 2 painosta. 1886. 16 s. 15 p.
- Rostedt, R., *Borgå*, Handbok för stadsbor och resande. 1886. 63 s. 1 m.
- Valvoja 1886. Kuudes vuosikerta. 8 m.
- * Vartijanääniä Suomen Sionista on 1886 v. kuluessa valmistunut. Yhteensä 14 vihkoa. Katso edell. luetteloa.
- * Kongo on niinkään valmistunut. Yhteensä 23 vihkoa. Katso edell. luetteloa.
- Korukansia löytyy seuraaviin teoksiin: Ihm. Historia, Kongo, Suuret keksinnöt, Vartijanääniä, Väktarerop.

HEIKKI REENPÄÄN
KIRJASTO

Kaunokirjallin-
sus 1

Päivärinta

KANSALLISKIRJASTO

Werner Söderströmin kustannuksella on ilmestynyt:

Pohjoismaiden kaunokirjallisuudesta:

I. Perhe Giljellä. Kirjoittanut Jonas Lie. Suomenos. Hinta: 1 mk. 75 p.

„Nevos norjalainen kirjailija kuvailee yllämainitussa teoksessa etenkin yksinäisen maalaiskodin elämää Norjassa 1840-luvulla ja syrjäisen maaseudun silloisia, peräti hyläisiä oloja. Esityksen pysyessä yhtä yksinkertaisena, melkein jokapäiväisenä, kertoja osaa täydellisesti avata lukijan eteen henkisten sijällisen elämän kehityksen. Tämä perheen kahden tyttären kehityshistoria on sitä laatuja, että se valtaa lukijan mielen.“

II. Johanna. Kertomus, jonka Danstan kielellä kirjoitti W. Suomenos. Hinta 2 mk.

„Kaikki kuvataan kirjassa luonnonmukaisesti — luemme sen tyydyttävän ankarintakin realistia —, tapaukset eivät ole keksittyjä, henkiset ovat selvitteellisesti tosia, sijälliset ilot, murheet, taistelut, voitot — kaikki ovat tosia. Se on todellakin oivallinen pala ihmiselämän kuvausta. — Puhtaan ja hienon sijällyksensä sekä terveellisen opetuksenjatin vuoksi kelpaa tämä kertomus nuorison luettavaksi ennen monta muuta kertomusta, ja lukevatpa vanhatkin sen varmaan mielellään.“

III. Erkki ja Aino. Kirjoittanut Kristofer Janson. Suomenos. Hinta: 1 mk. 50 p.

— — Meille on mieluista esitellä tämä norjalainen kertomus suomalaisten lukijain ja lukijattarien tuttavuuteen . . . (Raatoffa.)

Härkmannin pojat. Historiallinen novelli ison vihan ajoilta. Kirjoitti Uura. Ansio: kas alkuperäinen teos; hinta 2 mk. 75 p.

Kölliskö. Kuvaus kansan elämästä Pohjois-Pohjanmaalla. Ryöstin kirjoittama. Hinta: 2 mk.

— — Naamattuun ja Lutheruksen kirjoihin perustuva uskonnollinen henki, joka on kova koulua käynyt ennenkuin hän Kristuksessa on rauhan löytänyt, edustaa lausamme esi-isiltä perittyä uskoa ja tunnustusta. Tämä henki on kirjan päähenki ja sitä kuvaa tekijä erityisellä rakkautella. — Hihhulilaisuus, tuo pohjois-Pohjanmaalla niin laajalti levinnyt barbaarisoinen lahtolaisiite on se toinen uskonnollinen voima, joka Ryöstin kuvauksessa piirisä väkewästi vaikuttaa. Kölliskön ja hänen kansaan samanmielisten kristittyjen kamppaus hihhulilaisten kanssa ei kuitenkaan kertomuksessa muodostu uskonnolliseksi esitykseksi, vaan on todella luonnonmukainen kuvaus. (Raatoffa.)

500